

Het pedagogische schoolklimaat.

Doet
iets
aan
het
pesten

Master Special Education Needs
Juni 2012

Naam:	Miep Koelink
Studentnummer:	1419606
Begeleider:	N. Schouws
Leerroute:	VSD2

Inhoudsopgave.

Samenvatting	4
Hoofdstuk 1 In- & aanleiding en probleemstelling	6
Inleiding	6
De onderzoeksvraag en de deelvragen	6
Aanleiding en probleemstelling	7
Doel van het onderzoek	8
Hoofdstuk 2 Theoretische onderbouwing	10
De visie van de Praktijkschool	10
Veilig schoolklimaat	10
Theorie over het pedagogische schoolklimaat	11
Creëren van een veilig pedagogisch schoolklimaat	12
Pesten	15
Het pestprotocol	15
Wat is pesten	16
Pestgedrag	16
De kenmerken van een veilig pedagogisch schoolklimaat	18
Regels en afspraken met leerlingen	18
Regels en afspraken met docenten	20
De realiteit van de docent	20
Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie	22
Onderzoeksvraag	22
Deelvragen	22
Onderzoeksvorm	22
De leerlingen	24
Aanpak leerlingen	24
De collega's	25
School maatschappelijk werk (SMW)	26
Wat er nog meer gebeurt	26
Micro-niveau	26
Meso-niveau	26
Macro-niveau	27
Ethiek	27
Triangulatie	28
Betrouwbaarheid en validiteit	28
Bruikbaarheid	28

Hoofdstuk 4 Data-analyse en resultaten	30
Onderzoek gericht op de leerlingen	30
Verzameling data 1 ^{ste} jaars klassen	30
Verzameling data 3 ^e jaars klassen	33
Jongens / meisjes	36
Onderzoek gericht op de collega's	37
School maatschappelijk werk	39
Hoofdstuk 5 conclusies en aanbevelingen	43
Conclusies naar aanleiding van de Klimaatschaal	43
Conclusies collega's	44
Conclusies School Maatschappelijk Werk	45
Conclusies betreffende het beleid	45
Conclusies betreffende het pesten	45
Wat gebeurt er inmiddels	46
Aanbevelingen	47
Tot slot	48
Nawoord	49
Bronnen	50
Bijlagen	52
1. Pestprotocol	53
2. Verzameling data klimaatschaal 1 ^e jaars	74
3. Verzameling data Klimaatschaal 3 ^e jaars	83
4. Data gemiddelden J/M	93
5. Vragenlijst docenten	97
6. Data vragenlijst docenten	98
7. Data gemiddelden per klas	105
8. Vragenlijst voor SMW n.a.v. Klimaatschaal	108
9. Data gewogen gemiddelden	110
10. Positive Vibes	113
11. Pest werkboek LWOO	118

Samenvatting.

Dit onderzoek¹ is uitgevoerd op een Praktijkschool in de Randstad. In juni 2001 ben ik op de zelfstandige Praktijkschool gaan werken als vakdocent techniek voor de onderbouw. In 2006 is de school gefuseerd met een grote scholengroep. De Praktijkschool maakt nu onderdeel uit van de VMBO/PRO-campus van die scholengroep.

Er zijn twee deelscholen verbonden aan de Praktijkschool:

- Deelschool VMBO onderbouw, met leerwegondersteuning + Internationale Schakel klas (ISK)
- Deelschool Praktijkonderwijs onder- en bovenbouw

De Praktijkschool heeft ongeveer 325 leerlingen en bestaat uit 24 klassen. De gemiddelde klassengrootte is 16 leerlingen.

De groep waarin mijn onderzoek is uitgevoerd, bestaat uit 6 klassen van de Praktijkschool; drie 1^e jaars klassen (leeftijdscategorie van 12 tot 15 jaar) en drie 3^e jaars klassen (leeftijdscategorie van 14 tot 16 jaar).

Mede in het kader van mijn functies van vertrouwensdocent en begeleider van de leerlingenraad word ik regelmatig geconfronteerd met pesten en onoorbaar gedrag. De vraag die zich bij mij opdrong was of leerlingen de veilige school, die de Praktijkschool wil zijn, ook zo ervaren. Gezien het aantal voorvallen, had ik, zonder over onderzoekscijfers te beschikken, de veronderstelling dat dit niet het geval was. Ik wilde graag weten hoe we de pedagogische veiligheid als school konden onderzoeken en waarborgen.

Uit het onderzoek blijkt dat mijn veronderstelling helaas waarheid is gebleken. De conclusie dat een merendeel van de leerlingen de school als onveilig beschouwt, is voor een groot gedeelte, met dit onderzoek aangetoond. Gelukkig gebeurt er veel op het gebied van teamontwikkeling en wordt er door het hele team hard gewerkt om het pedagogische klimaat te verbeteren, waardoor de veilige school beter kan worden gewaarborgd.

¹ N.Verhoeven (2010)

In hoofdstuk 1 **“In- & aanleiding en probleemstelling”** wordt aangegeven hoe ik tot mijn onderzoeksvraag en de deelvragen ben gekomen en zijn hier nader toegelicht.

In hoofdstuk 2 **“Theoretische onderbouwing”** geeft de visie van de Praktijkschool weer. Dieper is ingegaan op wat een pedagogisch klimaat inhoudt en welke aspecten, zoals onder andere pesten, regels en afspraken, hierin een rol spelen. Hiervoor zijn verschillende bronnen geraadpleegd en in dit hoofdstuk benoemd.

In hoofdstuk 3 **“Onderzoeksmethodologie”** wordt weergegeven hoe het onderzoek is opgebouwd. Welke onderzoeksvorm en instrumenten zijn gekozen, en wie betrokken zijn bij het onderzoek. De ethiek, triangulatie, validiteit en betrouwbaarheid zijn verantwoord.

In hoofdstuk 4 **“Data-analyse en resultaten”** zijn de resultaten van het onderzoek weergegeven.

In hoofdstuk 5 **“Conclusies en aanbevelingen”** zijn de conclusies die getrokken konden worden naar aanleiding van de uitkomsten van de Klimaatschaal (Donkers), en een interview met de zorg coördinator van School Maatschappelijk Werk weergegeven. Deze conclusies en aanbevelingen zijn met betreffende collega's en leidinggevende van de Praktijkschool besproken.

Dankzij mijn onderzoek verwacht ik dat alle collega's nog meer zijn doordrongen van de noodzaak om het pedagogische klimaat van de school verder te verbeteren en te waarborgen. En met meer inzicht in hoe dit te verwezenlijken.

Zelf hoop ik het onderzoek met behulp van de Klimaatschaal over 2 jaar te kunnen herhalen, in de hoop dat er een verbetering is te constateren.

Ik wens je veel leesplezier en bovenal dat mijn onderzoek zal bijdragen tot een veilig, pedagogisch schoolklimaat.

Miep Koelink

Juni 2012.

Hoofdstuk 1

Inleiding.

Mijn naam is Miep Koelink en ik volg de MasterSEN opleiding, vrije studierichting (VSD2) verzorgt door de Fontys Hogeschool, te Alkmaar.

Ik ben als vakdocent techniek verbonden aan een Praktijkschool Pro/VMBO in de Randstad op de afdeling praktijkonderwijs. Naast het vak techniek verzorg ik ook AVO-vakken en informatica.

De school verzorgt praktijkonderwijs, de onderbouw van het voortgezet middelbaar beroeps onderwijs VMBO (met een indicatie voor leerwegondersteuning LWOO) en ISK (internationale schakelklas).

De Praktijkschool draagt niet alleen kennis over maar wil vooral ook vaardigheden bijbrengen. De leerlingen gaan naar school om “te leren leren”. De Praktijkschool heeft 5 kernwaarden geformuleerd welke de basis vormen voor haar onderwijs, een van de kernwaardes is “Wij staan voor een veilige school”.

Mijn onderzoek betreft het pedagogische klimaat op de Praktijkschool en welke aspecten dit zouden belemmeren of juist kunnen bevorderen.

In dat licht heb ik als onderzoek geformuleerd hoe kan een veilig klimaat op school gerealiseerd worden. Voor dit onderzoek maak ik onder andere gebruik van de Klimaatschaal.

Mijn streven is om aan de hand van dit onderzoek te komen tot een aantal aanbevelingen met betrekking tot hoe om te gaan met het implementeren en handhaven van de regels. En eventueel tot een aanscherping van het bestaande pestprotocol² bij de Praktijkschool.

De onderzoeksvraag en de deelvragen.

Mijn onderzoeksvraag luidt:

 Hoe wordt het klimaat op school door leerlingen en andere betrokkenen ervaren.

² Bijlage 1 “Pestprotocol”
Miep Koelink

De deelvragen luiden:

- ✚ Welke consequenties kunnen verbonden worden aan de beoordeling van de leerlingen over het pedagogische klimaat op school, op basis van de uitkomsten van de Klimaatschaal.
- ✚ Herkennen de docenten de beoordelingen van de leerlingen?

Dit onderzoek wordt uitgevoerd op de Praktijkschool en hiervoor zijn drie 1^e jaars en drie 3^e jaars klassen uitgenodigd om aan dit onderzoek mee te werken.

Het onderzoek is niet anoniem ingevuld, maar ik heb in verband met de privacy de namen geanonimiseerd. Ik ben van mening dat een veilig pedagogische klimaat door verschillende aspecten wordt beïnvloed. Het gedrag van de docent, het toepassen van de regels én het naleven daarvan leiden tot een gevoel van veiligheid bij de leerlingen. Net zoals het pedagogische klimaat; de inrichting van school in zijn algemeenheid en de lokalen in het bijzonder kunnen leiden tot een onveiligheidsbeleving bij de leerlingen als wel bij de medewerkers.

Een van de basis voorwaarden waarop een leerling en de docent zich kunnen ontplooien is een klimaat waarin hij/zij zich veilig voelt.

Aanleiding en probleemstelling.

“Doe iets aan het pesten” Deze schreeuw om hulp kwam ik tegen op het damestoilet. Ik weet helaas niet welk meisje dit op het tegeltje heeft gezet, maar ik vond het schrijnend en tekenend. Dit meisje ervaart de school niet als veilig. Als vakdocent en vertrouwensdocent heb ik ervaren hoe ingrijpend het kan zijn als leerlingen zich onveilig voelen, als

zij gepest, geïntimideerd of zich bedreigd voelen en de leerkracht/mentor/management/trouwenspersonen naar hun gevoel weinig tot niets daar tegen doen. Veel aandacht gaat uit naar de daders en slachtoffers, wat minder onder het voetlicht is gekomen, is de rol van de toekijkers en meelopers en hun rol in het proces. Er is al veel onderzoek in binnen³- en buitenland⁴ gedaan naar pesten en de gevolgen daarvan, en verschillende boeken zijn geschreven over het veilige

³ <http://www.nji.nl/eCache/DEF/1/09/688.html> geopend 20 januari 2012

⁴ <http://blogs.mw.nl/wereldkids/europees-onderzoek-naar-pest-en-op-school> geopend 20 januari 2012

pedagogische klimaat op school. Ook de onderwijsinspectie⁵ van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap houdt toezicht op de sociale veiligheid van leerlingen en leerkrachten. Regelmatig worden de vertrouwensinspecteurs benaderd met klachten over grensoverschrijdend gedrag. Dit betreft niet alleen gedrag van de leerlingen of docenten, maar soms ook van de leidinggevenden. Voorjaar 2011 is door de onderwijsinspectie een kwaliteitsonderzoek⁶ gedaan op de Praktijkschool. In dit onderzoek is geen nader onderzoek verricht naar het veilige klimaat op de Praktijkschool.

Verschillende adviezen⁷ en trainingen⁸ worden er door verschillende onderzoekers gegeven, er is een speciale web pagina⁹ over pesten en veilige school voor leerlingen en docenten.

En toch blijft het een terugkerend probleem. Hoe kan dat toch?

Tevens word ik regelmatig geconfronteerd met ruzietjes tussen leerlingen onderling en ander ongewenst en storend gedrag.

Doel van het onderzoek.

Met dit onderzoek wil ik naar boven halen hoe wij als school met elkaar een zodanig veilig pedagogisch klimaat kunnen creëren dat leerlingen zich veilig voelen. Pesten wordt als een bijna onuitroeibaar gegeven gezien én geaccepteerd. Ik wil en kan mij er niet bij neerleggen dat pesten er gewoon bij hoort en er dus niets aan te doen zou zijn. Wat is er nodig om er voor te zorgen dat iedereen zich aan de gemaakte afspraken en regels gaat houden, zodat we meer gestructureerd met elkaar en met de leerlingen voorop, om leren gaan. Structuur in de les heeft ook te maken met regels die gelden op school en door iedereen gedragen moeten worden. Rust is volgens de Broek (2002) nodig om een prestatie van leerlingen te krijgen.

Maas (2008) schrijft, dat als een school een goede werkgever voor zijn werknemers en voor de leerlingen een goede school wil zijn, het nodig is om een strak en streng regelsysteem te hebben met als eenvoudige boodschap: Houd je aan de regels, dan kun je hier meedoen. Maar die regels moeten volgens Maas (2008) wel aan een paar voorwaarden voldoen, (redelijkheid, overzichtelijkheid en handhaving van de regels) wil

⁵ <http://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/Sociale+veiligheid> geopend 20 januari 2012

⁶ <http://tkrtp.owinsp.nl/schoolwijzer/zoekresultaat> geopend 20 januari 2012

⁷ <http://www.heleendejongadvies.nl/veilige-school> geopend 22 januari 2012

⁸ <http://www.vrisweb.nl/> geopend 27 januari 2012

⁹ <http://www.pestweb.nl/aps/pestweb> geopend 27 januari 2012

er daadwerkelijk rust in de tent komen. Toch blijkt dat er, ondanks dat er een pestprotocol is, en er op school afspraken en regels zijn over wat wel en niet kan, toch nog niet eenduidig daar door alle medewerkers mee wordt omgegaan. Dit schept onduidelijkheid bij de leerlingen als wel bij de medewerkers met onrust en bovenstaande resultaten tot gevolg. Volgens Teitler (2004) is eensgezindheid een van de belangrijkste voorwaardes om voor een kind een veilig pedagogisch klimaat te creëren.

Hoofdstuk 2

Theoretische onderbouwing

De visie van de Praktijkschool. (uit schoolplan 2010/2011)

Het motto van de Praktijkschool: “niet leiden, maar begeleiden op de weg naar zelfstandigheid, zelfverantwoordelijkheid en onafhankelijkheid” vormt een belangrijke leidraad voor het onderwijs aan en de omgang met en tussen de leerlingen van de school. Op alle deelscholen staat een individuele benadering voorop. Dit betekent kleine groepen, een vertrouwd team van gespecialiseerde docenten en begeleiders en een overzichtelijke en veilige leer- en werkomgeving. Contact met ouders staat hoog in het vaandel en waar nodig wordt ondersteuning en begeleiding geboden door het Orthopedagogisch Didactisch Centrum (OPDC), dat ook in het schoolgebouw is gehuisvest.

Veilig schoolklimaat.

Een van de kernwaardes is:

- **We staan voor een veilige school**

De Praktijkschool is een school waar een veilig schoolklimaat (fysiek en geestelijk welbevinden) gezien wordt als een voorwaarde voor optimale leerprestaties.

Binnen de deelschoolvergaderingen/kernteambesprekingen wordt er elk jaar verder gewerkt aan de implementatie van een veilig schoolklimaat. Deze kernwaarde zijn vertaald naar gewenst leerlinggedrag, docentgedrag, gedrag naar ouders en activiteiten voor de organisatie.

Theorie over het pedagogische schoolklimaat.

De literatuur geeft verschillende theorieën weer over het pedagogische schoolklimaat. Van Eijkeren (2006) stelt dat regels, ingeslepen gewoonten, efficiënte tijdsbesteding,

structuur, orde handhaven en het voorkomen van storend gedrag en de inrichting van een lokaal te maken hebben met de visie van de school op onderwijs en het didactisch concept.

Daarbij stelt de grondlegger van de Humanistische psychologie, Maslov (1943), dat veiligheid een basisbehoefte van de mens is. Mede daardoor kun je verwachten dat een kind dat in een veilige omgeving verblijft, meer experimenteert en leert dan een kind dat bang is.

Behoeftepiramide van Maslov¹⁰

Veenman (1993) stelt weer dat het schoolklimaat in sterke mate wordt bepaald door drie factoren:

1. de mate waarin het leren wordt benadrukt,
2. de ordelijkheid van de leeromgeving
3. de mate waarin verwachtingen aan leerlingen worden gesteld.

Volgens Alkema (2009) is de basis voor een positieve leeromgeving een veilige relatie.

¹⁰ <http://www.floor.nl/management/maslowpiramide.html>

Een van de basisvoorwaarden en de kerntaken van de docent is te zorgen voor een veilige sfeer, waarin een kind het gevoel heeft dat hij/zij er mag zijn.

Creëren van een veilig pedagogisch schoolklimaat

Als leerlingen weten wat ze moeten doen, als ze de spullen die ze nodig hebben weten te vinden in het lokaal en als ze weten wat ze moeten doen als ze klaar zijn met hun werk, (klassenmanagement) dan zijn er voorwaarden gecreëerd voor succesvol onderwijs en wordt de effectieve leertijd verbeterd. Eijkeren, (2006)

Tevens stelt hij Eijkeren (2006), dat de manier waarop je als docent je klas inricht en je de lessen aanbiedt van belang zijn voor de sfeer in de klas.

Meerdink (2005) heeft een onderzoek gedaan onder 5000 leerlingen in het basis- en voortgezet onderwijs en daar is een top tien van factoren uitgekomen die volgens de leerlingen samenhangen met veiligheid op school.

1. onderwijsinhoud
2. organisatie
3. leraren
4. leerlingen
5. autonomie
6. meebeslissen
7. inrichting
8. waardering
9. leerlingenzorg
10. ouders

Volgens Teitler zijn er drie uitgangspunten die de basis vormen voor een plezierig leer- en leefklimaat op school.

1. het bieden van structuur

Voor het bieden van structuur zijn ook weer verschillende aspecten van invloed: de opvoeders/ouders; de sociale omgeving waarin de kinderen opgroeien; de school en de klas.

2. eensgezindheid onder docenten

Als de medewerkers van de school, naast docenten ook directie, conciërges en onderwijs assistenten niet eenduidig met de gemaakte afspraken omgaan, zal er nooit rust in de school komen. Hiermee wil ik niet zeggen dat je allemaal op dezelfde manier moet reageren, ieder mens is anders en gaat op een andere manier met de leerlingen om. Maar het moet niet zo zijn dat iets bij de een docent wel mag terwijl de algemene afspraak is dat het niet mag. Als we met elkaar hebben afgesproken dat er geen kauwgom gekauwd mag worden, dan hoort bij iedere docent dezelfde regel te gelden.

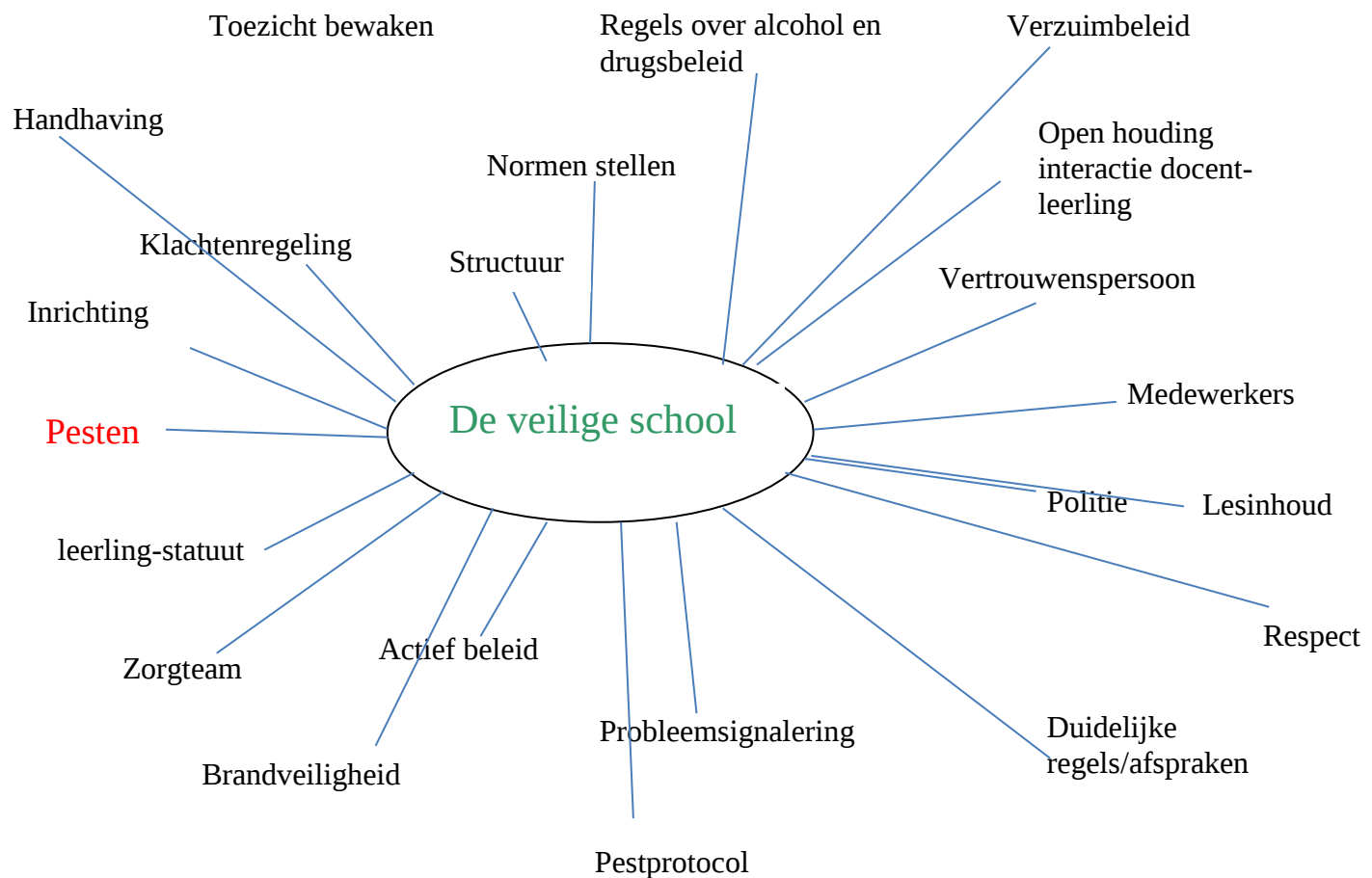
3. houden als docent aan gemaakt afspraken en regels

Volgens Alkema (2009) zijn afspraken en regels alleen te handhaven als de leerlingen bij vaststellen van die regels betrokken zijn. In mijn optiek geldt dat ook voor alle medewerkers en met name de docenten die bij het schoolklimaat betrokken zijn,

Op de Praktijkschool zitten leerlingen vanuit verschillende regionale, culturele en sociale achtergronden. Die elk hun eigen specifieke waarden en normen hebben, daarnaast of daarbij spelen ook nog de normen en waarden die ze van huis uit mee krijgen. Jongen / meisje; jongen / jongen; meisje / meisje.....de emancipatie is regelmatig nog ver te zoeken. Het aspect van de hormonale veranderingen bij de leerlingen, die bij dit alles een niet te onderschatten rol spelen Crone (2008) zijn hier niet in meegenomen.

Als team van een school dient er rekening mee gehouden te worden. Om een goed pedagogisch klimaat te creëren waarin met respect met elkaar wordt omgegaan en waar iedereen zich veilig voelt, en met elkaar wordt rekening gehouden.

In onderstaand schema zijn de, volgens mij, meest belangrijke onderdelen die meespelen bij het creëren van een veilige school weergegeven:

Uit de aspecten die meedoen bij een veilige school blijkt dat het een onlosmakend met het ander verbonden is.

Leerkrachten die tijdens binnen of buiten de klas te maken krijgen met probleemgedrag moeten hier op welke manier dan ook op reageren.¹¹ Niets doen betekent dat ze hun eigen gezagspositie ondermijnen. Door niet te reageren geven ze ook het signaal af dat de men een aantal regels en afspraken niet hoeft na te leven. Voor de slachtoffers is het dubbel pijnlijk te moeten vaststellen dat iemand waarvan ze ook les krijgen, geen actie onderneemt. Ook bij de omstanders en de andere klas- of groepsgenoten versterkt dit het gevoel van onveiligheid en wekt het bijkomende frustraties.

Pesten.

Pesten is één van de belangrijke aspecten die het schoolklimaat bepalen.

Op mijn school ben ik aangesteld als vertrouwenspersoon en vanuit die functie is een pestprotocol¹² voor onze school vervaardigd. Begin schooljaar 2011/2012 is dit schoolbreed gepresenteerd en geïntroduceerd door middel van een pestposter die door de leerlingen ondertekend is, het uitdelen van armbandjes met de tekst “Pesten ik doe er niet aan mee” en een lesprogramma. In het protocol (pestprotocol Praktijkschool2009 zie bijlage) staan duidelijke regels waar alle betrokkenen van de school zich aan hebben te houden. Er is ruimte voor iedereen om zichzelf te zijn, zolang dat niet betekent dat de afgesproken regels overtreden worden of dat iemands persoonlijke grenzen overschreden worden.

Pesten betekent dat iemands grenzen overschreden worden en dat past niet in een prettig en veilig klimaat voor allemaal. Pestprotocol (2010)

Het pestprotocol.

Het pestprotocol is geschreven voor de leerlingen, ouders en medewerkers van de school. Het geeft het beleid van de school weer t.a.v. pesten.

Het beschrijft wat onder pesten wordt verstaan, hoe pesten voorkomen kan worden en wat de aanpak is als er gepest wordt.

¹¹ <http://www.ond.vlaanderen.be/antisociaalgedrag/pgs/MIN-Pesten> geopend 2 mei 2012

¹² Zie bijlage 1. “Pestprotocol”

Het hoofddoel van het protocol is het voorkomen en bestrijden van pesten door alle betrokkenen duidelijkheid te geven over ieders rol. Alle direct betrokkenen dienen het pesten als een probleem te zien. Elk kind dient zich op school veilig te kunnen voelen. Het aanpakken van een pestprobleem is daarom belangrijk,.

Op de Praktijkschool bestaat de regel dat degene die het pesten ondergaat, bepaalt of het vertoonde gedrag wel of niet gewenst is.

Degene die het ondergaat bepaalt dus of er sprake is van pesten.

Wat is pesten?

Pesten heeft als intentie de ander schade te berokkenen in tegenstelling tot plagen. Kinderen met een goed invoelend vermogen weten haarscherp om welke intentie het gaat. Kinderen met een achterstand op sociaal- emotioneel gebied weten vaak niet het onderscheid tussen plagen en pesten.¹³

Wat voor de één een vorm van ongewenst gedrag is, hoeft dat voor de ander niet te zijn.

Wat voor de één een grapje of een plagerijtje is, kan door de ander als enorm vervelend of kwetsend ervaren worden.

Wat misschien niet persoonlijk bedoeld is, kan iemand direct raken. Het wordt een probleem als er samen niet uit wordt gekomen. Het specifieke van pesten is gelegen in het bedreigende en vooral systematische karakter van bepaald gedrag.

Pestgedrag.

We spreken van pestgedrag als het regelmatig gebeurt, waardoor de leerling zich niet langer veilig voelt in de school. SchoolVeiligheidsPlan (2008)

Bij pesten wordt een slachtoffer uitgezocht om er de baas over te spelen. De gepeste is niet meer in staat voor zichzelf op te komen en ondervindt duidelijk nadelige gevolgen.

¹³ www.sociaalemotioneel.nl Geopend 7 januari 2012

Van der Meer (1997) onderscheidt de drie wetmatigheden die bij pestgedrag voorkomen.

1. de samenzwering om te zwijgen, dat wil zeggen dat zowel de dader als het slachtoffer als omstanders er liever niet over praten.
2. het omstanders dilemma: de keuze om passief of actief te zijn.
3. de schuld aan het slachtoffer geven; de neiging om begrip te hebben voor de dader.

Om het pestgedrag te doorbreken geeft van der Meer de volgende oplossingen:

- verschaft kennis en achtergrond informatie (cognitieve component)
Maak afspraken met elkaar over de aanpak en regels, en hoe met het probleem om te gaan. Welke dingen moeten worden gedaan(positief) en welke dingen moeten worden nagelaten (negatief) de conatieve (wils- of streef) component
- vergroot de gevoeligheid van ieder voor het probleem. (emotioneel-affectieve component)

Volgens Alkema (2009) is pesten te voorkomen door een veilig pedagogisch klimaat te scheppen in de klas, zodat ieder kind het gevoel heeft erbij te horen en zichzelf mag en kan zijn.

Dit bevestigt mijn gevoel/uitgangspunt dat ik ervan overtuigd ben dat als je een veilig pedagogisch schoolklimaat weet te creëren dat dan mede daardoor de basis van je onderwijs goed is. Deze visie is ook terug te vinden in het schoolveiligheidsplan.

In een veilig pedagogisch klimaat in de klas krijgen de leerlingen de ruimte:

- om te ontdekken wat ze zelf kunnen en om daar plezier aan te beleven
- om relaties te leggen en gewaardeerd en gerespecteerd te worden
- om zelf taken uit te voeren, alleen of samen met anderen en zo nodig geholpen door anderen.

De kern van veiligheid in de omgang met elkaar ligt in respect en respectvol omgaan met elkaar. Alkema (2009) En dat betekent ook dat leerlingen leren dat ze elkaar niet moeten hinderen, pijn doen of schade berokkenen. Maar dit geldt natuurlijk evenzeer voor leerkrachten, schoolleiding en ouders.

De kenmerken van een veilig pedagogisch schoolklimaat.

Brandsma en Bos (1994) stellen dat er een veilig pedagogisch klimaat ontstaat als:

- leerlingen zich geaccepteerd en prettig voelen in de klas,
- leerlingen en docenten op een prettige manier met elkaar om kunnen gaan,
- er een ontspannen sfeer en vertrouwen zijn,
- de docenten beschikken over goede samenwerkingsvaardigheden en een positieve benadering,

Met het gevolg dat leerlingen met plezier naar school gaan, omdat zij zich prettig voelen. En de school kan de pedagogische doelen beter behalen.

Brandsma en Bos (1994) zeggen dat een goed pedagogisch klimaat is te herkennen aan een aantal kenmerken. Omdat deze kenmerken niet van buitenaf waar te nemen zijn, kunnen deze meer inzichtelijk worden gemaakt met behulp van de vragenlijst van de klimaatschaal en verder onderzoek, zoals een vragenlijst voor de docenten, mentoren en schoolmaatschappelijk werk.

Brandsma en Bos (1994) hebben enkele van deze kenmerken op een rij gezet. De conclusie is dat een goed en veilig pedagogisch klimaat gekenmerkt wordt door leerlingen die met plezier naar school gaan en zich prettig voelen in de klas. Waar wederzijdse acceptatie, ontspannen sfeer in de klas, positieve benadering van de docent en respectvol met elkaar omgaan, belangrijke factoren zijn.

Regels en afspraken met leerlingen.

Duidelijkheid/structuur in de klas en in en om het schoolgebouw heeft ook te maken met regels die gelden op school en door iedereen gedragen moeten worden. Rust is nodig om een prestatie van leerlingen te krijgen, de Broek (2002)

Maas (2008) schrijft, dat als een school een goede werkgever voor zijn werknemers en voor de leerlingen een goede school wil zijn, het nodig is om een slank en streng regelsysteem te hebben met als eenvoudige boodschap: Hou je aan de regels, dan kun je hier meedoen. Maar die regels moeten wel aan een paar voorwaarden voldoen,

(redelijkheid, overzichtelijkheid en handhaving van de regels) wil er daadwerkelijk rust in de tent komen.

Zoals hiervoor al benoemd is het van belang dat iedereen zoveel mogelijk wordt betrokken bij het maken van de regels en afspraken. Golly (2009) Bij het opstellen van de regels, samen met de leerlingen, is het van belang om deze positief en in concreet aangegeven gedrag te omschrijven. Bongaards (2000)

Ook zijn er regels die gewoonweg opgelegd moeten worden. Zoveel personen met zoveel verschillende ideeën, culturele en sociale achtergronden en normen en waarden hebben verschillende omgangsnormen.

Het is belangrijk dat er afspraken op schoolniveau worden gemaakt waar iedereen Teitler (2010) zich aan moet houden. Die afspraken moeten gewoon door iedereen worden nageleefd, net als met verkeersregels zijn die regels/afspraken nodig om met elkaar de school leefbaar te houden. Maar in klassikaal verband gelden ook regels die met elkaar worden afgesproken. Deze regels moeten duidelijk en niet te veel zijn, anders wordt het onoverzichtelijk en worden ze met voeten betreden. Regels en afspraken gemaakt samen met de leerlingen, geeft de leerling ook het gevoel van verantwoordelijkheid, ze worden er eigenaar van en ze zijn er makkelijker op aan te spreken, mits er consequent naar wordt gehandeld.

Volgens Alkema (2009) zijn in een viertal afspraken alle ordeverstoringen samen te vatten:.

1. blijf met je handen af van elkaars spullen en lijf
2. ga netjes om met de spullen van jezelf en van een ander
3. stoer niemand, niet met woorden en ook niet met je gedrag
4. stoer tijdens de les niemand in het werken.

In alle consequentheid moet ook flexibiliteit mogelijk zijn. Op de Praktijkschool krijgen leerlingen wel eens een “gedragsmapje” waarin met hen, in samenwerking met de ouders/opvoeders, op de leerling afgestemde afspraken worden gemaakt. Dit mapje wordt door docenten na elk lesuur ingevuld en aan het eind van de dag door mentor

ondertekend. Dit mapje gaat dan mee naar huis waar het door de ouders/opvoeders als gezien wordt ondertekend. Dit systeem werkt.

Zoals eerder gezegd is het een met het ander verweven en is het geen eenvoudige opgave om rekening houdend met al die verschillen in normen en waarden, een veilige omgeving voor ieder kind te waarborgen. Mijn droom is iedereen in zijn of haar eigen waarden te laten en met respect met elkaar om te gaan. Maar de realiteit ziet er wat anders uit. Wat niet wegneemt dat ik er naar blijf streven om die droom waar te maken. Al is het maar een heel klein beetje.

Regels en afspraken met docenten. .

Volgens Golly (2009) zouden minstens 80% van alle personeelsleden van de school de visie van school positief moeten uitvoeren en ondersteunen, om tot een gemeenschappelijke en gestructureerde aanpak te komen. Hij stelt dat regels en gedrag van leerlingen en docenten zijn te koppelen aan de gebruiken en de praktijk op school en in de klas om een concrete invulling te krijgen.

Bechaine¹⁴ laat zien dat als er in het klaslokaal andere regels gelden dan buiten het klaslokaal, deze onduidelijkheid schept voor de leerlingen. Zij weten dan niet meer wanneer de regel geldt.

Camera's, hoge hekken, extra bewaking, dure programma's, grote investeringen wegen niet op tegen gemotiveerde leerlingen die zelf een aandeel willen nemen in de veiligheid van de school. Van de leerkrachten vraagt het de bereidheid om te luisteren.

De realiteit van de docent.

Ik krijg de avond van te voren al buikpijn omdat ik de volgende dag klas 2B weer krijg. Ze luisteren niet, maken ruzie, schreeuwen en schelden tegen elkaar. Jassen houden ze aan en mutsen houden ze gewoon op. Snoepen, eten, drinken, "pingen" met de mobieltjes. Ze doen alsof het de gewoonste zaak van de wereld is. Als ik er iets van

¹⁴ <http://www.hbo-kennisbank.nl> Amal Bechaine geopend 7 februari 2012
Miep Koelink

zeg, krijg ik te horen dat ze dat bij de andere (vorige) juf altijd wel mochten en ze zijn niet van plan dat te veranderen. Ik ben maar een invaller dus ik zeg er maar niet te veel van, want anders zijn ze helemaal niet te harden. Ik ben allang blij dat er geen ongelukken gebeuren. Ik word overspannen van die gasten en ben opgelucht als de bel weer gaat.

Ik loop langs een lokaal en zie enkele leerlingen met hun jassen aan en capuchon op in het lokaal zitten. Er wordt gegeten en gedronken en ik zie dat sommige met hun mobieltjes in de weer zijn. Ik spreek de betreffende docent daar later op aan. Als antwoord krijg ik dat ze het koud hadden en sommigen hadden honger. Zo erg is dat toch niet?

Leerling probeert vanaf een afstand iets in de prullenbak te gooien. Mis. Ik vraag hem vriendelijk of hij het nog een keer wil proberen en dan erin. Heb ik niet gegooid en ik ga het niet opruimen was de reactie. Het gebeurde voor mijn ogen. Uiteindelijk heeft hij het toch opgeruimd, nadat ik hem gedreigd had met strafwerk. Maar de verleiding om het maar te laten en de strijd niet aan te gaan was groot.

Leerling komt huilend naar me toe, omdat hij telkens in de prullenbak wordt gezet en niemand doet er iets aan. Iedereen moet er om lachen, ze doen hem niet lichamelijk pijn. In het begin moest hij er zelf ook wel om lachen, maar nu niet meer. Alleen nu geloven ze hem niet als hij zegt dat hij het niet leuk meer vindt.

Tijdens de pauzes mogen leerlingen niet door de school zwerven. Je komt ze op de meest vreemde plekken tegen.

Al deze voorvallen gebeuren min of meer onder de ogen van de surveillerende docenten en bijna niemand die er iets van zegt. Omdat niet duidelijk is wat de regels en afspraken zijn. Of omdat iemand de regel of afspraak maar onzin vindt en hem niet ondersteunt.

Kortom: Genoeg zaken om aan te pakken! En te zorgen voor een veilige omgeving voor iedereen.

Hoofdstuk 3

Onderzoeksmethodologie.

Onderzoeksvraag.

- ✚ Hoe wordt het klimaat op school door leerlingen en andere betrokkenen ervaren.

Deelvragen.

- ✚ Welke consequenties kunnen verbonden worden aan de beoordeling van de leerlingen over het pedagogische klimaat op school, naar aanleiding van de uitkomsten van de Klimaatschaal.
- ✚ Herkennen de docenten deze beoordelingen en welke conclusies kunnen daar uit getrokken worden.

Enkele leerlingen hebben opvallend en of afwijkende antwoorden gegeven op de vragen van de klimaatschaal. Hieruit komt de volgende deelvraag voort:

- ✚ Is dit bekend bij schoolmaatschappelijk werk en wordt hier al actie op ondernomen.

Onderzoeksvorm.

Als onderzoeksvorm is gekozen voor het ontwerpgericht onderzoek. In de schoolgids van de Praktijkschool staat: **“We staan voor een veilige school”**. Onze school is een school waar een veilig schoolklimaat (fysiek en geestelijk welbevinden) gezien wordt als een voorwaarde voor optimale leerprestaties. (uit schoolplan 2010/2011)

Met dit onderzoek wordt getoetst hoe de leerlingen sfeer op school ervaren. De resultaten hiervan worden teruggekoppeld naar de medewerkers van de Praktijkschool. Hieruit volgen aanbevelingen betreffende hoe een veilige school te waarborgen.

Uit dit onderzoek verwacht ik handvaten te distilleren. Om een veiliger klimaat te creëren zouden die handvaten ook binnen de school geïmplementeerd en gehandhaafd moeten worden. (waardoor men de veilige school kan waarborgen). Ik verwacht met dit onderzoek aan te tonen dat pesten aan te pakken is. Uitgaande van een eenduidige, consequente aanpak met handhaving en een no-tolerance beleid, waardoor leerlingen zich veilig voelen op school.

Ik ben er van overtuigd dat een win-win situatie zal ontstaan. Als we dit gezamenlijk weten te bereiken zal er rust in de school komen wat het leer- en pedagogische klimaat ten goede komt.

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van verschillende bronnen en invalshoeken. De grootste, belangrijkste onderzoeksbron zijn de leerlingen (N=86) van 3 klassen van de onderbouw en 3 klassen van de bovenbouw. Daarbij is gebruikgemaakt van de Klimaatschaal¹⁵. De Klimaatschaal is een vragenlijst waarmee leerlingen kunnen aangeven welk klimaat er in de klas heerst in relatie tot elkaar en tot de docent (Jeninga & Donkers, 2008). In de klimaatschaal is een algemeen gedeelte dat gaat over de klas waarin een leerling zit en een gedeelte dat specifiek over de leraar gaat. De resultaten van de vragen die specifiek over de leraar gaat zijn niet in dit onderzoek meegenomen omdat die in dit onderzoek niet relevant is. De vragenlijst bevat 16 vragen waarin leerlingen kunnen aangeven hoe ze het pedagogisch klimaat in hun klas ervaren en 17 vragen die specifiek betrekking hebben op de betreffende leraar.

Voor dit onderzoek is alleen gebruik gemaakt van de vragen die het klimaat in de klas omvatten.

Voorbeeldvragen van het algemeen deel zijn bijvoorbeeld: “In deze klas gaan leerlingen leuk met elkaar om?” of “In deze klas worden leerlingen gepest?”

Er zijn vier antwoordcategorieën: (bijna)nooit, soms, regelmatig en vaak.

De vragenlijst wordt gescoord in 4 clusters:

1. Onderlinge leerling relaties
2. Sfeer in de klas
3. Organisatie in de klas
4. Interactie leraar-leerlingen

Per cluster wordt er een gemiddelde uitgerekend. Dit gemiddelde zit tussen 0 en 7. Deze resultaten worden vergeleken met de normgroep. Aan de hand daarvan volgt een evaluatie in de vorm van een verslag. Hierbij kan een handelingsadvies zitten. De spreiding van de leerlingen per cluster wordt weergegeven in een staafgrafiek.

Daarnaast is er een vragenlijst voor de docenten die werken met de ondervraagde klassen. Met het School Maatschappelijk Werk (SMW) worden de resultaten die uit de

¹⁵ www.klimaatschaal.nl

vragenlijsten van de Klimaatschaal komen, overeenkomen met de gegevens die bij hun bekend zijn. Tevens zal aan SMW met behulp van een van te voren opgestelde vragenlijst om hun conclusies en aanbevelingen gevraagd worden.

De leerlingen.

Om te weten te komen hoe veilig de leerlingen de school ervaren wordt gebruik gemaakt van de Klimaatschaal.

Drie 1^e jaars- en drie 3^e jaars klassen zijn betrokken bij dit onderzoek. (N = 86) Voor de 1^e jaars leerlingen is gekozen, omdat die nog relatief kort op school zijn, daardoor zullen zij waarschijnlijk de vragenlijst onbevangen invullen. Voor de 3^e jaars leerlingen is gekozen, omdat zij al meerdere jaren op school zitten Zij hebben meer ervaring in/met het Vervolg Onderwijs en daardoor “ervaringsdeskundigen”. Zij zouden tenslotte al twee jaar bekend moeten zijn met het pestprotocol wat wij op school hanteren.

De leeftijd van de 1^e jaars leerlingen variëren van 12 tot 15 jaar. De leeftijden van de leerlingen uit het 3^e leerjaar variëren tussen de 15 en 17 jaar. De groepen bestaan uit zowel jongens en meisjes. De nationaliteiten zijn divers. In dit onderzoek is, om het onderzoek in te perken, de culturele achtergronden van de leerlingen niet meegenomen.

Enkele klassen hebben tijdens mijn lessen de vragenlijst ingevuld, de andere klassen hebben de vragenlijst bij een collega ingevuld.

Aanpak leerlingen.

Om een vergelijk te kunnen maken zijn leerlingen gevraagd om mee te werken aan de vragenlijst. De eerste vragenlijst is in het begin van het schooljaar ingevuld. (De start) Eind december/ begin januari is de vragenlijst voor een tweede keer ingevuld. Eind februari is de vragenlijst voor de derde en laatste keer ingevuld. Dit om een goed vergelijk te kunnen maken De eerste meting is gedaan in de week vóóordat in de hele school (onder- en bovenbouw) het pestprotocol is behandeld. Tijdens verschillende mentoruren en lessen omgangskunde is daar aandacht aan hebben besteed.

In de onderzoeksgroepen – drie 1^e jaars en drie 3^e jaars – gaat door de mentor van de betreffende klas 1B en de mentor van klas 3A bewust een andere benadering van het klimaat in de klas aangepakt worden.

Aanpak mentor 1B volgens Schoolwide Positive Behavior Support. (SWPBS)

“Tot nu toe heb ik 3x per week tijdens mentorstart aandacht besteed aan de sfeer in de klas. Ik bespreek elke keer de goede punten en de punten die nog verbeterd moeten worden. Ik bouw ook spel momenten in om te zorgen dat ze samen plezier kunnen hebben. Ik probeer op een oplossingsgerichte manier met de klas te praten.

Een leerling heeft een gedragsmapje gekregen. Ik werk met 2 regels waar we ons aan moeten houden. Als dat goed gaat staat het sein op groen en verdienen ze een punt, gaat het niet goed dan staat het sein op rood en is er een punt aftrek, per half uur wordt er bekeken of het goed gaat. De co-mentor van 1B heeft persoonlijke gesprekken met leerlingen die daar behoefte aan hebben. Ik heb 3x de klimaatschaal laten invullen. Ik ga ook anders om met problematisch gedrag, ik blijf vriendelijk, ik vertel welk gedrag ik verwacht, en geef ook complimenten als ik het gewenste gedrag zie.”

Aanpak mentor 3A volgens Marzano (2010) “Coöperatief leren”

Dit wil zeggen dat er gewerkt wordt in groepen. Er kunnen drie uitgangspunten worden gebruikt als leidraad voor de toepassing van coöperatief leren:

1. Het indelen van groepen op basis van capaciteiten moet zo veel mogelijk worden vermeden.
2. Coöperatieve groepen moeten zo klein mogelijk worden gehouden.
3. Coöperatief leren moet consequent, systematisch en doelgericht worden toegepast, maar niet te vaak.

De collega's.

Naar aanleiding van wat de leerlingen hebben aangegeven in de klimaatschaal waar zij zich onveilig voelen, is een vragenlijstje gemaakt voor enkele medewerkers. (N = 13)

Om het onderzoek niet te groot te maken is er voor gekozen om de vragenlijst alleen

aan collega's voor te leggen die met beide groepen werken. Als de onderzoeksgegevens van de Klimaatschaal verwerkt zijn, zal deze vragenlijst bij betreffende collega's worden voorgelegd. In deze vragenlijst zullen stellingen of conclusies staan, voortgekomen uit de resultaten van Klimaatschaal, waarbij gevraagd wordt aan de medewerkers of zij dit herkennen.

School maatschappelijk werk. (SMW)

In de uitkomsten van de klimaatschaal vallen sommige leerlingen op door de lage scores. Dit duidt erop dat zij zich niet veilig voelen op school. De vraag die gesteld kan worden is of deze gegevens overeen komen met wat er bij het zorgteam bekend is over betreffende leerlingen. Als dat zo is en om hier conclusies uit te kunnen trekken ga ik dit bespreken met SMW en in samenspraak met hen kunnen er aanbevelingen gemaakt worden.

Wat er nog meer gebeurt.

Dit onderzoek vindt plaats op drie niveaus. Uit de resultaten van het onderzoek verwacht ik op drie niveaus aanbevelingen te kunnen doen.

Micro-niveau:

Dit betreft de omgang met elkaar in de klas. Uit de resultaten van de klimaatschaal vragenlijst, als ook uit de reacties op vragenlijst die door de medewerkers is ingevuld, als de vergelijking van enkele leerlingen met SMW, kunnen conclusies getrokken worden welke vertaald kunnen worden naar aanbevelingen voor een plan van aanpak in de klas. Tevens ben ik heel geïnteresseerd of er een verschil in de scores te zien zal zijn in de klassen 1B en 3A door de bewuste andere aanpak van de betreffende mentoren.

Meso-niveau:

Dit betreft de omgang tussen leerlingen en docenten binnen de school en het schoolplein

Er wordt op de Praktijkschool op verschillende fronten gewerkt aan het verbeteren van het pedagogische klimaat. Enkele “moeilijke” klassen worden door middel van School Video Interactie Begeleiding en observaties door een extern bureau (Altra) begeleidt. Deze bevindingen worden met het hele team gedeeld en besproken. Hieruit volgen afspraken die door het hele team worden ondersteund. Deze afspraken zullen door het hele team uitgevoerd moeten gaan worden. De eerste opdracht/afpraak die door het hele team gehandhaafd ging worden was het stilte teken. Als de docent de hand op

steekt houden de leerlingen hun mond en steken ook hun hand op ten teken dat ze je gezien hebben. Na een aantal weken wordt dit geëvalueerd.

Door een coach die binnen het PSG werkzaam is, wordt samen met mij een team ontwikkelmiddag georganiseerd. Het doel van de eerste bijeenkomst is om te kijken hoe het teamlid in het team staat/functioneert en wat er nodig is om dat te verbeteren. Als bekend is hoe het team in elkaar steekt en er inzicht is voor verbetering, kan gewerkt worden aan een team wat elkaar vertrouwd en elkaar aan durft te spreken op gedrag. Pas dan kan verder worden gewerkt aan een school waar iedereen, leerlingen voorop, maar ook alle medewerkers in vrijheid kan zijn wie hij of zij is.

Macro-niveau:

Dit zijn de omgangsnormen die door leiding in het beleidsplan worden omschreven. Ik hoop te bereiken dat ik uit mijn onderzoek aanbevelingen voor structurele aanpassingen kan trekken, zodat ik de aanbevelingen aan het management kan overdragen.

De verwachting is dat er concrete aanbevelingen zullen rollen uit de resultaten/conclusies van het onderzoek. Deze aanbevelingen zijn voor de schoolleiding, zodat zij er beleid op kunnen zetten, Tevens verwacht ik dat er door de onderzoeksresultaten ook een aanscherping van het pestprotocol plaats zal vinden.

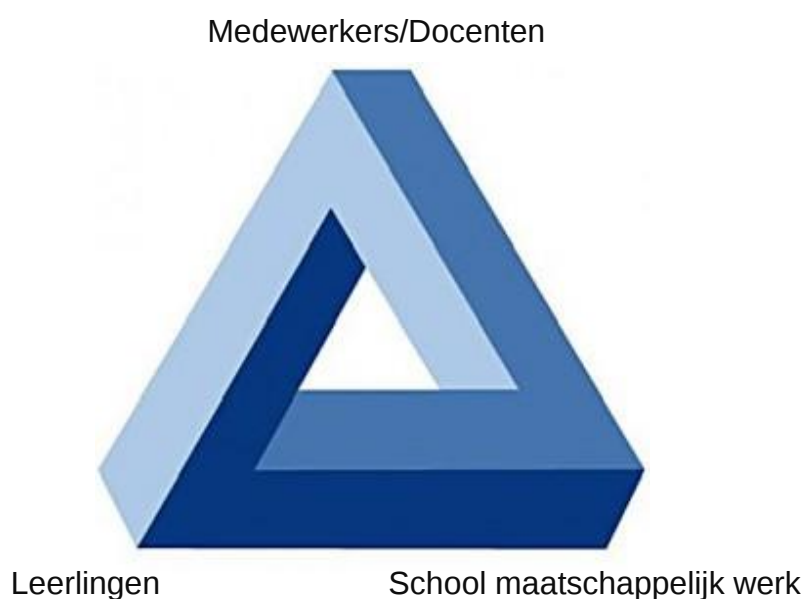
Ethiek.

Boerman (2009) beschrijft in richtlijnen meesterstuk Master Sen een aantal regels en houdingen met betrekking tot ethiek voor het uitvoeren van een praktijkonderzoek. Voor zover van toepassing en in mijn vermogen lag heb ik daar aan proberen te voldoen.

Aan de leerlingen en andere medewerkers is het onderzoek uitgelegd en mondeling om toestemming gevraagd. Iedereen is ook persoonlijk gevraagd of de gegevens mogen worden gebruikt voor het onderzoek.

De gegevens zijn uiteraard geanonimiseerd. In plaats van de namen van de leerlingen die aan de vragenlijst hebben meegewerkt, wordt er gesproken over leerling A, B, C enzovoort.

Triangulatie.

In het onderzoek zijn de 3 groepen zoveel mogelijk betrokken, zijn de uitslagen en stellingen voorgelegd en geverifieerd.

Betrouwbaarheid en validiteit.

Een licentie voor deze genormeerde Klimaatschaal is via Fontys OSO verkregen. De Klimaatschaal¹⁶ wordt als zeer solide en betrouwbaar verondersteld. Voor deze Klimaatschaal is vooral gekozen vanwege het weergeven van de onderlinge leerling relaties die van belang is voor het verloop van dit onderzoek. Voor dit onderzoek zijn meerdere informanten gebruikt.

¹⁶ www.klimaatschaal.nl
Miep Koelink

Er hebben 86 leerlingen aan dit onderzoek mee gedaan. Door docenten die les gaven aan de ondervraagde klassen, het SMW bij dit onderzoek te betrekken is de betrouwbaarheid verhoogd.

Bruikbaarheid.

De schaal zal zowel vóór als tijdens en als aan het einde van de onderzoeksperiode afgenomen worden. Zo kunnen de ontwikkeling en veranderingen goed gemeten worden. De aanbevelingen die uit dit onderzoek komen, kunnen worden overgenomen door de schoolleiding.

Dit onderzoek is met regelmaat besproken met mijn critical friend en mijn begeleider.

Hoofdstuk 4

Medewerkers/docenten

Data-analyse en resultaten.

Leerlingen

SMW

SMW = School Maatschappelijk Werk

Onderzoek gericht op de leerlingen.

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van de Klimaatschaal. De achtergrond van de Klimaatschaal is in hoofdstuk 3 uitgelegd. De uitspaken van de leerlingen geven een beeld over de sfeer en de onderlinge leerling-verhoudingen in een klas. Om een weergave te krijgen van het pedagogische klimaat van de school is gekozen drie 1^e jaars klassen en drie 3^e jaars klassen te onderzoeken, zodat een goed inzicht in Praktijkschool kan worden verkregen.

De vragenlijst is drie keer afgenomen. De eerste keer als start, vervolgens een tussenmeting om te bekijken of na een aantal weken al verandering te zien is en de laatste keer om een vergelijking te kunnen maken.

In de klassen 1B en 3A is door de betreffende mentoren bewust op een andere manier met het klassenmanagement¹⁷ omgegaan met als doel of er opvallende verschillen in de uitslag van de klimaatschaal te zien zouden zijn met de startmeting en ten opzichte van de andere klassen.

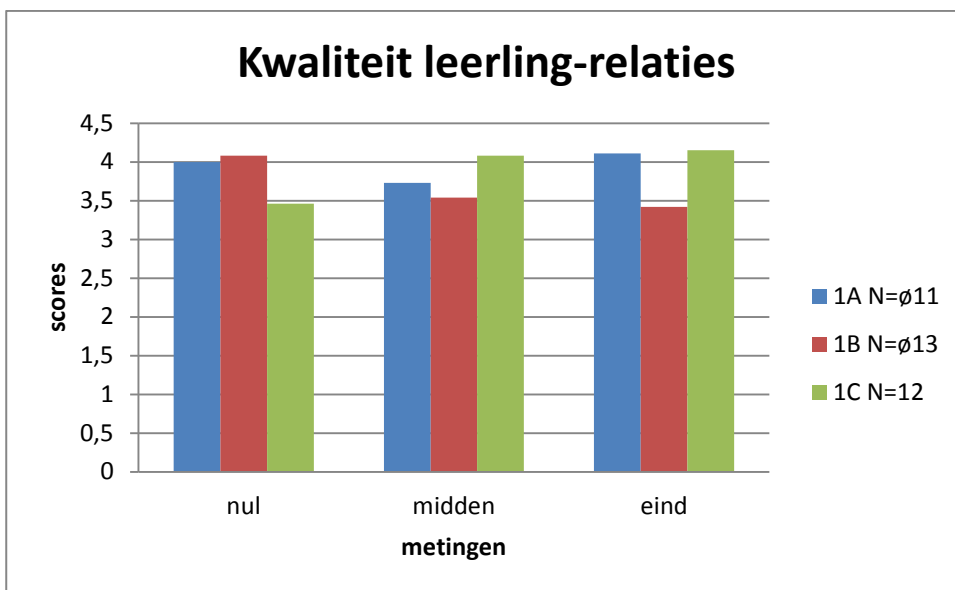
Verzameling data 1^e jaars klassen¹⁸.

	Kwaliteit onderlinge leerling-relaties			Sfeer		
	Start	Middenmeting	Eindmeting	Start	Middenmeting	Eindmeting
1A	4	3,73	4,11	5,82	5,72	6
1B	4,08	3,54	3,42	4,77	4,62	4,42
1C	3,46	4,08	4,15	2,77	3,33	3,08

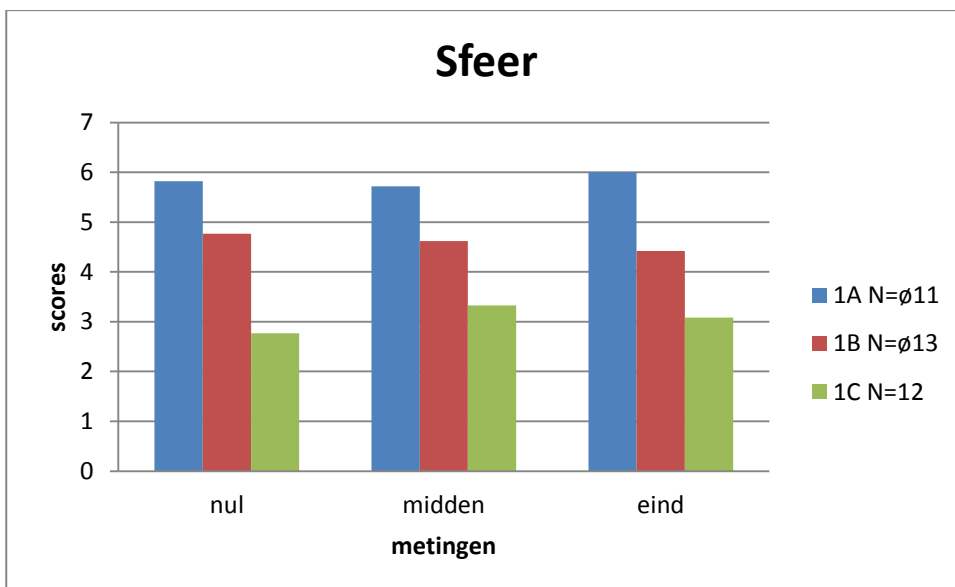
1 = zeer laag, 2 = laag, 3 = onder gemiddeld, 4 = gemiddeld, 5 = bovengemiddeld, 6 = hoog en 7 = zeer hoog.

¹⁷ Zie hoofdstuk 2

¹⁸ Zie bijlage 2. "Verzameling data klimaatschaal 1^e jaars"

1 = zeer laag, 2 = laag, 3 = onder gemiddeld, 4 = gemiddeld, 5 = bovengemiddeld, 6 = hoog en 7 = zeer hoog.

1 = zeer laag, 2 = laag, 3 = onder gemiddeld, 4 = gemiddeld, 5 = bovengemiddeld, 6 = hoog en 7 = zeer hoog.

In deze grafieken zijn de resultaten van de drie 1^e jaars klassen naast elkaar afgezet. In het cluster kwaliteit onderlinge leerling relaties is de eindmeting in vergelijking met de start in klas 1A en 1C marginaal verbeterd. In 1B is dit marginaal verslechterd. Dit geldt ook voor het cluster sfeer in de klas. De eindmeting in vergelijking met de start is in klas

1A en 1C marginaal verbeterd, terwijl dit in klas 1B marginaal is verslechterd. De andere aanpak van de mentor in 1B heeft, op het moment dat de derde meting is gedaan, niet geleid tot een zichtbare verandering van het klimaat.

1A. Uit de rapportage van de Klimaatschaal blijkt dat in vergelijking met de normgroep klas 1A op de kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties gemiddeld (voldoende) scoort en op het cluster sfeer in de klas zeer hoog (prima) scoort. Dit is een voldoende tot prima resultaat. Het is blijkbaar een fijne klas is om mee te werken en waar een goede sfeer heerst.

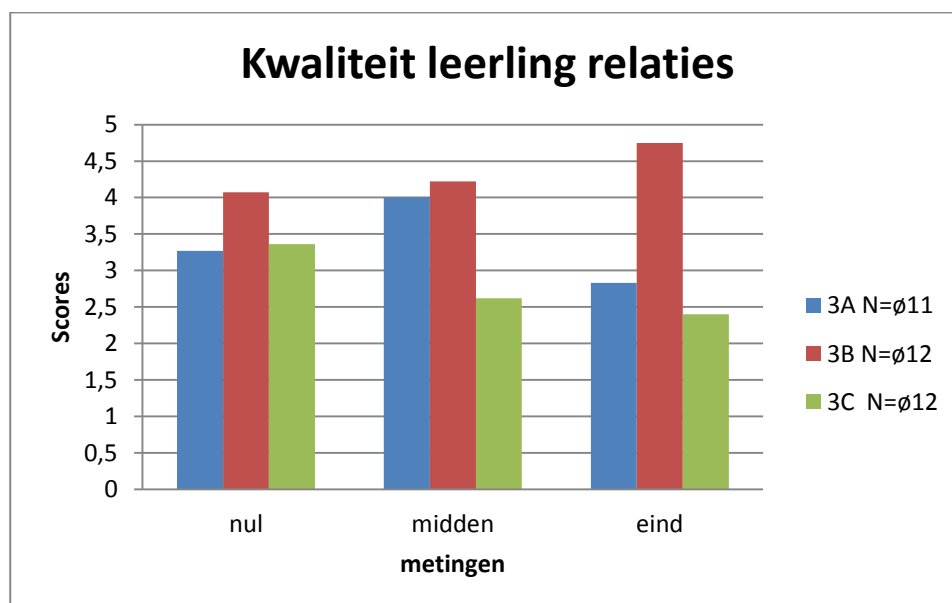
1B. Uit de rapportage van de Klimaatschaal blijkt dat in vergelijking met de normgroep klas 1B op het cluster kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties ondergemiddeld (onvoldoende) scoort en op het cluster sfeer in de klas bovengemiddeld (ruim voldoende) scoort. Daarbij wordt aangegeven dat de onderlinge leerling-relaties, ten opzichte van de normgroep, een aandachtspunt voor deze klas is.

1C. Uit de rapportage van de Klimaatschaal blijkt dat in vergelijking met de normgroep klas 1C op het cluster kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties gemiddeld (voldoende) scoort en op het cluster sfeer in de klas ondergemiddeld (onvoldoende) scoort. De sfeer in de klas, ten opzichte van de normgroep is een aandachtspunt voor deze klas..

Verzameling data 3^e jaars klassen.¹⁹

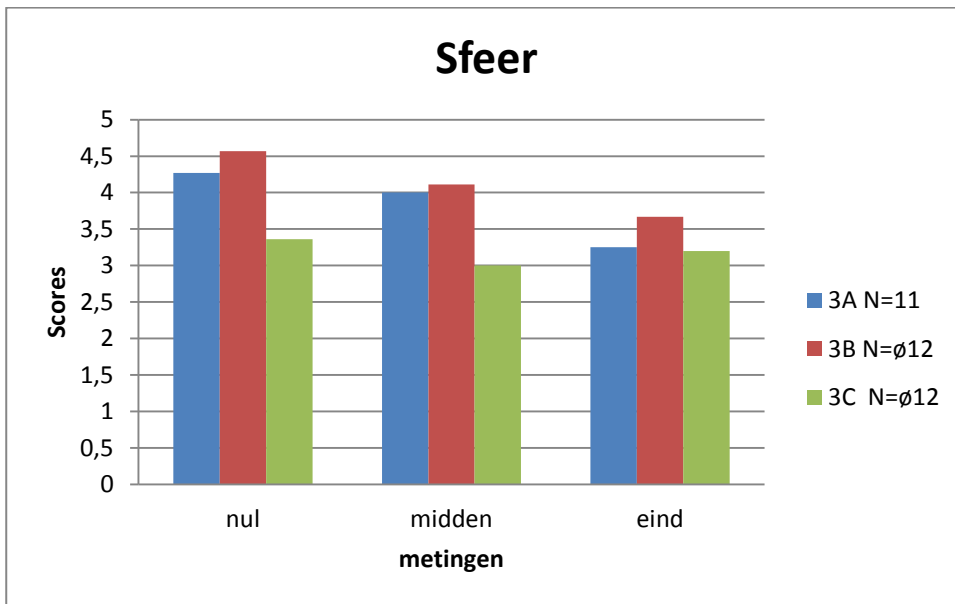
	Kwaliteit onderlinge leerling- relaties			Sfeer		
	Nulmeting	Middenmeting	Eindmeting	Nulmeting	Middenmeting	Eindmeting
3A	3,27	4	2,83	4,27	4	3,25
3B	4,07	4,22	4,75	4,57	4,11	3,67
3C	3,36	2,62	2,4	3,36	3	3,2

1 = zeer laag, 2 = laag, 3 = onder gemiddeld, 4 = gemiddeld, 5 = bovengemiddeld,
6 = hoog en 7 = zeer hoog.

1 = zeer laag, 2 = laag, 3 = onder gemiddeld, 4 = gemiddeld, 5 = bovengemiddeld,
6 = hoog en 7 = zeer hoog.

¹⁹ Zie bijlage 3. "Verzameling data Klimaatschaal 3^e jaars."

1 = zeer laag, 2 = laag, 3 = onder gemiddeld, 4 = gemiddeld, 5 = bovengemiddeld, 6 = hoog en 7 = zeer hoog.

In deze grafieken zijn de resultaten van de drie 3^e jaars klassen naast elkaar afgezet. Zowel de kwaliteit onderlinge leerling relaties als de sfeer zijn in alle klassen verslechterd en in vergelijking met de normgroep ver onder de norm. De andere aanpak van de mentor in 3A heeft, op het moment dat de derde meting is gedaan, niet geleid tot een meetbare verandering van het klimaat. Daarbij mag worden gesteld dat de scores dusdanig laag zijn dat van een onveilig klimaat kan worden gesproken.

3A. Uit de rapportage van de Klimaatschaal blijkt dat in vergelijking met de normgroep deze klas het cluster kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties laag (onvoldoende) scoort. Dit is erg zorgelijk. Blijkbaar beoordelen de meeste leerlingen dit als ondergemiddeld, laag en zelf zeer laag. Op het cluster sfeer in de klas scoort deze klas ondergemiddeld (onvoldoende). Zowel de onderlinge relaties als de sfeer zijn een aandachtspunt. Het lijkt erop dat vrijwel de meeste leerlingen zich niet veilig voelen in deze klas.

3B. Uit de rapportage van de Klimaatschaal blijkt dat in vergelijking met de normgroep klas 3B op het cluster van de kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties bovengemiddeld (ruim voldoende) en op de sfeer in de klas ondergemiddeld (onvoldoende) scoort. Daarbij mag worden gesteld dat de sfeer de klas een aandachtspunt voor deze klas is.

3C. Uit de rapportage van de Klimaatschaal blijkt dat in vergelijking met de normgroep klas 3C op de kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties zeer laag scoort. Dit is zeer zorgelijk. Op het cluster sfeer in de klas scoort deze klas ondergemiddeld (onvoldoende). Beide clusters zijn aandachtspunten.

Wat uit dit onderzoek blijkt is dat het klimaat in de 3^e klassen duidelijk negatiever beoordeeld wordt dan bij de 1^e klassen. De conclusie dat het klimaat langzaam verslechterd naarmate de duur van de opleiding, kan niet worden getrokken. Dit zou met behulp van de Klimaatschaal over 2 jaar, als de huidige 1^e jaars dan 3^e jaars zijn geworden opnieuw beoordeeld kunnen worden.

Met bovenstaande gegevens is de onderzoeksvraag “Hoe wordt het klimaat op school door leerlingen en andere betrokkenen ervaren” beschreven.

Jongens/meisjes.

De gemiddelde scores²⁰ laten geen verschil zien tussen jongens of meisjes.

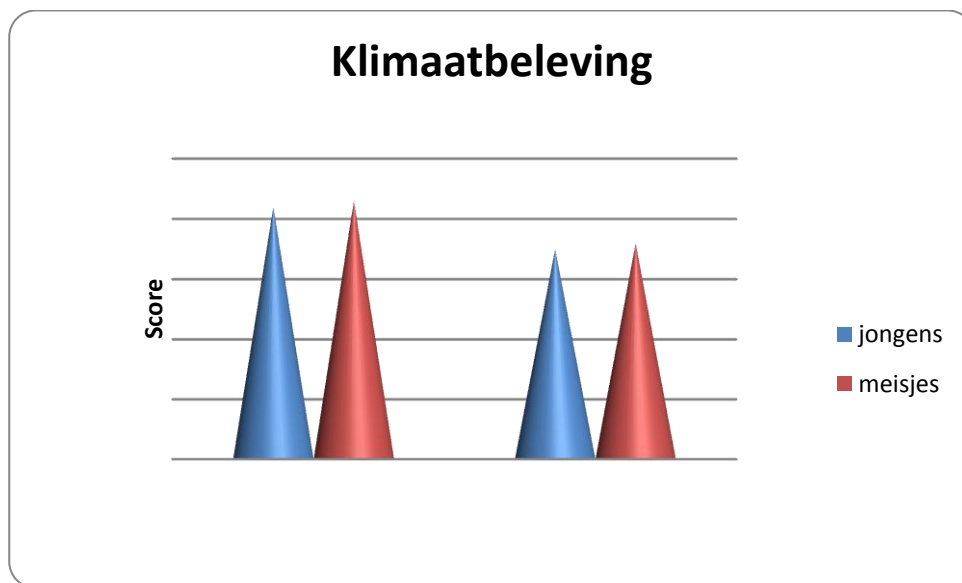
Bij de 1^e jaars zijn 17 jongens en 22 meisjes onderzocht.

De 17 jongens scoorden op kwaliteit onderlinge leerling relaties en sfeer gemiddeld 4,2 en de 22 meisjes gemiddeld 4,3.

Bij de 3^e jaars zijn 22 jongens en 25 meisjes onderzocht.

De 22 jongens scoorden op kwaliteit onderlinge leerling relaties en sfeer gemiddeld 3,5 en de 25 meisjes gemiddeld 3,6.

De conclusie mag worden getrokken dat er geen verschillen zijn in de veiligheids(klimaat)beleving tussen jongens en meisjes in de klassen 1 en 3.

1 = zeer laag, 2 = laag, 3 = onder gemiddeld, 4 = gemiddeld, 5 = bovengemiddeld, 6 = hoog en 7 = zeer hoog.

²⁰ Zie bijlage 4. "Data gemiddelden J/M"

Onderzoek gericht op de collega's.

Uit het onderzoek zijn een aantal stellingen te trekken die aan de 13 collega docenten zijn voorgelegd die ervaring hebben met de onderzochte klassen 1 en 3 van de Praktijkschool. In de vragenlijst heb ik dit als conclusies genoemd, het zijn echter stellingen.

Hierbij is gebruikt gemaakt van bijgaande vragenlijst.²¹

9 van de 13 ondervraagden hebben de vragenlijst ingevuld (17 april 2012)²²

Stelling 1:

De scores kwaliteit onderlinge leerling relaties en sfeer zijn bij de 1^e (deels) en 3^e jaars onder de norm.

1. Herken je dit? Ja/nee	2. Wat zou de oorzaak hiervan zijn?	3. Welke aanbevelingen heb jij?
6 docenten ja 1 docent ja, soms 1 docent nee 1 docent ja en nee	Groepsgrootte, te veel leerlingen met gedragsproblemen, puberteit, sociale achterstand en laag IQ werden hier onder andere genoemd	Kleinere groepen en duidelijke structuur werden hier onder andere genoemd.

Dit betekent dat ruim 2/3 van de docenten onderkennen dat er op de Praktijkschool een onveilig klimaat heerst.

Stelling 2:

De sfeer en onderlinge relaties zijn bij de 3^e jaars duidelijk slechter dan bij de 1^e jaars.

Herken je dit?	2 Wat zou hier de oorzaak van zijn?	3 Welke aanbevelingen heb jij?

²¹ Zie bijlage 5. "Vragenlijst docenten"

²² Zie bijlage 6. "Data vragenlijsten docenten"

8 docenten ja 1 docent nee	Leeftijd en puberteit werden als meeste genoemd	Positief benaderen en sociale vaardigheden aanleren werd hier onder andere genoemd.
-------------------------------	---	---

Vrijwel unaniem werd onderkend dat het klimaat in de hogere klassen slechter is.

Stelling 3:

Er is geen verschil in de scores tussen de jongens en de meisjes.

1 Herken je dit?	2 Opmerking:
Alle docenten ja	Het is een groepsproces, hierbij is het niet van belang wat het geslacht is van de leerling, werd onder andere genoemd.

Stelling 4:

Een eenduidig systeem van gedragsregels op onze school geeft een verbetering in het pedagogische klimaat. De docenten moeten consequent op deze gedragsregels toezien en deze handhaven.

1 Ben je het hier mee eens?	2 Welke gedragsregels zouden hier onder moeten vallen?
8 docenten ja 1 docent nee	Hier werden vele regels en afspraken opgenoemd, maar een docent pakte het wel mooi samen. "Ik kan nu alle schoolregels gaan opnoemen. Die over het algemeen juist positief en sfeerbepalend zijn opgesteld maar ik merk telkens dat docenten en leerlingen juist behoefte hebben aan duidelijkheid. Geen petjes in school. Niet roken op het schoolplein Bij alle grijze gebieden ontstaan problemen. (geen telefoon maar soms wel) Helaas denk ik dat deze grijze gebieden soms ook onontkoombaar zijn."

Ook hier een unanimititeit onder de docenten bij de mogelijke aanpak.

Met bovenstaande gegevens zijn de deelvragen “ Welke consequenties kunnen verbonden worden aan de beoordeling van de leerlingen over het pedagogische klimaat op school, naar aanleiding van de uitkomsten van de Klimaatschaal” en “Herkennen de docenten deze beoordelingen en welke conclusies kunnen daar uit getrokken worden” beschreven.

School Maatschappelijk Werk.

Naar aanleiding van de resultaten van de klimaatschaal vielen leerlingen op. Onderstaande leerlingen zijn uitgekozen omdat zij van hun klas de laagste gemiddelde scores behaalden²³. Mede ook omdat er bij de eindmeting geen verbetering, soms zelfs een verslechtering te zien was.

Met de zorg coördinator is vergeleken of deze uitslag overeenkomt met de gegevens die bij hen bekend zijn.

Klas:		Bekend bij zorgteam ja/nee
1A	Jongen F gemiddelde score 3	Nee. Niet bekend.
1B	Jongen C gemiddelde score 3,2	Nee. Niet bekend.
1C	Meisje A gemiddelde score 2,8	Ja. Leerling (en de ouders) wordt intensief begeleid door het zorgteam en leerling volgt Sociale Vaardigheidstraining.(SoVa)
3A	Meisje H gemiddelde score 1	Ja. Leerling wordt intensief begeleid door zorgteam en leerling volgt verschillende SoVa trainingen.
3B	Jongen E gemiddelde score 2,5	Ja. Leerling (en de ouders) wordt intensief begeleid door zorgteam en leerling volgt verschillende SoVa trainingen. Zoals onder andere competentietraining.
3C	Meisje C gemiddelde score 1,5	Ja. Leerling wordt intensief begeleid door zorgteam. Leerling volgt verschillende

²³ Zie bijlage 7. “Data gemiddelden per klas”

		SoVa trainingen. Er is externe hulpverlening op gezet “Op de rails” en leerling volgt een individueel lesprogramma.
--	--	---

2 van de 6 leerlingen zijn niet bij het zorgteam bekend. Het betreft hier leerlingen van de 1^e klas. Om uit te sluiten dat deze leerlingen de vragen niet hebben begrepen bij het invullen van de klimaatschaal is nog een kort vragenlijstje opgesteld.

De extra vragenlijst die ik aan de 2 leerlingen heb voorgelegd:

1A	Jongen F	Antwoord:				
1.	Heb je het gevoel dat deze school voor jou de juiste is?	1.	2.	3.	4.	5.
2.	Vind je dat je op school nuttige dingen doet?	1.	2.	3.	4.	5.
3.	Voel je je veilig op school?	1.	2.	3.	4.	5.
4.	Heb je het gevoel dat de leraren tevreden over je zijn?	1.	2.	3.	4.	5.
5.	Begrijpen jouw leraren jou?	1.	2.	3.	4.	5.
6.	Kun je goed opschieten met jouw leraren?	1.	2.	3.	4.	5.

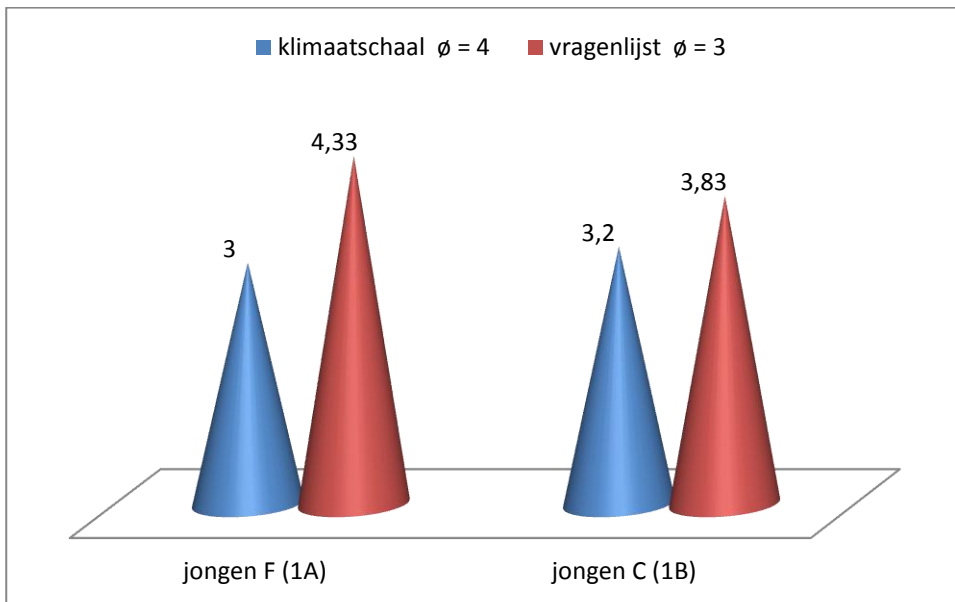
Antwoord 1 staat voor *helemaal niet waar* en 5 staat voor *helemaal wel waar*.

Het gegeven antwoord is **gearceerd**.

1B	Jongen C	Antwoord:				
1.	Heb je het gevoel dat deze school voor jou de juiste is?	1.	2.	3.	4.	5.
2.	Vind je dat je op school nuttige dingen doet?	1.	2.	3.	4.	5.
3.	Voel je je veilig op school?	1.	2.	3.	4.	5.
4.	Heb je het gevoel dat de leraren tevreden over je zijn?	1.	2.	3.	4.	5.
5.	Begrijpen jouw leraren jou?	1.	2.	3.	4.	5.
6.	Kun je goed opschieten met jouw leraren?	1.	2.	3.	4.	5.

Antwoord 1 staat voor *helemaal niet waar* en 5 staat voor *helemaal wel waar*.

Het gegeven antwoord is **gearceerd**.

Scores:

Klimaatschaal: 1 = zeer laag, 2 = laag, 3 = onder gemiddeld, 4 = gemiddeld, 5 = bovengemiddeld, 6 = hoog en 7 = zeer hoog.

Vragenlijst: 1 staat voor *helemaal niet waar* en 5 staat voor *helemaal wel waar*.

Uit bovenstaande grafiek is te concluderen dat jongen 1F uit klas 1A in de Klimaatschaal onder het gemiddelde scoort, maar de vragenlijst beter scoort. Hij geeft aan zich gemiddeld veilig te voelen.

Ook jongen 1C uit klas 1B scoort op de Klimaatschaal onder het gemiddelde, maar op de vragenlijst gemiddeld beter. Hij geeft aan zich erg veilig te voelen op school

De praktijk: In klas 1A ontstaat tijdens de leswisseling een vechtpartijtje tussen twee leerlingen. De een voelde zich uitgelachen door de ander en vond het nodig hem daar een dreun voor te verkopen. De ander heeft terug gemept. Beiden waren al door een medeleerling uit elkaar gehaald toen ik op het lawaai afkwam. Tot mijn verrassing was een van jongens jongen F. Hij blijkt door 2 medeleerlingen regelmatig gepest te worden vertelde hij.. Dit was voorheen niet opgemerkt door docenten, wel kwam dit uit de klimaatschaal naar voren. Uit de extra vragenlijst is dit niet naar voren gekomen.

Aan de zorg coördinator is middels een vragenlijst²⁴ om aanbevelingen gevraagd.

Met bovenstaande gegevens is deelvraag "Is dit bekend bij schoolmaatschappelijk werk en wordt hier al actie op ondernomen" beschreven.

²⁴ Zie bijlage 8. "Vragenlijst voor SMW n.a.v. klimaatschaal.."

In hoofdstuk 5 worden de conclusies en aanbevelingen verder uitgewerkt en weergegeven.

Hoofdstuk 5

Conclusies

Conclusies naar aanleiding van de Klimaatschaal.

In dit onderzoek is gewerkt met de Klimaatschaal van Donkers. De Klimaatschaal is inmiddels alom erkend en uitgegroeid tot een professioneel, genormeerd instrument.

Tussen de startmeting in september en de eindmeting in februari/maart zat een betrekkelijk korte periode, waardoor, bijvoorbeeld de specifiek andere aanpak van de mentoren, niet meetbaar is gebleken.

Drie klassen 1C, 3A en 3C scoren in vergelijking met de normgroepen onder gemiddeld. Het klimaat in de 1^{ee} klassen is ten opzichte van de 3^{ee}jaars klassen beter. Er is bij de eerste klassen bij de eindmeting een lichte verbetering in de beide clusters te zien ten opzichte van de startmeting.

Er is geen opvallend verschil te zien tussen de start-, midden- of eindmeting van klas 1B waar door de mentor een bewust andere manier van aanpak²⁵ is toegepast.

Bij klas 1C is bij de eindmeting een lichte verbetering bij de clusters te zien ten opzichte van de nul- en midden meting.

Klas 3C scoort op beide clusters duidelijk het laagst, wat zorgelijk is.

Het gewogen²⁶ gemiddelde is 3,85 van de 1^e en 3^e jaars ligt hiermee onder het gemiddelde van de normgroep. Hieruit kan geconcludeerd worden dat veel leerlingen zich niet veilig voelen.

Opmerkelijk is dat het klimaat in de 3^e klasse duidelijk slechter is dan bij de 1^e klasse. Een conclusie dat in de tijd het pedagogisch klimaat verslechterd kan niet worden getrokken. Dit kan pas als het onderzoek over 1 of 2 jaar nogmaals wordt gedaan, met een nieuwe 1^e jaars leerlingen en de huidige 1^e jaars leerlingen die dan de 3^e jaars klas is. Wordt dit aan de praktijk getoetst, dan is de ervaring dat de sfeer in de hogere groepen minder is dan in de lagere groepen. Het is aan te bevelen om in de toekomst te

²⁵ Zie hoofdstuk 3

²⁶ Zie bijlage 9. "Data gewogen gemiddelden"

onderzoeken welke factoren hierbij van invloed zijn geweest als het inderdaad zo is dat het pedagogisch klimaat negatief wordt beïnvloed bij het doorlopen van de school. Volgens van Rooij & Würdemann (2007)²⁷ brengt een negatieve sfeer onveiligheid en vijandigheid voor elke leerling met zich mee. De werksfeer wordt niet bevorderd, ordehandhaving en probleemoplossingen krijgen de prioriteit boven het leren.

Conclusies collega's.

De conclusies uit de Klimaatschaal zijn tevens voorgelegd aan 13 collega docenten die lesgeven aan de onderzochte klassen.

Alle inzichten, conclusies en aanbevelingen zowel uit de theorie als uit de praktijk worden door de docenten in overgrote meerderheid onderkend.

Uit hun antwoorden zijn de volgende conclusies te trekken.

1. De grootte van de groep heeft invloed op het klimaat, hoe groter de klas hoe onveiliger.

Deze conclusie wordt door diverse onderzoeken en literatuur²⁸ ondersteund.

“Klassendeler²⁹ moet omlaag in verband met onderwijs op maat en het uitvoeren van het Individueel Ontwikkel Plan met de leerling. Zowel in de praktijklessen als in de avo-lessen is, in verband met de fors toegenomen gedragsproblematiek, een klasse omvang van 10-12 een maximum”

2. Een meer consequente hantering van de schoolregels leidt tot een verbetering van het klimaat.

Deze conclusie is in diverse onderzoeken³⁰ en in de literatuur³¹ terug te vinden.

3. De pubertijd zou een oorzaak zijn voor het verslechterende klimaat in de hogere klassen.

²⁷ Uit van Balkom, (red.) (2002) *De moeilijke klas*, Garant. Blz 67

²⁸ <http://books.google.nl/> “waarden en normen en de last van het gedrag”. Pag. 223, geopend 7 mei 2012

²⁹ [archief.praktijkonderwijs.nl](http://www.jso.nl/) pag. 8, geopend 7 mei 2012

³⁰ <http://www.jso.nl/> geopend 7 mei 2012

<http://www.hbo-kennisbank.nl> Imke Bohyn geopend 7 mei 2012

³¹ <http://books.google.nl/> “jongeren en grotestadsproblematiek” T de Broek (2002) geopend 7 mei 2012
Zorgbreed Nummer 30. Donkers (2010-2011)

Deze conclusie is niet in de literatuur terug te vinden. Onderzoek³² laat zien dat de pubertijd geen invloed heeft.

“Na de eeuwenlange verdenking van de puberteit was de verbazing groot toen bleek dat de puberteit geen effect heeft op het ontstaan van ernstig probleemgedrag”

Conclusies School Maatschappelijk Werk.

Zoals eerder aangegeven zijn de leerlingen met de laagste scores per klas doorgenomen en besproken met het SMW.

Van deze 6 leerlingen waren er 4 bekend bij het zorgteam. 2 leerlingen waren niet bekend. Dit waren leerlingen uit de 1^e klas. De leerlingen uit de 3^e klas waren bekend. Het blijkt dus dat 66% van de leerlingen met een probleem uit de 1^e klas niet bekend waren bij het zorgteam. Om leerlingen zo snel mogelijk de zorg te geven die nodig is zou de Klimaatschaal direct al in de 1^e klas moeten worden gebruikt. Het nut van de Klimaatschaal is uit mijn onderzoek gebleken, een van de leerlingen die niet bij het zorgteam bekend was, heeft inmiddels via een apart onderzoek, (zie hoofdstuk 4), aangegeven hulp te behoeven. Om leerlingen in een zo vroeg mogelijk stadium de noodzakelijke extra aandacht van zorgteam of mentor te laten krijgen, is het te adviseren om regelmatig bij alle leerlingen de vragenlijst van de Klimaatschaal in te laten vullen, eventueel aangevuld met een korte vragenlijst ter controle.

Ik heb de zorgcoördinator middels een vragenlijst³³ om aanbevelingen gevraagd.

Conclusies betreffende het beleid:

Er moet een duidelijk beleid komen met sancties wat wel en wat niet tijdens de les is toegestaan, bijvoorbeeld met betrekking tot jassen, petten, mobiele telefoons, eten, te laat komen. Dit beleid moet door de alle docenten op eenzelfde manier worden nageleefd. De leiding ziet toe op handhaving van dit beleid.

³² <http://www.active-impulse.com> Pag. 7 Geopend 7 mei 2012

³³ Zie bijlage 8: vragenlijst voor SMW n.a.v. klimaatschaal.

Conclusies betreffende het pesten:

Er wordt niet voldoende aandacht aan het pesten geschonken. Het pestprotocol hoeft niet te worden aangescherpt, maar er zou frequenter mee gewerkt moeten worden.

Alle betrokkenen van het pesten, de pester, het slachtoffer en de meelopers moeten door de docenten/medewerkers van de school op het pestgedrag worden aangesproken.

Volgens het SMW zou de onderlinge communicatie in het algemeen tussen docenten, medewerkers en het managementteam verbeterd moeten worden.

Wat gebeurt er inmiddels.

- Ondertussen is het management op veel fronten tegelijk bezig. Er wordt door externe deskundigen in diverse klassen bij verschillende docenten gewerkt met School Video Interactie Begeleiding. Wat zijn vruchten afwerpt, omdat het een inzicht geeft in de interactie tussen docent en leerlingen en leerlingen onderling.
- Er worden regelmatig teamontwikkelmiddagen georganiseerd om door middel van interactieve begeleiding tot eenduidigheid te komen. Volgens de Haan (2009) zal er onderling vertrouwen moeten zijn om de grote meerderheid op een lijn te krijgen.
- Twee medewerkers van het OPDC hebben een workshop³⁴ ontwikkeld om aan alle eerste klassen te geven waarin wordt gewerkt aan het versterken van de klas als groep en waarin aandacht is om elkaar nog beter te leren kennen. Een veel besproken onderdeel is “de lijn”. Leerlingen staan aan een kant van een streep en krijgen stellingen voorgelezen. Als zij de stelling hebben ervaren of als het voor hem/haar geldt, dan stappen zij over de lijn. Waar het televisie programma “Over de Streep/Challenge Day” veelal ingaat op het sociale leven van de leerling buiten school, is er tijdens de workshop voor gekozen voor stellingen die een relatie hebben met school om te voorkomen dat het onderdeel te veel losmaakt bij de leerlingen en docenten. Leerlingen mogen geen vragen stellen of op elkaar reageren op dat moment, ze zijn stil en constateren alleen dat

³⁴ Zie bijlage 10 “Positive Vibes”

iemand over de streep gaat of blijft staan. De gesprekken over dit onderdeel zullen later op gang komen, op initiatief van de mentor of de leerlingen zelf, maar altijd in relatie tot school zodat het de veiligheid van leerlingen en docenten gewaarborgd blijft

De opzet is om hier met alle 1e klassen mee te beginnen in het begin van het nieuwe schooljaar. Echter....er is nu een gelegenheid om nu al kennis te maken met deze workshop. In overleg is besloten om deze workshop aan te bieden aan de 1e jaars klassen. Er is voor deze klassen gekozen, omdat zij volgend jaar ook nog met elkaar in een groep zitten en hier veel profijt van kunnen hebben.

- Het LWOO heeft een pestwerkboek³⁵ ontwikkeld. Uit dit pestwerkboek wordt sinds half mei gewerkt, waarbij men gebruik maakt van de bijbehorende lessen.
- Het onderwerp teamontwikkeling staat hoog op de agenda. Onder begeleiding van een coach wordt aan de teamontwikkeling inmiddels door het team gewerkt. Hier wordt uitgegaan van de theorie van Marzano (2010)

Aanbevelingen:

- Om leerlingen in een zo vroeg mogelijk stadium de noodzakelijke extra aandacht van zorgteam of mentor te laten krijgen, is het te adviseren om regelmatig bij alle leerlingen de vragenlijst van de Klimaatschaal in te laten vullen. De school zou hiervoor een licentie moeten aanvragen.
- Kort na aanvang van het nieuwe schooljaar met alle 1e jaars klassen de workshop "Positive Vibes"³⁶ doorlopen.
- Collegiale consultaties opnieuw op de agenda zetten om van en met en door elkaar te leren en om op een lijn van aanpak te komen.
- Gebruik maken van elkaars kwaliteiten door middel van intervisie. Volgens Hendriksen (2000) is intervisie een methode voor docenten om te groeien en van elkaar te leren.

³⁵ Zie bijlage 11. "Pesten werkboek LWOO 2012"

³⁶ Zie bijlage 10. "Positive Vibes"

Tot slot:

Onderzoek³⁷ en praktijk tonen aan dat leerkrachten hun verantwoordelijkheid sneller nemen als:

- de leerkrachten meer inzicht hebben in de problematiek
- de leerkrachten hun eigen verantwoordelijkheden leren zien en kunnen/willen nemen,
- als de regels en afspraken duidelijk en goed hanteerbaar zijn,
- de leerkrachten betrokken worden bij stellen van regels en afspraken,
- de leerkrachten waardering krijgen voor hun werk,
- de leerkrachten kunnen terugvallen op collegiaal overleg en ondersteuning (bijvoorbeeld gedeelde mentoraat, mentorschap waarbij ervaren leerkrachten nieuwkomers coachen en bijstaan,
- er constructief wordt omgesprongen met een eventueel mislukte interventie (leerpunten zoeken en nagaan wat anders en beter had gekund; ook lessen trekken op niveau van de teamsamenwerking),
- de leerkrachten in goede omstandigheden kunnen werken (verzorgde infrastructuur, geen te grote klassen/groepen, haalbaar lessenrooster, aanmoedigen van informeel contact).

Het aanpakken en voorkomen van probleemgedrag is teamwork van de leerkrachten. Want moet niet het beste beleidsplan uiteindelijk worden waargemaakt door de mensen op de werkvloer? Zij zijn het die heel concreet het verschil helpen maken door hun persoonlijke inzet en door de samenwerking met hun collega's.

³⁷ Zie <http://www.ond.vlaanderen.be/antisociaalgedrag/pgs/MIN-Pesten> geopend 2 mei 2012
Miep Koelink

Nawoord

Wij werken op de Praktijkschool met leerlingen, tussen de 12 en 18 jaar oud, met een leerachterstand van drie of meerdere jaren in combinatie met een IQ dat tussen de 55 en de 80 ligt. Er is op deze school een uiteenlopende variëteit van nationale, culturele en sociale achtergronden. Er zijn ook leerlingen die vormen van autisme of ADHD hebben. Leerlingen met een stoornis in het autistisch spectrum vertonen over het algemeen heel ander gedrag dan de ADHD-gerelateerde beperkingen. De kinderen zijn als ze bij ons komen al grotendeels gevormd. En de 28 uur per week die ze gemiddeld op onze school doorbrengen zijn maar een fractie van de resterende tijd.

Mensen worden hun leven lang gepest, zelfs in de bejaardenhuizen is het pestgedrag een bron van zorg. Uit de beantwoording van de vragen door mijn collega docenten bleek dat er een soort van fatalisme in onze school is geslopen, een aanvaarding van het pestgedrag en acceptatie dat het door het puberen nu eenmaal zo is.

Ik heb in dit onderzoek aangetoond dat er goede mogelijkheden zijn om het klimaat positief te beïnvloeden. Door al de activiteiten, zoals hierboven beschreven bij “wat gebeurt er ondertussen” en maatregelen die door de leiding op mijn school zijn genomen valt op te merken dat de leiding er in gelooft.

Als ook de politiek inziet dat in plaats van bezuinigingen³⁸ op het passend onderwijs juist meer geld nodig is om meer zorg en kleinere klassen te krijgen dan zou dat voor het pedagogisch klimaat een enorme winst zijn.

In mijn onderzoek heb ik veel steun gekregen, van mijn collega docenten, van de leiding van mijn school, van mijn medestudenten en vooral en met name van mijn begeleider Nico en mijn partner en critical friend André.

Dank je voor het lezen!

Miep Koelink

juni 2012.

³⁸ <http://www.aob.nl>
Miep Koelink

Bronnen:

- ✚ Praktijkschool , schoolplan 2010-2011
- ✚ Praktijkschool , jaarboekje 2011-2012
- ✚ Praktijkschool , SchoolVeiligheidsPlan (2008)
- ✚ Sharepoint van Fontys van onze opleidingsgroep in Alkmaar

Boeken

- ✚ Alkema, E. (red.) (2009). *Méér dan onderwijs*. Assen: van Gorkum.
- ✚ van Balkom, J. (red.)(2002). *De moeilijke klas*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- ✚ Bongaards, B. & Sas, J. (2000). *Vakbekwaam onderwijzen*. Groningen: Wolters Noordhoff.
- ✚ de Broek, T. (2002). *Jongeren en grotestadsproblematiek*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- ✚ Cauffman, L. & van Dijk, D.J. (2009). *Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs*. Den Haag: Boom/Lemma.
- ✚ Crone, E. (2008). *Het puberende brein*. Amsterdam: Bert Bakker.
- ✚ van Eijkeren, M. (2006). *Pedagogisch-didactisch begeleiden*. Culemborg: Centraal Boekhuis.
- ✚ Golly, A. & Sprague, J. (2009). *Positive Behavior Support. Goed gedrag kun je leren!*. Meppel: Pica.
- ✚ de Haan, E. (2009). *Leren met collega's*. Assen: van Gorkum
- ✚ van Herpen, M. (2008). *Duurzaam opvoeden en ontwikkelen*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- ✚ Hendriksen, J. (2000). *Intervisie bij werkproblemen*. Amsterdam: Boom/Nelissen
- ✚ Jeninga, J. (2008). *Professioneel omgaan met gedragsproblemen*. Baarn: HB uitgevers.
- ✚ Maas, B. (2008). *Oppositieel en opstandig gedrag in het voortgezet onderwijs*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- ✚ Marzano, R.J. (2010). *Wat werkt in de klas*. Vlissingen: Bazalt
- ✚ Van der Meer, B.(1997). *Pesten op school*. Assen: van Gorkum
- ✚ Meerdink, J. (2005). *De Tafel van Tien van de Veilige school*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

- + Teitler, P. (2004). *Leren in veiligheid*. Amersfoort: Agiel.
- + Teitler, P. (2010). *Lessen in orde*. Bussum: Coutinho.
- + Veenman, S.(1993). *Effectieve instructie en doelmatig klassenmanagement*. IJsselstein: Casparie.
- + Verhoeven, N.(2010). *Onderzoeken doe je zo*. Den Haag: Boom/Lemma.

Internet

- + <http://www.aob.nl/default.aspx?id=12&article=47954>
In 2012 geen 50 maar 100 miljoen aan bezuinigingen op zorgleerlingen. *Opgehaald 25 maart 2011*
- + <http://www.Leraar24.nl>
diverse filmpjes
- + <http://sites.google.com/site/leerstrategien/onderwe/py>
wet van Maslov
Opgehaald 28 augustus 2011
- + <http://www.tschip.nl/> *Opgehaald 29 augustus 2011*
- + <http://www.pestbriefje.com/PB-info.php> opgehaald 29 februari 2012
- + <http://www.fontysmediatheek.nl> Boerman,
Ethische uitgangspunten bij praktijkonderzoek Fontys OSO.pdf *Opgehaald 1 maart 2012*
- + <http://resolver.sabinfo.nl/> *Bekenen op 7 januari 2012*
- + www.sociaalemotioneel.nl *Bekeken op 7 januari 2012*
- + Brandsma en Bos (1994), Kenmerken van een pedagogische klimaat
URL: <http://www.artikeltjes.com/> *geopend op 13 maart 2011.*

Bijlagen.

Pestprotocol

W.J. Bladergroen

Inhoudsopgave

Vooraf	3
Voorwoord	4
1. Plagen	5
2. Pesten	
3. Voorbeelden van specifiek pestgedrag	6
4. Partijen bij het pestprobleem	7
5. Preventieve aanpak	9
6. Curatieve aanpak	11
7. Bijlage 1: informatie voor ouders	15
Bijlage 2: digitaal pesten	17
Bijlage 3: Nationaal onderwijs protocol	20
Bijlage 4: Leidraad voor gesprek met de gepeste leerling	22
Bijlage 5: Leidraad voor gesprek met leerling die pest	23
Bijlage 6: achtergrond informatie	24
Bijlage 7: voorbeeld van pestcontract 1	27
Bijlage 8: voorbeeld van pestcontract 2	28

Vooraf

Vanuit het MT/VMT is in september 2009 aan de twee vertrouwensdocenten op scholengemeenschap W.J. Bladergroen gevraagd om zich te buigen over een pestprotocol.

Voordat dit voorlopige protocol in werking kan treden zal het nog ter bespreking aangeboden worden aan het vestigingsmanagementteam, kernteams, zorgteam, MR, de leerlingenraad en aan de ouderraad.

Eenzijds bevat het richtlijnen bij geconstateerd pestgedrag, anderzijds staan er ook voorwaarden en activiteiten in die pesten kunnen voorkomen.

Veel van wat er in dit protocol staat, wordt al toegepast op onze school.

Dit protocol is erop gericht om alle medewerkers, leerlingen en ouders op de hoogte te brengen van wat de school wil doen om het veilige schoolklimaat, dat onze vestigingen kenmerkt, verder te versterken.

Het heeft als belangrijkste doel om het vertrouwen van allen te winnen op een gebied waar nog te vaak wantrouwen overheerst.

Voor de tekst van dit protocol is gedeeltelijk gebruik gemaakt van de pestprotocollen van andere scholen en van het Nationaal Onderwijsprotocol tegen het pesten.

Hans van Vliet
Miep Koelink

Voorwoord

Een van de uitgangspunten van de Scholengemeenschap W.J. Bladergroen is 'leren en je prettig en veilig voelen op school, horen bij elkaar.'

We spreken hiermee heel duidelijk uit dat we al onze leerlingen een veilig pedagogisch klimaat willen bieden waarin zij zich harmonieus kunnen ontwikkelen en waarin goede leerprestaties mogelijk zijn.

Docenten, onderwijsondersteunend personeel, mentoren en schoolleiding bevorderen deze ontwikkeling door het scheppen van een open en prettige werksfeer in de klas en daarbuiten.

Door het creëren van overzichtelijke en herkenbare eenheden draagt de organisatie van de school bij aan het gevoel van veiligheid.

Het moet zo voor iedere leerling mogelijk worden om te ervaren dat hij/zij kan zijn wie hij/zij is.

Er is ruimte voor iedereen om zichzelf te zijn zolang dat niet betekent dat de afgesproken regels overtreden worden of dat iemands persoonlijke grenzen overschreden worden.

Pesten betekent dat iemands grenzen overschreden worden en dat past niet in een prettig en veilig klimaat voor allemaal.

Het pestprotocol is geschreven voor de leerlingen, ouders en medewerkers van de school. Het geeft het beleid van de school weer t.a.v. pesten.

Het beschrijft wat we onder pesten verstaan, hoe pesten voorkomen kan worden en wat de aanpak is als er gepest wordt.

Het hoofddoel van het protocol is het voorkomen en bestrijden van pesten door alle betrokkenen duidelijkheid te geven over ieders rol. Alle direct betrokkenen dienen het pesten als een probleem te zien. Elk kind dient zich op onze school veilig te kunnen voelen. Het aanpakken van een pestprobleem is daarom belangrijk, maar niet eenvoudig.

Daarnaast heeft het een informatieve en verwijzende functie.

Plagen

We spreken over plagen wanneer leerlingen min of meer aan elkaar gewaagd zijn. Het vertoonde gedrag is onschuldig en nodigt uit tot een reactie van een zelfde soort. Het gaat dan om een spel, dat door geen van de betrokkenen als bedreigend of echt vervelend wordt ervaren.

Plagen is niet systematisch en heeft geen nadelige gevolgen voor degene die het ondergaat.

Er is sprake van een pedagogische waarde: door elkaar eens uit te dagen, leren kinderen heel goed om met allerlei conflicten om te gaan. Dat is een vaardigheid die hen later in hun leven van pas komt bij conflicthantering.

Pesten

Op de scholengemeenschap W.J. Bladergroen hanteren we de regel dat degene die het ondergaat, bepaalt of het vertoonde gedrag gewenst is of niet meer.

Degene die het ondergaat bepaalt dus of er sprake is van pesten.

Wat voor de één een vorm van ongewenst gedrag is, hoeft dat voor de ander niet te zijn.

Wat voor de één een grapje of een plagerijtje is, kan door de ander als enorm vervelend of kwetsend ervaren worden.

Wat misschien niet persoonlijk bedoeld is, kan iemand direct raken.

Het wordt een probleem als je er samen niet meer uitkomt.

Het specifieke van pesten is gelegen in het bedreigende en vooral systematische karakter van bepaald gedrag.

We spreken van pestgedrag als het regelmatig gebeurt, waardoor de leerling zich niet langer veilig voelt in de school.

Bij pesten wordt een slachtoffer uitgezocht om de baas over te spelen. De gepeste is niet meer in staat voor zichzelf op te komen en ondervindt duidelijk nadelige gevolgen.

Voorbeelden van specifiek pestgedrag

Pesten kan allerlei vormen aannemen. Hieronder volgen 5 categorieën met voorbeelden van de genoemde soort.

- Verbaal

(bijv. schelden, dreigen, belachelijk maken, uitlachen of een bijnaam geven op basis van lichaamskenmerken, (etnische) afkomst, geloof of seksuele voorkeur of n.a.v. een verkeerd antwoord in de klas, ongewenste sms'jes sturen, via mail of chatprogramma's opmerkingen verspreiden, het gebruiken van mobiele telefoons of websites met de bedoeling iemand zwart te maken door het verzenden van opmerkingen en /of foto's of filmpjes)

- Fysiek

(bijv. trekken, duwen, spugen, schoppen, slaan, laten struikelen, krabben, bijten, aan de haren trekken; seksuele intimidatie)

- Intimidatie

(bijv. een leerling achterna blijven lopen of ergens opwachten, iemand in de val laten lopen, de doorgang versperren of klem zetten tussen de fietsen, dwingen om bezit af te geven of geld of andere zaken mee naar school te nemen)

- Isolatie

(bijv. uitsluiten door een klasgenoot voortdurend duidelijk maken dat hij / zij niet gewenst is, doodzwijgen)

- Stelen of vernielen van bezittingen

(bijv. afpakken, beschadigen en kapotmaken van spullen)

Partijen bij het pestprobleem

Bij pesten zijn meerdere partijen betrokken: de gepeste leerling(en), de pester(s), de zwijgende middengroep, het personeel en de ouders.

Om pesten zowel in preventieve zin als in curatieve zin aan te pakken is het nodig dat alle partijen betrokken worden bij de uitvoering van het beleid. We spreken dan van een *vijfsporen aanpak*.

- de gepeste leerling

Elke leerling loopt het risico gepest te worden maar sommige leerlingen hebben een grotere kans om gepest te worden dan anderen. Dat kan komen door uiterlijke kenmerken maar het heeft vaker te maken met vertoond gedrag, de wijze waarop gevoelens worden beleefd en de manier waarop die worden geuit. Kinderen die gepest worden hebben vaak andere interesses dan de meeste leeftijdgenoten of ze doen dingen anders. Ze zijn goed in vakgebieden of juist niet.

Veel kinderen die gepest worden hebben een beperkte weerbaarheid. Ze zijn niet in staat daadwerkelijk actie te ondernemen tegen de pestkoppen en stralen dat dan ook uit. Vaak zijn ze angstig en onzeker in een groep en durven ze weinig of niets te zeggen omdat ze bang zijn om uitgelachen te worden. Deze angst en onzekerheid worden verder versterkt door het ondervonden pestgedrag, waardoor het gepeste kind in een vicieuze cirkel komt waar het zonder hulp zeker niet uit komt.

Gepeste leerlingen voelen zich vaak eenzaam, hebben in hun gepeste omgeving geen vrienden om op terug te vallen en kunnen soms beter met volwassenen opschieten dan met hun leeftijdgenoten. Jongens die worden gepest horen bijna nooit tot de motorisch beter ontwikkelde kinderen.

- de pester

Pestende leerlingen zijn vaak fysiek en /of verbaal de sterksten.

Meisjes pesten in drie kwart van de gevallen door middel van psychisch geweld (buitensluiten, roddelen) en voor de rest door middel van fysiek geweld. Bij jongens is het net andersom: in driekwart van de gevallen door middel van fysiek geweld en voor de rest door middel van psychisch geweld.

Pesters kunnen het zich permitteren zich agressief op te stellen en ze reageren dan ook met dreiging van geweld of de indirecte inzet van geweld. Ze lijken populair te zijn in een klas, maar dwingen hun populariteit in de groep af door te laten zien hoe sterk ze zijn en wat ze allemaal durven.

Echte pesters zijn niet alleen agressief en fysiek sterker dan de rest van de klas, ze hebben ook weinig empathisch (invoelend) vermogen, zijn impulsief en domineren graag andere kinderen.

Een 'succesvolle' pester heeft niet geleerd zijn agressie op een andere manier te uiten dan door het ongewenste pestgedrag te vertonen. Ook pesters hebben op de langere termijn last van hun pestgedrag. Door hun verkeerde en vooral beperkte sociale vaardigheden hebben ze vaak moeite om een vriendschap op te bouwen en te onderhouden op andere gronden dan die van macht en het delen in die macht. Pesters maken een abnormale sociale ontwikkeling door met alle gevolgen van dien voor de pester zelf.

- de zwijgende middengroep

De meeste leerlingen zijn niet direct betrokken bij pesten in de actieve rol van pester. Sommigen behouden enige afstand en andere leerlingen doen, uit angst of uit berekening, mee. Dit zijn de zogenaamde 'meelopers'. Er zijn ook leerlingen die niet merken dat er gepest wordt. Heel af en toe neemt een leerling, of een klein groepje leerlingen, het voor het gepeste kind op.

Het specifieke kenmerk van een meeloper is de grote angst om zelf in de slachtofferrol te geraken. Maar het kan ook zijn dat meelopers stoer gedrag wel

interessant vinden en denken daardoor op de populariteit van de pester in kwestie mee te liften.

- *de medewerkers*

Pesten is een goed bewaard groepsgeheim: (bijna) iedere leerling weet dat in de groep wordt gepest, toch durft niemand het aan docent of ouder te vertellen. De medewerkers weten dus ook vaak niet dat er in de groep wordt gepest. En zien ze ongewenst gedrag, dan wordt het lang niet altijd als pesten geïnterpreteerd.

- *de ouders*

Wanneer kinderen worden gepest, durven ze in de meeste gevallen niet aan hun ouders te vertellen dat hen dit overkomt. Ze kunnen bang zijn dat hun ouders naar school gaan, het aan de mentor/mentrix vertellen en dat deze het verkeerd aanpakt. Ze schamen zich vaak dat hen dit overkomt. Soms denken ze dat ze het gedrag van de pester zelf hebben uitgelokt en het dus verdienen gepest te worden.

Preventieve aanpak

- *de mentor*

De mentor speelt een belangrijke rol in het tot stand brengen van een veilig klassenklimaat vanaf de allereerste kennismaking.

Tijdens de introductie in de eerste schoolweek in augustus / september is er een uitgebreid programma waarin de kinderen elkaar leren kennen. De nadruk ligt op het goed leren omgaan met elkaar. Er wordt aandacht besteed aan de vaardigheid van het luisteren naar elkaar, het samenwerken, het geven en ontvangen van feedback.

Door middel van het formuleren van positief gestelde vragen geeft de klas duidelijkheid over hoe ze met elkaar om willen gaan.

Vragen zoals “Hoe ziet een leuke klas eruit?” of “Hoe wil je zelf behandeld worden?” of “Wat kunnen wij doen om er voor iedereen een fijn schooljaar van te maken?”.

De leerlingen formuleren zelf hoe ze met elkaar om willen gaan en schrijven de regels op in hun portfolio. De regels kunnen ook op een groot vel papier geschreven worden dat wordt ondertekend door de hele klas en opgehangen in het lokaal. Kern van deze regels is het begrip *respect*.

De regels worden positief geformuleerd:

- we luisteren naar elkaar
- we laten elkaar uitspreken
- we blijven van elkaar af
- we blijven van elkaars spullen af
- we sluiten niemand buiten
- we lossen ruzies op door met elkaar te praten
- als we vertellen dat iemand gepest wordt, is dat geen klikken
- iedereen kan zichzelf zijn
- iedereen laat duidelijk blijken dat hij /zij iets niet wilt
- als iemand duidelijk maakt dat hij / zij iets niet wilt, stoppen we
- we houden ons aan deze regels

De klas bespreekt wat plagen is en wat pesten en spreekt af dat degene die het ondergaat bepaalt of het om plagen of pesten gaat.

En natuurlijk worden er ook consequenties afgesproken wanneer een klasgenoot zich niet aan de zelfopgelegde regels houdt.

- de medewerker

Het voorbeeldgedrag van de docent in de les en van de medewerkers van de school is belangrijk. Er zal minder gepest worden in een klimaat waar duidelijkheid heerst over de omgang met elkaar, waar acceptatie van verschillen wordt aangemoedigd, waar ruzies niet met geweld worden opgelost, maar uitgesproken, waar leerlingen gerespecteerd worden in hun eigenheid, waar agressief gedrag niet wordt geaccepteerd en waar docenten, onderwijsondersteunend personeel, coördinatoren en schoolleiding duidelijk stelling nemen tegen dergelijke gedragingen.

De basis is het handhaven van de schoolregels zoals die in het jaarboekje vermeld staan (pagina 31 t/m 37).

Daarnaast zijn er de regels die in de dagelijkse praktijk de 'rust, reinheid en regelmaat' moeten bevorderen. Deze regels zijn negatief geformuleerd:

- Jassen horen niet in de klas, maar aan de kapstok of in je kluisje.
- Eten en drinken doe je in de kantine.
- Kauwgom spuug je uit in de prullenbak.
- Zitten doe je op een stoel.
- Roken op de aangewezen rookplek.

In en rond de school, tijdens pauzes en tussen uren wordt er door de surveillance medewerkers, conciërges en docenten gesurveilleerd en worden leerlingen op hun gedrag aangesproken.

Ook spreken we ons uit over het gedrag tijdens de reis van en naar school.

- het beleid

Het is belangrijk om het pestbeleid, een onderdeel van Schoolveiligheidsconvenant, bij leerlingen, ouders en personeel bekend te maken.

Scholengemeenschap W.J. Bladergroen wenst een beleid te stimuleren en levend te houden, gericht op het voorkomen en doen stoppen van pesten.

Het pestbeleid is toegankelijk door er naar te verwijzen in de schoolgids en het te publiceren op de website. Het is onderdeel van de beleidscyclus van de school waardoor het regelmatig geëvalueerd en eventueel bijgesteld wordt. **Het onderwerp pesten en het pestbeleid van de school is opgenomen in het scholingsaanbod voor het personeel als een onderdeel van hun deskundigheidsbevordering.**

Curatieve aanpak

- steun bieden aan de leerling die gepest wordt.

Belangrijk is de gepeste serieus te nemen en een luisterend oor aan te bieden. Neem duidelijk stelling tegen het pestgedrag en geef advies hoe te reageren op de pester (s).

Geef de gepeste een duidelijk perspectief dat het probleem serieus aangepakt wordt door duidelijk te maken dat je andere instanties binnen (en eventueel

buiten) de school er bij betrekt (mentor, coördinator, vakdocenten, zorgteam, OOP etc).

Betrek de gepeste in het traject dat je wilt volgen: leg uit welke stappen je wilt nemen en wanneer je hem / haar er actief bij wilt betrekken.

Mogelijke stappen zijn:

- Een gesprek organiseren tussen de pester(s) en de gepeste.
- Een klassengesprek en andere activiteiten organiseren met als doel de veiligheid in de klas weer te herstellen door de zwijgende meerderheid te mobiliseren. Dit moet niet op basis van het individuele geval maar moet een algemeen karakter hebben zodat de gepeste er niet op aangekeken kan worden (zie beneden bij 'de klas'). Het onderwerp de veilige school kan als maatschappelijk item besproken worden.
- Een gesprek met de gepeste en zijn / haar ouders
- Een gesprek tussen de ouders van de gepeste en van de pesters stimuleren
- In overleg kan worden besloten een sociale vaardigheidstraining te volgen. Bijvoorbeeld "Rots en water". Verwijzing loopt via de mentor of zorgteam.

- aanspreken van de leerling die pest

In een eerste gesprek wordt de pester geconfronteerd met de beschuldiging van pesten. De situatie wordt in kaart gebracht en hem / haar wordt duidelijk gemaakt dat hij / zij, ondanks de met elkaar gemaakte afspraken, toch geen veiligheid heeft geboden aan klasgenoten.

De afspraken worden opnieuw onder de aandacht gebracht en eventueel vastgelegd.

Naar gelang de ernst van het vertoonde gedrag wordt er afgesproken dat het bij een gesprek en excuses tegenover de gepeste blijft of dat er ook gestraft wordt. Bij herhaling zal er altijd gestraft worden. Die straf moet in verhouding zijn tot de ernst van het pesten en moet op zo kort mogelijke termijn uitgevoerd worden. De kernteamleider bepaalt of er gestraft wordt en de strafmaat.

De pester biedt zijn / haar excuses aan in een gesprek met de gepeste of eventueel in een brief. (Zie www.kidsskills.org/sorry) De situatie wordt vastgelegd in het leerling-dossier en gecommuniceerd aan de ouders in een gesprek of eventueel in een brief.

In een vervolgesprek wordt vastgesteld of er verbetering in het gedrag is opgetreden.

Eventueel wordt een aantal nagesprekken gevoerd. De doelen hiervan zijn:

- Achter de mogelijke oorzaak van pesten proberen te komen.
- Het empathisch vermogen van de pester proberen te vergroten.

Middelen hiertoe zijn:

- De leerling opdracht geven een (gedeelte van een) boek over pesten te lezen en, na de opdracht te hebben uitgevoerd, de inhoud van het boek te vertellen;
- De leerling zich laten aanmelden bij het forum van de website *www.pestweb.nl* en daar te zien wat kinderen en volwassenen aan elkaar over de gevolgen van pesten te vertellen hebben;
- Een opstel over pesten en de gevolgen ervan maken.

Blijft de leerling pesten, dan zijn de daaropvolgende activiteiten:

- Zwaardere straffen toekennen.
- De ouders worden met hun kind voor een gesprek op school uitgenodigd door de mentor of deelschoolleider. Doel is de ouders inzicht te geven in het gedrag van hun kind en te komen tot een gezamenlijke aanpak van de school en de ouders.
- In overleg kan externe deskundigheid ingeroepen worden om de pester verder te helpen zijn / haar gedrag te veranderen. De school kan er op staan dat er een sociale vaardigheidstraining gevolgd wordt.
- De kernteamleider kan de leerling de toegang tot een bepaalde les ontzeggen, of een dag lang de toegang tot alle lessen ("een interne schorsing"), de leerling kan officieel geschorst worden met een melding aan de inspectie (schorsing langer dan 1 dag) en, als ook dit niet helpt, van school verwijderd worden (zie het onderdeel "Schorsing en verwijdering van een leerling" in het Schoolveiligheidsconvenant).

- *de klas*

Deze groep bestaat uit:

- Leerlingen die mee pesten om er zelf beter van te worden.
- Leerlingen die mee pesten omdat ze bang zijn zelf gepest te worden.
- Leerlingen die niet mee pesten maar die niets doen om een einde te maken aan het pesten.
- Leerlingen die het voor het slachtoffer opnemen

Hoewel er gelukkig ook klassen zijn waarin een (groep) leerling(en) het opneemt voor de gepeste, speelt er vaak een bekend psychologisch mechanisme, de zogenaamde 'samenzwering om te zwijgen'.

Dit houdt in dat (bijna) iedereen in een groep weet dat er wordt gepest, maar dat niemand het aan ouder of docent durft te vertellen. Ook onverschilligheid kan een oorzaak zijn dat een pestgeval niet gemeld wordt.

Soms zetten daders slachtoffers of klasgenoten onder druk er met niemand over te praten.

Deze zwijgende groep kan medeverantwoordelijk worden gemaakt bij het doen stoppen van het pesten door de leerlingen de macht te geven om met elkaar benoemde ongewenste omgangsvormen te signaleren en tegen te gaan. Zij gaan allen letten op de aangegeven gedragingen van de pesters en op de opgegeven plaatsen. Zodra één van hen iets ziet wat op pestgedrag lijkt, geeft hij / zij het door aan de hiervoor verantwoordelijke persoon (mentor / vertrouwensdocent). Deze spreekt de pester aan.

Op deze manier aangepakt, krijgt de gepeste leerling niet het verwijt dat hij / zij 'geklikt' heeft. Immers, anderen hebben het gezien en doen er nu iets aan.

Als je als docent / mentor in de klas wilt praten over pesten, kan het raadzaam zijn om niet de actuele pestsituatie als uitgangspunt te nemen, maar het onderwerp erbovenuit te tillen. Bijvoorbeeld aan de hand van een krantenartikel, een tv uitzending, een brief van een leerling van een andere school, een lesbrief of een metafoor. Gebeurt dit niet, dan zou de klas het probleem kunnen ontkennen, bagatelliseren, het slachtoffer de schuld geven, of zeggen dat het een grapje is waar de docent zich geen zorgen over moet maken, of het slachtoffer, buiten school, voor zijn "klikken" straffen. Anderzijds moet

wel duidelijk zijn dat er een probleem in de klas is: het mag niet louter als een fictief probleem ervaren worden.

- *de medewerkers*

Alle medewerkers moeten op de hoogte zijn van het fenomeen pesten. Zij moeten uitingen van gedrag zoals boven beschreven als pesten weten te interpreteren en er stelling tegen durven nemen.

Zij geven signalen van pesten door aan de mentor of vertrouwensdocent. Zie verder het boven beschreven beleid.

Medewerkers kan gevraagd worden extra op een leerling te letten en mee te helpen uit te vinden wie degenen zouden kunnen zijn die de betrokken leerling lastig vallen.

- *de ouders*

De ouders van het gepeste en het pestende kind verdienen ook steun.

Belangrijk is de ouders die zich zorgen maken over het gedrag van hun kind serieus te nemen.

Zij moeten betrokken worden bij de aanpak van het pestgedrag zoals boven beschreven.

Ouders moeten op de hoogte gesteld worden van het Schoolveiligheidsbeleid waar het pestbeleid een onderdeel van is. Dit kan via de schoolgids en de website van de school.

Ouders moeten informatie en advies krijgen over pesten en de manieren waarop pesten kan worden aangepakt.

Zie bijlage 1 voor een gedetailleerde beschrijving van signalen en adviezen.

De vertrouwensdocenten van W.J. Bladergroen zijn:

dhr. H. van Vliet vtj@psg.nl

Mevr. M. Koelink knk@psg.nl

Bijlage 1 Informatie voor ouders

Informatie voor ouders van *gepeste* kinderen.

- *Wat kunnen signalen zijn van pesten?*

- Niet meer naar school willen.
- Niets meer over school vertellen.
- Nooit meer andere kinderen mee naar huis nemen of niet meer bij anderen gevraagd worden.
- Slechtere resultaten op school dan vroeger.
- Vaak dingen kwijt zijn of met kapotte spullen thuiskomen.
- Vaak hoofdpijn of buikpijn hebben.
- Blauwe plekken hebben op ongewone plaatsen.
- Niet willen gaan slapen; vaker wakker worden of nachtmerries hebben; bedplassen
- De verjaardag niet willen vieren.
- Niet buiten willen spelen.
- Niet alleen een boodschap durven doen.
- Niet meer naar een club willen / durven gaan.
- Bepaalde kleren niet meer aan willen.
- Thuis prikkelbaar, boos of verdrietig zijn.

- Zelf blessures creëren om niet naar school te hoeven.
- *Wat ouders / verzorgers zelf kunnen doen:*
 - Neem uw kind serieus en zeg dat u met anderen gaat proberen het pesten te stoppen.
 - Pesten op school kunt u het beste direct met de mentor bespreken.
 - Praat erover met uw kind of vraag uw kind op te schrijven wat het heeft meegemaakt.
 - Probeer uw kind uit te leggen waarom kinderen pesten.
 - Samen praten over pesten kan ook via een boek of een videoband over het onderwerp.
 - Vertel dat volwassenen vaak niets doen, omdat ze niet zien dat er gepest wordt of omdat ze niet weten hoe het probleem moet worden opgelost.
 - Waarschuw uw kind dat het pesten niet meteen ophoudt als er beter op wordt gelet. Pesten is soms een gewoonte geworden, die moeilijk af te leren is.
 - Houd het onderwerp bespreekbaar, informeer regelmatig hoe het gaat.
 - Als u er van uw kind met niemand over mag praten, steun dan uw kind, geef achtergrondinformatie en maak duidelijk dat de school het zorgvuldig zal aanpakken. Voordat u dit belooft, is het raadzaam te vragen wat de school doet.
 - Beloon uw kind en help het zijn / haar zelfrespect terug te krijgen.
 - Stimuleer uw kind tot het beoefenen van een (team) sport.
 - Houd de communicatie open, blijf in gesprek met uw kind. Doe dat niet met een negatieve insteek, maar geef adviezen om aan het pesten een einde te maken. Een negatieve manier van vragen is bijvoorbeeld: "Wat is er vandaag weer voor ergs gebeurd?"
 - Houd regelmatig en intensief contact met de mentor van uw kind.
 - Als uw kind echt lijdt onder het pesten en dat ten koste gaat van het zelfvertrouwen, kan hulp van een deskundige nodig zijn. Dit kan individueel of mogelijk in een sociale vaardigheidstraining.
 - Houd het niet stil, maar onderneem actie!

Informatie voor ouders van *pestende* kinderen

- Neem het probleem serieus.
- Raak niet in paniek: elk kind loopt de kans een pester te worden.
- Probeer achter de mogelijke oorzaak van pesten te komen.
- Maak uw kind gevoelig voor wat het anderen aandoet.
- Besteed aandacht aan uw kind.
- Stimuleer uw kind tot het beoefenen van een sport.
- Bekijk samen met uw kind een video band over pesten
- Houd de communicatie open, blijf in gesprek met uw kind. Geef adviezen over andere manieren om met elkaar om te gaan.
- Houd regelmatig en intensief contact met de mentor van uw kind.
- Ook zijn er mogelijkheden om uw kind aan een sociale vaardigheidstraining te laten meedoen. Informatie hierover is op te vragen bij de mentor, de kernteamleider of de vertrouwensdocent.

Bijlage 2 Digitaal pesten

Wat kun je doen om digitaal pesten te voorkomen?

- Bedenk dat niet alles waar is, wat je op het internet tegenkomt.
- Gebruik een apart hotmail adres om jezelf te registreren op websites. Kies een e-mailadres dat niet je eigen voor- en achternaam volledig weergeeft.
- Gebruik altijd een bijnaam als je chat.
- Als je je vervelend voelt door iets dat je hebt gezien, vertel dat dan aan iemand die je vertrouwt.
- Blijf altijd vriendelijk en eerlijk en scheld niet (terug).
- Verwijder onbekende mensen uit je MSN contactlijst.
- Ga weg uit de chat als er iets vervelends gebeurt.
- Bel of mail niet zomaar met kinderen die je van internet kent, en spreek niet met ze af zonder dat je ouders dat weten.
- Verstuur geen flauwe grappen, dreigmail of haatmail.
- Geef geen persoonlijke informatie aan mensen die je alleen van het chatten kent.
Dus: geen emailadressen, gewone adressen, namen (ook niet van school), telefoonnummers, wachtwoorden enz. geven.
Let vooral op bij foto's van jezelf: Als je een foto op internet zet, kan deze gemakkelijk gekopieerd en op een andere website geplaatst worden. Zo kan hij jarenlang terug te vinden zijn, ook als jij hem al weggehaald hebt. Foto's kunnen ook bewerkt worden zonder dat jij dat weet of wilt. Houd daar rekening mee!
- Wees voorzichtig met het gebruik van je webcam.
Gebruik geen webcam bij personen die je niet kent of vertrouwt. Jouw beelden kunnen worden opgeslagen en gebruikt worden om ze aan andere personen te laten zien. Ze kunnen ook voor andere doeleinden gebruikt worden dan waarvoor jij ze gemaakt hebt.

Wat kun je tegen digitaal pesten doen?

- Niet altijd persoonlijk opvatten.
Als het pesten komt van mensen die je niet kent, vat scheldpartijen of beledigingen dan niet persoonlijk op. Vaak maken mensen negatieve opmerkingen uit verveling. De anonimiteit van internet maakt dat mensen makkelijk gaan schelden.
- Negeer de pest- mails, pest smsjes, pestchat
Je kunt het beste niet reageren op haatmailtjes of andere digitale pesterij.
Verwijder de e-mail zonder hem te openen. Onderdruk je nieuwsgierigheid!
Het negeren is effectief in de beginfase van pesten, dus als de pester nog niet zolang aan het pesten is. Pestkoppen willen vaak aandacht. Als je niet reageert, gaan pesters op zoek naar iemand anders om te pesten. Dat geldt ook voor chatrooms. Als daar vervelende opmerkingen worden gemaakt, stop dan met chatten, verlaat die chatroom.

- **Blokkeer de afzender.**
Krijg je pest e-mails , blokkeer dan de afzender .
Als het gaat om smsjes op de mobiele telefoon, dan heb je op sommige mobiele telefoons de mogelijkheid om bepaalde nummers te blokkeren. Dit werkt alleen als vanaf een andere telefoon met nummer vermelding het bericht wordt verzonden, waarmee de dader zich bloot geeft. Wanneer hij of zij echter de telefoon van iemand anders gebruikt, is weliswaar de telefoon, maar niet de dader te achterhalen. Er is dan weer sprake van anonimiteit. Het nummer kan vervolgens wel worden geblokkeerd. Wanneer andere methoden niet helpen, kan uiteindelijk alleen de sms-functie worden uitgeschakeld. In het ergste geval moet een nieuw (eventueel geheim) nummer worden aangevraagd.
- **Praat erover.**
Erover praten met je vrienden, je ouders of een leraar die je vertrouwt is belangrijk.
Zeker als het pesten al een tijdje duurt en je je er bedreigd door voelt. Liefst met iemand die veel van computers en internet weet en die niet doorvertelt dat je gepest wordt.
- **Bewaar de bewijzen.**
Als de pesterijen al in een verder gevorderd stadium zijn en er via de sms, chat of mail bedreigingen worden geuit, bewaar deze dan .Hoe vervelend de mailtjes ook zijn, gooi ze niet weg. Maak een printje van de pestmail of sla de berichten op . Het zijn bewijzen die tegen de pester gebruikt kunnen worden. Aan het IP adres van de e-mail kan soms afgeleid worden van welke computer de e-mail verzonden is. Een provider heeft vaak een helpdesk die klachten over nare mail, smsjes e.d. aan kan nemen. Daar heeft men ook de technische mogelijkheden om na te gaan wie het verstuurt. Bel de helpdesk op.
- **Je kunt naar een van de contactpersonen op school gaan die speciaal zijn aangesteld om je te helpen bij vormen van ongewenst gedrag.** Zij kunnen je vertellen wat je nog meer kunt doen om het vervelende gedrag te stoppen. Zij kunnen je ook helpen als het vervelende gedrag misschien al gestopt is maar je er nog steeds last van hebt.
- **Aangifte doen bij de politie.**
In bepaalde gevallen kun je naar de politie om aangifte te doen. Pesten kan zo hardnekkig zijn dat het pesten 'stalken' wordt genoemd. Dit is strafbaar. Voor meer informatie over aangifte doen:
www.pestenislaf.nl
Voel je niet schuldig als er iets vervelends gebeurt. Het is niet jouw schuld.
- **Wees zuinig op je wachtwoorden.**
Zorg dat je je wachtwoorden en inlognamen niet doorgeeft aan anderen of dat ze makkelijk te raden zijn. Zo kunnen anderen niet bij je website of e-mail. Als dit wel gebeurd is, neem dan contact op met de beheerder van de site.

Bijlage 3 Nationaal onderwijsprotocol tegen pesten

Het Nationaal onderwijsprotocol tegen pesten beoogt via samenwerking het probleem van het pestgedrag bij kinderen aan te pakken en daarmee het geluk,

het welzijn en de toekomstverwachting van kinderen daadwerkelijk te verbeteren.

De ondertekenaars van dit protocol verklaren het volgende:

1. Pesten is een wezenlijk en groot probleem. Uit onderzoek blijkt dat één op de vier kinderen (330.000) in het basisonderwijs en één op de zestien leerlingen (55.000) in het voortgezet onderwijs slachtoffer zijn van pestgedrag. Pestgedrag is schadelijk tot zeer schadelijk voor kinderen, zowel voor de slachtoffers als voor de pesters. De omvang en zwaarte van het probleem leiden tot de noodzaak van een aanpak door alle opvoeders van jongeren, in het bijzonder door de ouders en door de leerkrachten.

2. Het management van Scholengemeenschap W.J. Bladergroen dient, om een passend en afdoend antwoord te vinden op het probleem pesten, uit te gaan van een zo goed mogelijke samenwerking tussen ouders, medewerkers van de school en leerlingen, gebaseerd op afgesproken beleid dat gericht is op deze samenwerking.

3. Alle betrokkenen bij de school (management, medewerkers, leerlingen, ouders) wensen een samenwerking, zoals bedoeld onder 2, ook daadwerkelijk aan te gaan, te stimuleren en levend te houden.

4. De ondertekenaars van dit protocol verbinden zich daarom het volgende te doen:

- een aanpak via en het werken volgens de ‘vijfsporenaanpak’;
- het bewust maken en bewust houden van de leerlingen van het bestaan en de zwaarte van het probleem;
- een gerichte voorlichting aan alle ouders van de school;
- het aanleggen van - voor iedere persoon aan de school verbonden - toegankelijke, goede informatie over het probleem pesten, met als speciaal aandachtspunt informatie voor de leerlingen;
- het beschikbaar stellen van geld waarmee wordt bekostigd: de scholing van personeelsleden, lesmaterialen, lezingen en andere activiteiten voor ouders en voor de aanschaf van boeken en andere informatie;
- samenwerking te zoeken en afspraken te maken met andere scholen in de buurt over de aanpak van het pesten;
- het delen van de opgedane ervaringen met andere scholen.

5. De ondertekenaars verklaren zich in principe bereid tot deelname aan een tussentijdse evaluatie door de school binnen drie jaar.

Naam en plaats van de school:

Scholengemeenschap W.J. Bladergroen te Purmerend

Getekend namens:

• Leerlingenraad:

• Ouderraad:

• Medezeggenschapsraad:

- Vestigings Management Team:

Datum en plaats

Bijlage 4 Leidraad voor een gesprek met de gepeste leerling

Feiten

- Klopt het dat je gepest wordt? (h)erkenning van het probleem
- Door wie word je gepest? (doorvragen: zijn er nog meer?)
- Waar word je gepest? (doorvragen: zijn er nog meer plekken?)
- Hoe vaak word je gepest?
- Hoe lang speelt het pesten al?
- Weten je ouders of andere personen dat je gepest wordt?
- Wat heb je zelf tot nu toe aan het pesten proberen te doen?
- Zijn er jongeren die jou wel eens proberen te helpen?
- Wat wil je dat er nu gebeurt; wat wil je bereiken?
- Bespreek samen met de leerling wat hij/zij kan doen tegen het pesten en bekijk waar de leerling aan wil werken om de situatie te verbeteren. Let daarbij op de volgende aspecten:
 - Hoe communiceert de leerling met anderen?
 - Welke lichaamstaal speelt een rol?
 - Hoe gaat de leerling om met zijn gevoelens en hoe maakt hij deze kenbaar aan anderen?
 - Heeft de leerling genoeg vaardigheden om weerbaarder gedrag te tonen naar de pester?

Bijlage 5 Leidraad voor een gesprek met een leerling die pest

Alvorens er een gesprek met de pester wordt gehouden heeft degene die het gesprek aangaat zich er van overtuigd dat degene met wie het gesprek plaatsvindt inderdaad schuldig is aan het gemelde gedrag.

Het doel van dit gesprek is drieledig:

- de leerling confronteren met zijn gedrag en de pijnlijke gevolgen hiervan
- Achterliggende oorzaken boven tafel proberen te krijgen
- Het schetsen van de stappen die volgen wanneer het pestgedrag niet stopt

Confronteren

Confronteren en kritiek geven is niet hetzelfde.

Confronteren is

- probleemgericht en richt zich op gedrag wat waar te nemen is. Zodra we interpretaties gaan geven aan gedrag, wordt het persoonsgericht, bijvoorbeeld: je hebt cola in de tas van Piet laten lopen. Dat doe je zeker omdat je graag de lolligste bent!

Zodra we gaan interpreteren reageren we een gevoel van frustratie op die ander af en zijn we gestopt met confronteren en begonnen met kritiseren.

- relatiegericht. Je bent heel duidelijk op de inhoud, in wat je wilt en niet wilt maar met behoud van de relatie, bijvoorbeeld. Ik vind dat je heel erg gemeen doet tegen haar en ik wil dat je daarmee ophoudt. Zeg nooit: Je bent heel gemeen. Je wilt duidelijk verder met de jongere.

Kritiek op de persoon voelt als een beschuldiging/afwijzing. Eigenlijk zeg je daarmee dat de pester een waardeloos mens is.

- specifiek blijven. Je benoemt de situatie waar het over gaat en vermijdt woorden als altijd, vaak en meestal. Kritiek wordt vaak algemeen.
- veranderingsgericht.

Je stelt zaken vast en gaat vervolgens inventariseren hoe het anders kan.

Achterliggende oorzaken

Nadat het probleem benoemd is, richt jij je op het waarom? Hoe komt het dat je dit gedrag nodig hebt? Wat levert het jou op? Wat reageer je af op die ander? Etc.

Maak duidelijk dat er een tekort aan empathisch vermogen zichtbaar wordt in dit gedrag.

Wat ga je daaraan doen?

Bied zo nodig hulp aan van de counselor (op vrijwillige basis)

Het pestgedrag moet stoppen

Wees duidelijk over de stappen die volgen, wanneer het pestgedrag niet stopt (zie richtlijnen pesten).

Bijlage 6 Achtergrondinformatie

1) Publicaties

- Meer, B. van der, *De zondebok in de klas*. Deze publicatie kan via het emailadres: b.vandermeer@home.nl worden aangevraagd.
- Meer, B. van der, *Pesten op school. Overzicht van artikelen*. Utrecht: Algemeen Pedagogisch Studiecentrum (APS), 1999. ISBN 90 6607 304 7. De publicatie is schriftelijk te bestellen bij het APS o.v.v. bestelnummer: 601.003. Het postadres is: APS, Postbus 85475, 3508 AL Utrecht.
- Meer, B. van der, *Kinderen en pesten, wat volwassenen ervan moeten weten en eraan kunnen doen*. Utrecht/Antwerpen: Kosmos-Z&K-uitgevers, 2002, 3e volledig herziene druk. ISBN: 90 21 53 62 50. In dit boek vindt men een concrete antwoorden op de vragen die ouders tijdens ouderavonden het meest stelden.
- Meer, B. van der, *Pesten bij kinderen, adviezen aan volwassenen*. Driebergen: OUDERS & COO, 1996, 2e druk. ISBN 90 75 760 01 9. In deze publicatie is achtergrondinformatie voor ouders over pesten op school opgenomen, waarna concrete adviezen worden gegeven aan de ouders van de pester, het gepeste kind en die van de rest van de klas
- Meer, B. van der, *Pesten op school, lessuggesties voor leerkrachten*. Assen: Van Gorcum, 2002, tweede druk. ISBN 90 232 3239 9.
- Meer, B. van der, *Lees- en voorleesboeken over pesten*. Utrecht: APS, Afd. VODA, 1999, ISBN 90 6607 3055.
- Mooij, T. *Pesten in het onderwijs*. Nijmegen: Instituut voor Toegepaste Sociale Wetenschappen (ITS), 1992.
- Mooij, T. *Leerlinggeweld in het voortgezet onderwijs*. Nijmegen: Instituut voor Toegepaste Sociale Wetenschappen (ITS), 1994.
- Fekkes, M. *Bullying among elementary school children*. Promotie Universiteit Leiden 28 juni 2005. Fekkes onderzocht of antipestbeleid op (basis)scholen helpt.

De volgende jeugdboeken gaan over dit onderwerp:

Miep Koelink

Het pedagogische schoolklimaat

juni 2012

- Carry Slee: Spijt! (1997)
- Ellen Tijsinger: Morgenster (1995)
- Peter Pohl: We noemen hem Anna (1993)
- Jan de Zanger: Hadden we er maar wat van gezegd! (1990)
- Aidan Chambers: Tirannen (1987)
- Evert Hartman: Oorlog zonder vrienden (1979)

2) Links naar internetsites

Onderstaande links geven bruikbare adressen:

- algemene zoekpagina's (portals met veel links naar websites met informatie over pesten)

<http://pesten.startpagina.nl>

<http://pesten.startkabel.nl>

- pesten (algemeen)

www.pestweb.nl

Website van het APS met informatie, advies en tips over pesten voor kinderen, jongeren, ouders en leerkrachten.

www.pesten.net

Voor en door slachtoffers, richt zich op Nederland en Vlaanderen. Opgericht door Bob van der Meer.

- cyberpesten / veilig internetgebruik / veilige school

www.stopdigitaalpesten.nl

Campagne van SIRE (Stichting Ideële Reclame)

www.digibewust.nl

een informatieve site van het Ministerie van Economische Zaken, die u als consument of zakelijke gebruiker informeert over het veilig gebruik van internet (was voorheen: www.surfopsafe.nl)

www.ppsi.nl

PPSI is een expertisecentrum van het APS op het gebied van het bestrijden en voorkomen van (homo)seksuele intimidatie en seksueel misbruik in het onderwijs. Aansluitend op het werkgebied van vertrouwenspersonen kunt u bij PPSI ook terecht voor informatie over: pesten, agressie, geweld, discriminatie en racisme.

www.schoolenveiligheid.nl

Centrum School en Veiligheid van het APS verzamelt en verspreidt informatie en deskundigheid op het gebied van schoolveiligheid en adviseert schoolleiders, leraren/docenten, mentoren, leerlingbegeleiders, vertrouwens (contact)personen, onderwijsondersteunend personeel, et cetera.

<http://veilig.kennisnet.nl/>

handreikingen en links voor ouders, leraren, kinderen, scholieren, schoolmanagers en ICT-coördinatoren. Deze website is een onderdeel van de programmalijn "Veilig en eenvoudig" van het SURFnet/Kennisnet project.

3) Films met als thema pesten

- Bluebird (2004); regisseur: Mijke de Jong (op school aanwezig)
- De tasjesdief (1995); regisseur: Maria Peters
- Pudding Tarzan (1982); regisseur Soren Kragh-Jacobson; Deense jeugdfilm, nagesynchroniseerd

Bijlage 7 Voorbeeld pestcontract 1

Ik vind dat iedereen zich veilig moet voelen in school.

Daarom houd ik mij aan de volgende afspraken:

1. Ik accepteer de ander zoals hij is en ik discrimineer niet
2. Ik scheld niet en doe niet mee aan uitlachen en roddelen
3. Ik blijf van de spullen van een ander af
4. Als er ruzie is zoek ik iemand die de ruzie helpt oplossen
5. Ik bedreig niemand, ook niet met woorden of digitaal
6. Ik neem geen wapens of drugs mee naar school
7. Ik gebruik geen geweld, ook geen digitaal geweld
8. Als iemand mij hindert vraag ik hem of haar duidelijk daarmee te stoppen
9. Als dat niet helpt, vraag ik een docent of mijn mentor om hulp

Dit non-contract dient als basis en kan per vestiging, onderwijsteam, leerjaar en/of klas worden aangevuld.

Bijlage 8 Voorbeeld pestcontract 2

Om pesten te voorkomen, worden duidelijke afspraken gemaakt. Wanneer je ruzie hebt, probeer je natuurlijk eerst om er zelf uit te komen. Mocht dat niet lukken, dan leg je het probleem aan iemand anders voor. Die persoon praat dan eventueel met beide partijen en probeert jullie te helpen.

Om een pestvrije school te krijgen, is het belangrijk samen afspraken te maken en samen toe te zien op de naleving van die afspraken. Dit doen we met een anti-pestcontract.

Als je het eens bent met onderstaande uitspraken, als je durft te beloven om je overeenkomstig die uitspraken te gedragen en als je bereid bent anderen te helpen zich ook aan deze uitspraken te houden, dan mag je je handtekening onder dit contract zetten.

Lever het ondertekende contract in bij je mentor. Hij of zij zal het bewaren en je erop aanspreken als dat nodig is.

- Ik zal een ander respecteren.
- Ik zal een ander niet discrimineren.
- Ik zal een ander niet uitschelden.
- Ik zal een ander niet buitensluiten.
- Ik zal een ander niet bedreigen.
- Ik zal van andermans spullen afblijven.
- Ik zal niet over een ander roddelen.
- Ik zal mensen die zich niet aan bovenstaande regels houden, daarop aanspreken.

Hieronder is ruimte om zelf in te vullen wat je in bovenstaand lijstje mist.

- Ik zal ...
- Ik zal ...
- Ik zal ...

Door mijn handtekening onder dit contract te zetten, beloof ik dat ik mijn uiterste best zal doen bovenstaande uitspraken na te leven.

Naam:

Klas:

Datum:

Handtekening:

Bijlage 2. “Verzameling data Klimaatschaal 1^e jaars”

Verzameling data van 1A.

Nulmeting			Midden			Eind		
	Kwaliteit	Sfeer		Kwaliteit	Sfeer		Kwaliteit	Sfeer
Jongen A	3	7	Jongen A	3	7	Jongen A	4	7
Jongen B	4	7	Jongen B			Jongen B		
Meisje A	1	7	Meisje A	5	5	Meisje A		
Jongen C	4	5	Jongen C	4	6	Jongen C	5	7
Meisje B	4	7	Meisje B	1	7	Meisje B	4	7
Jongen D	4	6	Jongen D	7	6	Jongen D	6	6
Meisje C	5	5	Meisje C	4	7	Meisje C	4	7
Jongen E	4	6	Jongen E	2	4	Jongen E	1	5
Meisje D	5	3	Meisje D	4	4	Meisje D	4	4
Jongen F			Jongen F	2	4	Jongen F	2	4
Meisje E	7	7	Meisje E			Meisje E	7	7
Jongen G	3	4	Jongen G	3	3	Jongen G		
Meisje F			Meisje F	4	4	Meisje F		

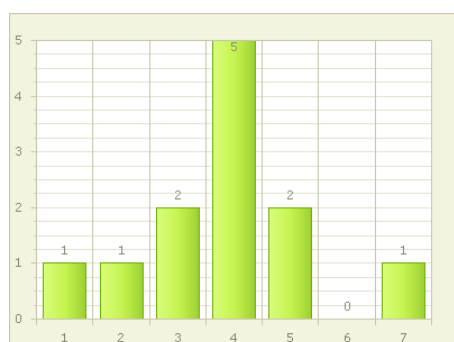
N = 13

1=zeer laag, 2=laag, 3=onder gemiddeld 4=gemiddeld 5=bovengemiddeld, 6=hoog

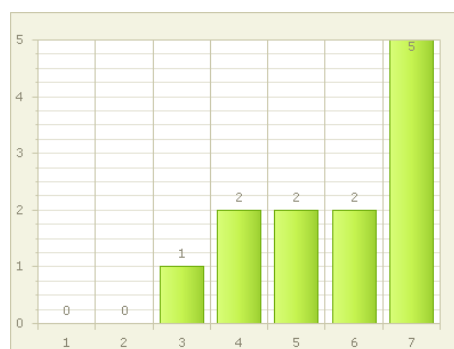
en 7=zeer hoog

Startmeting

Kwaliteit onderlinge leerling-relaties:

Sfeer in de klas:

N = 11

1=zeer laag, 2=laag, 3=onder gemiddeld 4=gemiddeld 5=bovengemiddeld, 6=hoog

en 7=zeer hoog

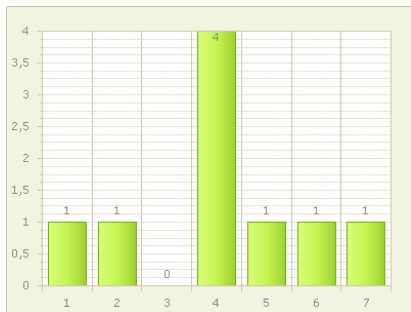
Kwaliteit onderlinge leerling relaties: Gemiddelde = 4,00

Sfeer in de klas: Gemiddelde = 5,82

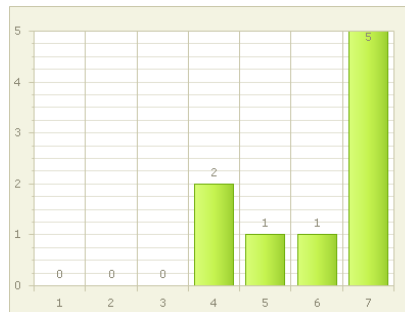
Uit de rapportage van de klimaatschaal blijkt dat in vergelijking met de normgroep deze klas op de kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties gemiddeld scoort en op het cluster sfeer in de klas zeer hoog. Hieruit kan de conclusie getrokken worden dat het blijkbaar een fijne klas is om mee te werken, waar een zeer goede sfeer heerst.

Middenmeting

Kwaliteit onderlinge leerling relaties:

Sfeer in de klas:

N = 11

1=zeer laag, 2=laag, 3=onder gemiddeld 4=gemiddeld 5=bovengemiddeld, 6=hoog en 7=zeer hoog

Kwaliteit onderlinge leerling relaties: Gemiddelde = 3,73

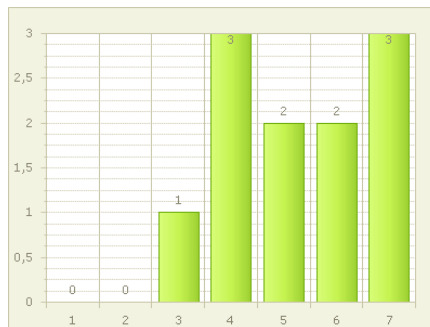
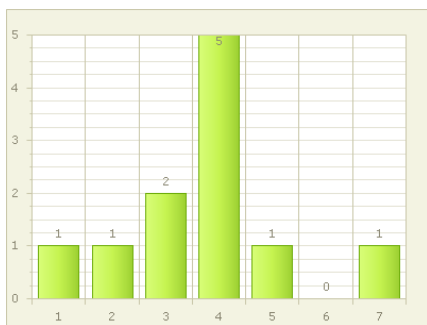
Sfeer in de klas: Gemiddelde = 5,27

Uit de rapportage van de klimaatschaal blijkt dat in vergelijking met de normgroep deze klas op de kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties ondergemiddeld scoort en op de sfeer in de klas hoog. Dit is een onvoldoende en een goed resultaat. Hieruit kan de conclusie getrokken worden dat de onderlinge leerling-relaties een aandachtspunt voor deze klas is.

Eindmeting

Kwaliteit onderlinge leerling relaties:

Sfeer in de klas:

N = 11

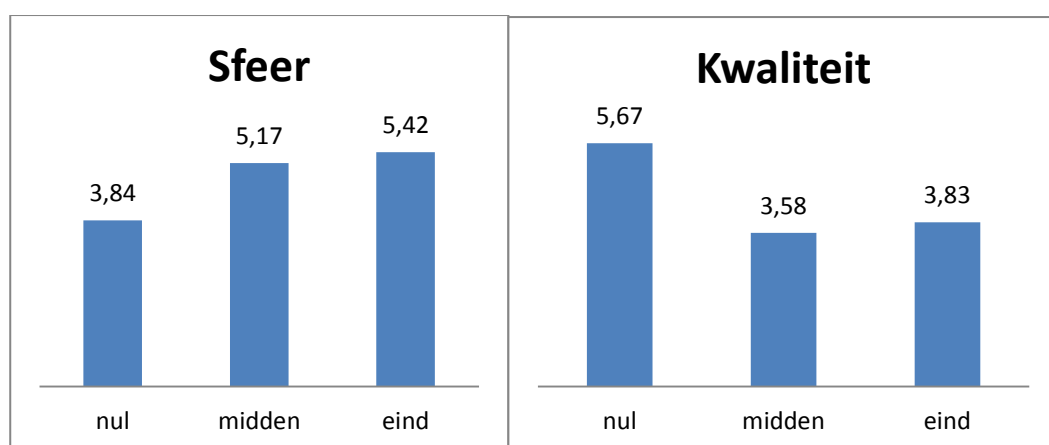
1=zeer laag, 2=laag, 3=onder gemiddeld 4=gemiddeld 5=bovengemiddeld, 6=hoog en 7=zeer hoog

Kwaliteit onderlinge leerlingrelaties: Gemiddelde = 4,11

Sfeer in de klas: Gemiddelde = 6,00

Uit de rapportage van de klimaatschaal blijkt dat in vergelijking met de normgroep deze klas op de kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties gemiddeld scoort en op het cluster sfeer in de klas zeer hoog. Dit is een voldoende tot prima resultaat. Hieruit kan de conclusie getrokken worden dat het blijkbaar een fijne klas is om mee te werken waar een zeer goede sfeer heerst.

Overzicht gemiddelden resultaten 1A klimaatschaal.

N = 11

Totaal gemiddelden:

Kwaliteit onderlinge leerling relaties: Gemiddelde = 3,94

Sfeer in de klas: Gemiddelde = 5,68

Als je de drie resultaten bij elkaar zet dan scoort in vergelijking met de normgroep, deze klas op de kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties gemiddeld en op het cluster sfeer

in de klas zeer hoog. Dit is een voldoende tot prima resultaat. Hieruit kan de conclusie getrokken worden dat het blijkbaar een fijne klas om mee te werken, waar een zeer goede sfeer heerst.

Verzameling data van 1B.

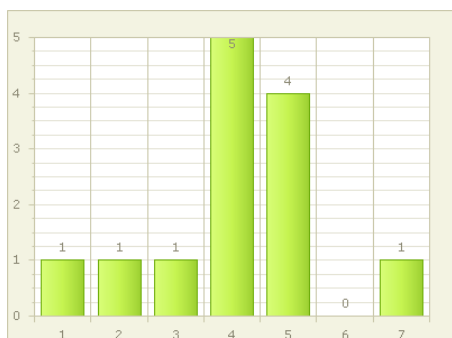
Startmeting			Midden			Eind		
	Kwaliteit	Sfeer		Kwaliteit	Sfeer		Kwaliteit	Sfeer
Jongen A	4	3	Jongen A	3	3	Jongen A	3	4
Meisje A	5	4	Meisje A	4	5	Meisje A		
Meisje B	5	7	Meisje B	4	4	Meisje B	5	5
Jongen B	3	6	Jongen B	1	4	Jongen B	4	4
Meisje C	5	5	Meisje C	5	6	Meisje C	6	6
Jongen C	2	4	Jongen C	1	4	Jongen C	4	4
Meisje D	4	5	Meisje D	4	6	Meisje D	5	5
Meisje E	5	6	Meisje E	7	3	Meisje E	4	4
Meisje F	4	6	Meisje F	4	6	Meisje F	5	5
Jongen D	7	1	Jongen D	3	4	Jongen D	3	3
Meisje G	4	5	Meisje G	3	5	Meisje G	3	3
Jongen E	4	5	Jongen E	4	4	Jongen E	6	6
Meisje H	1	5	Meisje H	3	6	Meisje H	4	4

N = 13

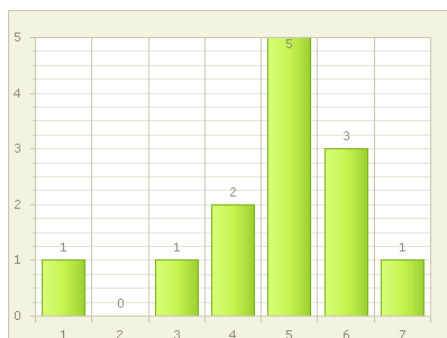
1=zeer laag, 2=laag, 3=onder gemiddeld, 4=gemiddeld, 5=bovengemiddeld, 6=hoog en 7=zeer hoog

Startmeting

Kwaliteit onderlinge leerling relaties:

Sfeer in de klas:

N = 13

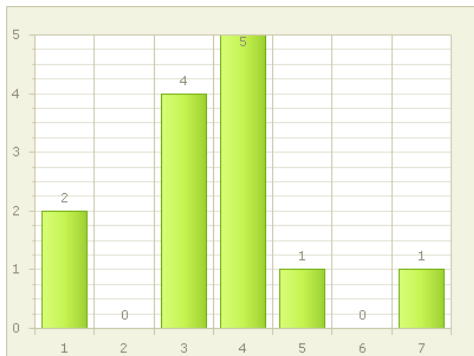
Kwaliteit onderlinge leerling relaties: Gemiddelde = 4,08

Sfeer in de klas: Gemiddelde = 4,77

Uit de rapportage van de klimaatschaal blijkt dat in vergelijking met de normgroep deze klas op de kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties gemiddeld scoort en op het cluster sfeer in de klas bovengemiddeld. Dit is een voldoende tot ruim voldoende resultaat. Hieruit kan de conclusie getrokken worden dat dit blijkbaar een fijne klas is om mee te werken waar een goede sfeer heerst.

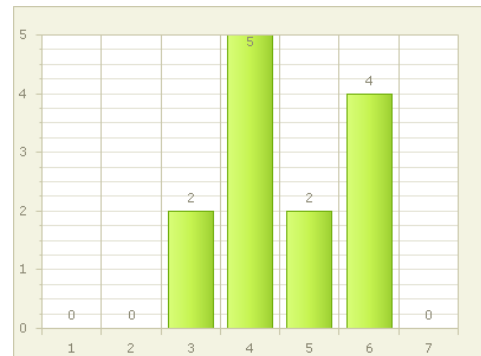
Middenmeting

Kwaliteit onderlinge leerling relaties:

N = 13

Sfeer in de klas:

Kwaliteit onderlinge leerling relaties: Gemiddelde = 3,54

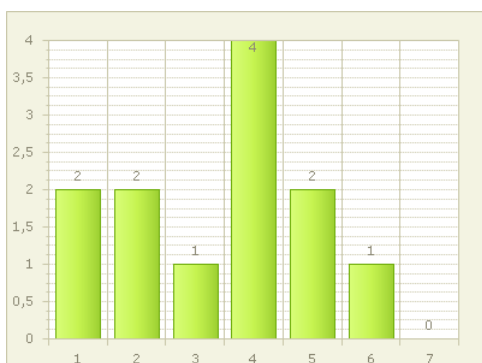
Sfeer in de klas: Gemiddelde = 4,62

Uit de rapportage van de klimaatschaal blijkt dat in vergelijking met de normgroep deze klas op de kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties ondergemiddeld scoort en op de sfeer in de klas bovengemiddeld. Dit is een onvoldoende en een ruim voldoende resultaat. Hieruit kan de conclusie getrokken worden dat de onderlinge leerling-relaties een aandachtspunt voor deze klas is.

Eindmeting

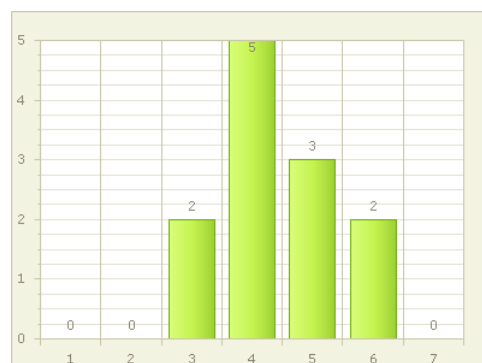
1 leerling afwezig

Kwaliteit onderlinge leerling relaties:

Miep Koelink

Sfeer in de klas:

Het pedagogische schoolklimaat

juni 2012

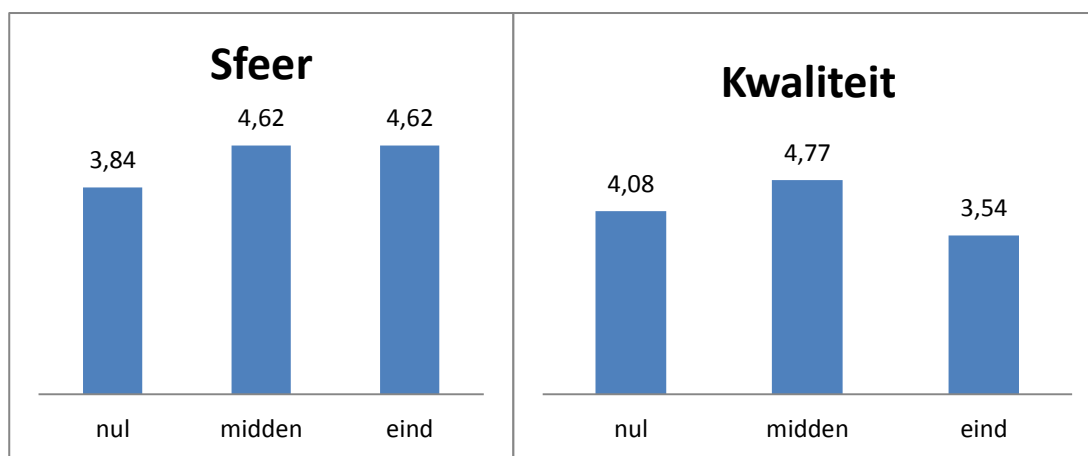
N = 13

Kwaliteit onderlinge leerlingrelaties: Gemiddelde = 3,42

Sfeer in de klas: Gemiddelde = 4,42

Uit de rapportage van de klimaatschaal blijkt dat in vergelijking met de normgroep deze klas op de kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties ondergemiddeld scoort en op de sfeer in de klas bovengemiddeld. Dit is een onvoldoende en een ruim voldoende resultaat. Hieruit kan de conclusie getrokken worden dat de onderlinge leerling-relaties een aandachtspunt voor deze klas is.

Gemiddelden resultaten 1B klimaatschaal.

N = 13

Kwaliteit onderlinge leerlingrelaties: Gemiddelde = 3,72

Sfeer in de klas: Gemiddelde = 4,67

Uit de rapportage van de klimaatschaal blijkt dat in vergelijking met de normgroep deze klas op de kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties ondergemiddeld scoort en op de sfeer in de klas bovengemiddeld. Dit is een factor onvoldoende en op een andere factor een ruim voldoende resultaat. Hieruit kan de conclusie getrokken worden dat de onderlinge leerling-relaties een aandachtspunt voor deze klas is.

Verzameling data van 1C.

Nulmeting			Midden			Eind		
	Kwaliteit	Sfeer		Kwaliteit	Sfeer		Kwaliteit	Sfeer

Meisje A	1	1	Meisje A	1	4	Meisje A	1	3
Meisje B	3	1	Meisje B	3	1	Meisje B	5	1
Meisje C	4	4	Meisje C	7	5	Meisje C	7	3
Jongen A	7	1	Jongen A	4	2	Jongen A	4	5
Jongen B	3	5	Jongen B	7	6	Jongen B	7	5
Meisje D	3	2	Meisje D	3	1	Meisje D	4	1
Meisje E	4	2	Meisje E	4	3	Meisje E	4	3
Meisje F	4	5	Meisje F	3	2	Meisje F	3	2
Jongen C	6	3	Jongen C	6	5	Jongen C	5	3
Jongen D	3	3	Jongen D	4	3	Jongen D	3	3
Meisje G	2	4	Meisje G	4	4	Meisje G	4	2
Jongen E	3	2	Jongen E	3	4	Jongen E	3	4
Jongen F			Jongen F			Jongen F	4	5

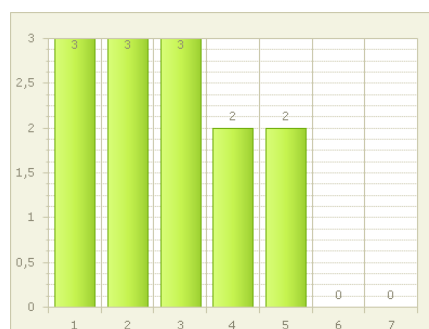
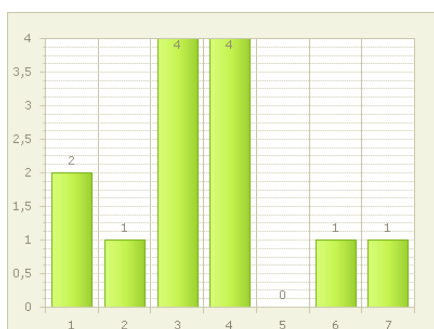
N = 13 (jongen F maakt pas in meting 3 deel uit van de groep)

1=zeer laag, 2=laag, 3=ondergemiddeld, 4=gemiddeld, 5=bovengemiddeld, 6=hoog en 7=zeer hoog

Startmeting

Kwaliteit onderlinge leerling relaties:

Sfeer in de klas:

N = 12

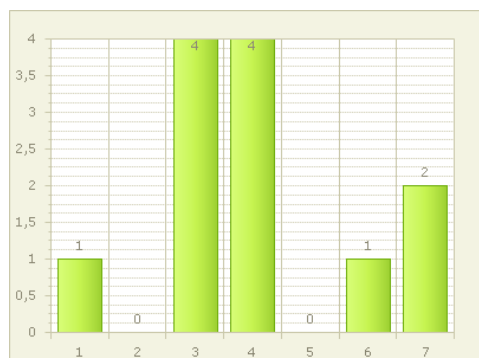
Kwaliteit onderlinge leerlingrelaties: Gemiddelde = 3,46

Sfeer in de klas: Gemiddelde = 2,77

Uit de rapportage van de klimaatschaal blijkt dat in vergelijking met de normgroep deze klas op de kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties ondergemiddeld scoort. Dit is een onvoldoende resultaat. Op het cluster sfeer in de klas scoort deze klas laag. Dit is erg zorgelijk. Beide clusters zijn daarom een aandachtspunt. Hieruit kan de conclusie getrokken worden dat er wellicht veel conflicten onderling in de klas zijn, die de sfeer beïnvloeden. Het lijkt zeer waarschijnlijk dat de meeste leerlingen zich niet veilig voelen in deze klas.

Middenmeting

Kwaliteit onderlinge leerling relaties:

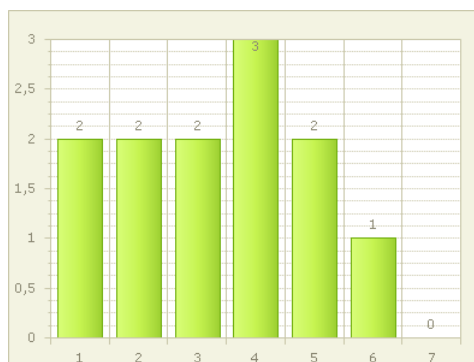

N = 12

Kwaliteit onderlinge leerling relaties: Gemiddelde = 4,08

Sfeer in de klas: Gemiddelde = 3,33

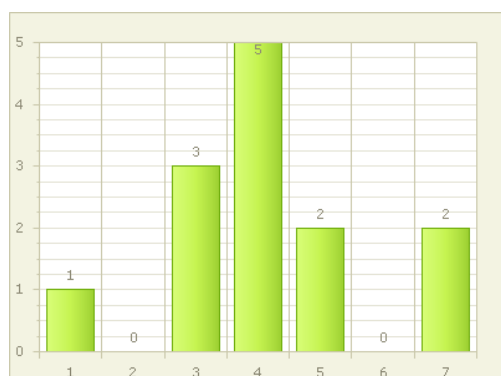
Sfeer in de klas:

Uit de rapportage van de klimaatschaal blijkt dat in vergelijking met de normgroep deze klas op de kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties gemiddeld en op het cluster sfeer in de klas ondergemiddeld scoort. Dit is een voldoende en een onvoldoende resultaat. Hieruit kan de conclusie getrokken worden dat de sfeer in de klas een aandachtspunt voor deze klas is.

Eindmeting

Kwaliteit onderlinge leerling relaties:

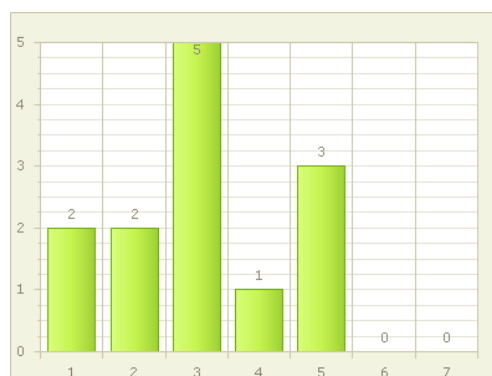

N = 13

Kwaliteit onderlinge leerlingrelaties: Gemiddelde = 4,15

Sfeer in de klas: Gemiddelde = 3,08

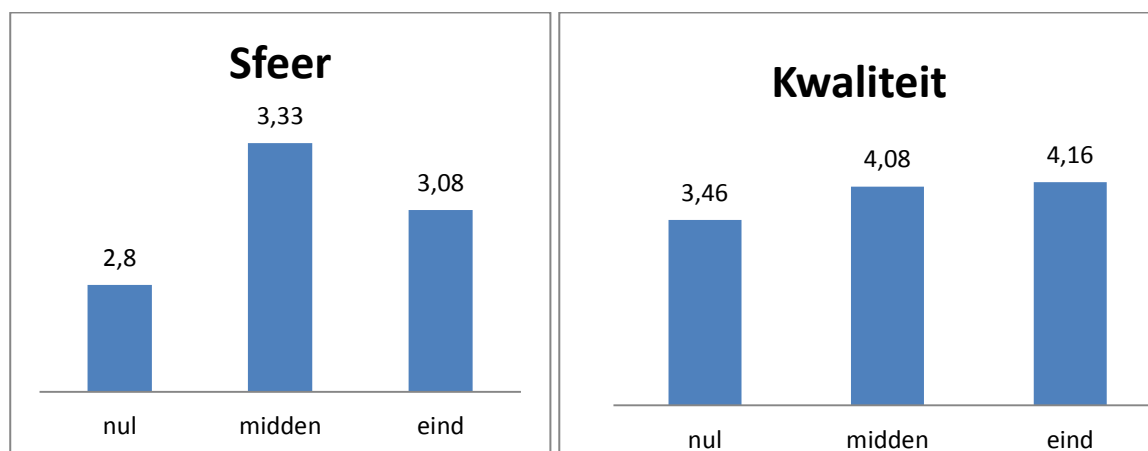
Sfeer in de klas:

Uit de rapportage van de klimaatschaal blijkt dat in vergelijking met de normgroep deze klas op de kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties gemiddeld en op het cluster sfeer

in de klas ondergemiddeld scoort. Dit is een voldoende en een onvoldoende resultaat. Hieruit kan de conclusie getrokken worden dat de sfeer in de klas een aandachtspunt voor deze klas is.

Gemiddelden resultaten 1C klimaatschaal.

N = 13

Kwaliteit onderlinge leerling relaties: Gemiddelde = 3,90

Sfeer in de klas: Gemiddelde = 3,05

Uit de rapportage van de klimaatschaal blijkt dat in vergelijking met de normgroep deze klas op de kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties gemiddeld en op het cluster sfeer in de klas ondergemiddeld scoort. Dit is een voldoende en een onvoldoende resultaat. Hieruit kan de conclusie getrokken worden dat de sfeer in de klas een aandachtspunt voor deze klas is.

Bijlage 3. "Verzameling data Klimaatschaal 3^e jaars"

Verzameling data 3A

Nulmeting			Midden			Eind		
	Kwaliteit	Sfeer		Kwaliteit	Sfeer		Kwaliteit	Sfeer
Meisje A	4	1	Meisje A	4	4	Meisje A		
Jongen A	4	4	Jongen A	5	4	Jongen A	3	5
Meisje B			Meisje B	5	3	Meisje B	3	5
Jongen B	4	5	Jongen B			Jongen B	3	5
Jongen C	4	6	Jongen C	4	5	Jongen C	5	3
Meisje C	4	5	Meisje C	1	4	Meisje C	3	3
Jongen D			Jongen D	7	5	Jongen D		
Meisje D	2	6	Meisje D			Meisje D	4	3
Meisje E	2	4	Meisje E	3	3	Meisje E	3	4
Meisje F			Meisje F	4	3	Meisje F	3	2
Jongen E	1	3	Jongen E			Jongen E		
Meisje G	5	5	Meisje G	5	4	Meisje G	4	4
Jongen F	3	3	Jongen F			Jongen F		
Meisje H			Meisje H			Meisje H	1	1
Meisje I	3	5	Meisje I	2	5	Meisje I		
Meisje J			Meisje J			Meisje J	1	3

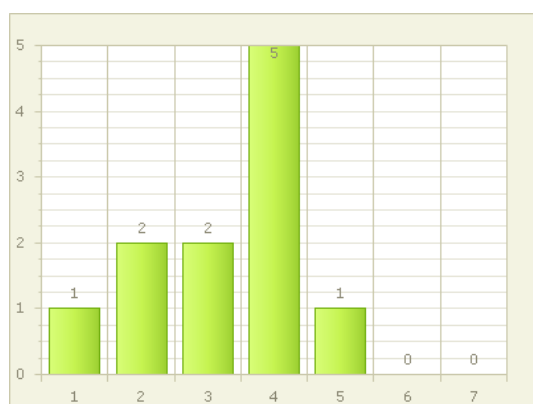
N = 16

Van deze groep zijn niet altijd alle leerlingen gelijktijdig aanwezig i.v.m. stage.

1=zeer laag, 2=laag, 3=ondergemiddeld, 4=gemiddeld, 5=bovengemiddeld, 6=hoog en 7=zeer hoog

Startmeting

Kwaliteit onderlinge leerling-relaties:

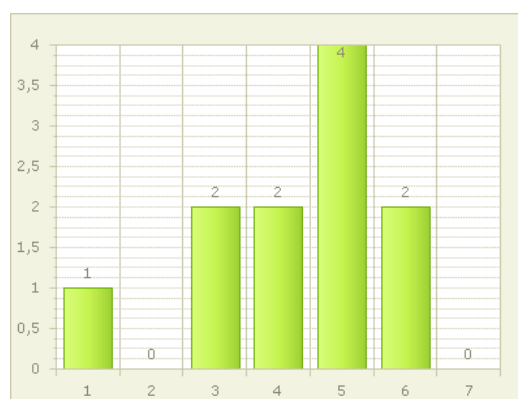

N = 12

Kwaliteit onderlinge leerling-relaties: Gemiddelde = 3,27

Sfeer in de klas: Gemiddelde = 4,27

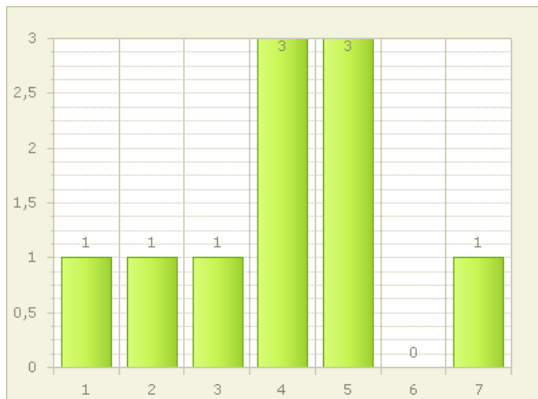
Sfeer in de klas:

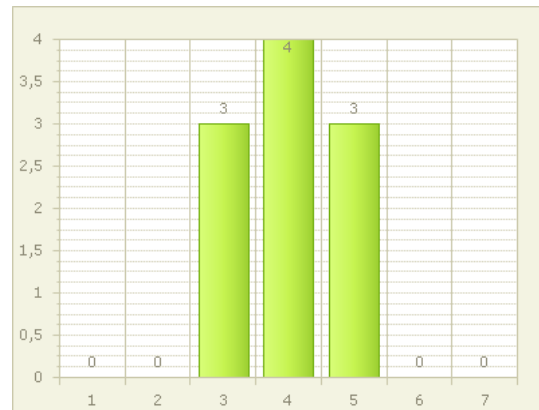
Uit de rapportage van de klimaatschaal blijkt dat in vergelijking met de normgroep deze klas op de kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties ondergemiddeld en op de sfeer in de klas bovengemiddeld scoort. Dit is een onvoldoende en een ruim voldoende resultaat. Hieruit kan de conclusie getrokken worden dat de onderlinge leerling-relaties een aandachtspunt voor deze klas is.

Middenmeting

Kwaliteit onderlinge leerling relaties:

Sfeer in de klas:

N = 10

Kwaliteit onderlinge leerling-relaties: Gemiddelde = 4,00

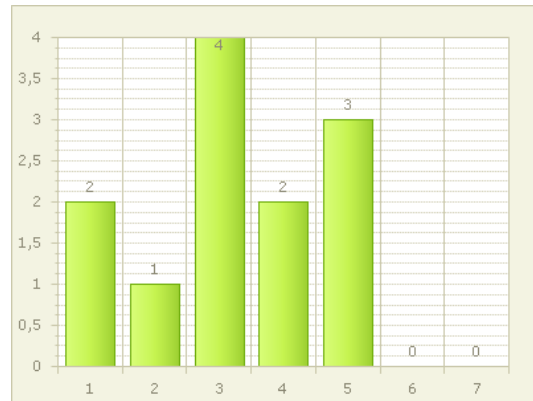
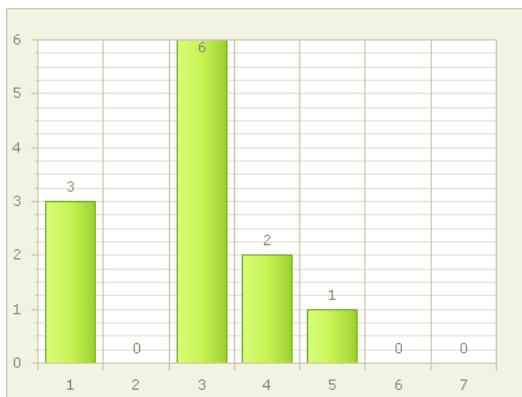
Sfeer in de klas: Gemiddelde = 4,00

Uit de rapportage van de klimaatschaal blijkt dat in vergelijking met de normgroep deze klas op beide clusters gemiddeld scoort. Dit is een voldoende resultaat.

Eindmeting

Kwaliteit onderlinge leerling relaties:

Sfeer in de klas:

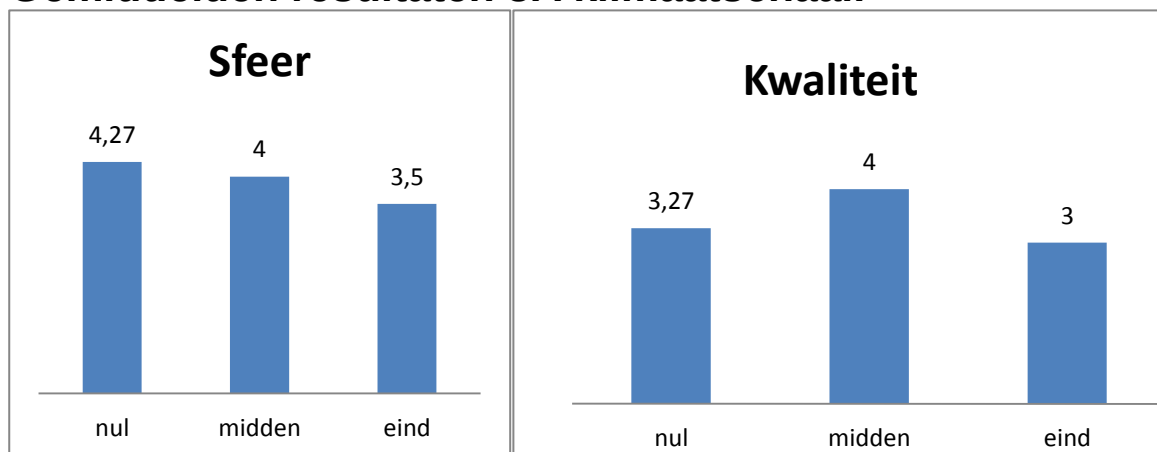
N = 11

Kwaliteit onderlinge leerlingrelaties: Gemiddelde = 2,83

Sfeer in de klas: Gemiddelde = 3,25

Uit de rapportage van de klimaatschaal blijkt dat in vergelijking met de normgroep deze klas op de kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties laag scoort. Dit is erg zorgelijk. Blijkbaar beoordelen de meeste leerlingen dit als ondergemiddeld, laag en zelf zeer laag. Wellicht zijn er veel conflicten in deze klas? Op het cluster sfeer in de klas scoort deze klas ondergemiddeld. Dit is onvoldoende. Hieruit kan de conclusie getrokken worden dat zowel de onderlinge relaties als de sfeer een aandachtspunt zijn. Het lijkt erop dat vrijwel de meeste leerlingen zich niet veilig voelen in deze klas.

Gemiddelden resultaten 3A klimaatschaal.

Kwaliteit onderlinge leerling-relaties: Gemiddelde = 3,33

Sfeer in de klas: Gemiddelde = 3,82

Uit de rapportage van de klimaatschaal blijkt dat in vergelijking met de normgroep deze klas op het cluster kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties ondergemiddeld en op de

cluster sfeer in de klas gemiddeld scoort. Hieruit kan de conclusie getrokken worden dat de onderlinge leerling-relaties een aandachtspunt voor deze klas is.

Verzameling data 3b

Nulmeting			Midden			Eind		
	Kwaliteit	Sfeer		Kwaliteit	Sfeer		Kwaliteit	Sfeer
Jongen A	4	6	Jongen A			Jongen A		
Jongen B	2	4	Jongen B	6	5	Jongen B		
Jongen C	4	5	Jongen C	7	7	Jongen C		
Jongen D	5	3	Jongen D			Jongen D	6	3
Meisje A	3	4	Meisje A	4	4	Meisje A	4	4
Meisje B	5	4	Meisje B	4	4	Meisje B	5	2
Jongen E	3	3	Jongen E	2	3	Jongen E	2	2
Meisje C	7	7	Meisje C	3	4	Meisje C	4	5
Meisje D	5	5	Meisje D			Meisje D	4	6
Meisje E	5	4	Meisje E	5	4	Meisje E	4	4
Meisje F			Meisje F	4	3	Meisje F	6	4
Jongen F			Jongen F	3	3	Jongen F	6	1
Meisje G	3	3	Meisje G			Meisje G	4	3
Jongen G	5	5	Jongen G			Jongen G	7	7
Jongen H	4	5	Jongen H			Jongen H	5	3
Jongen I	2	6	Jongen I			Jongen I		

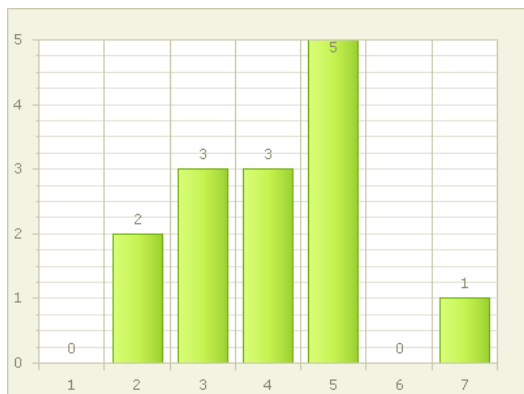
N = 16

Van deze groep zijn niet altijd alle leerlingen gelijktijdig aanwezig i.v.m. stage.

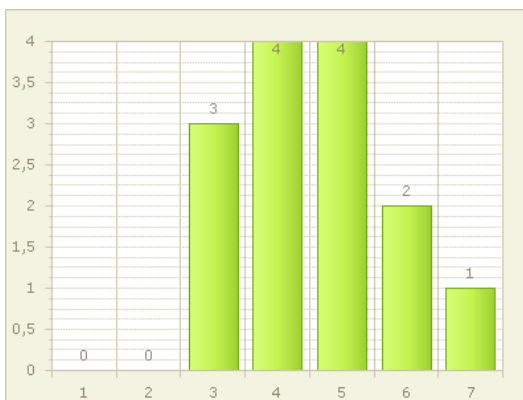
1=zeer laag, 2=laag, 3=ondergemiddeld 4=gemiddeld 5=bovengemiddeld, 6=hoog en 7=zeer hoog

Startmeting

Kwaliteit onderlinge leerling relaties:

Sfeer in de klas:

N = 14

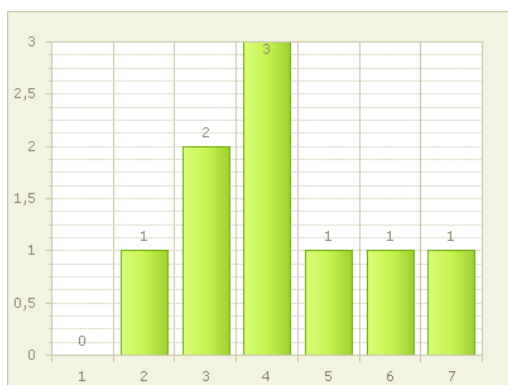
Kwaliteit onderlinge leerling-relaties: Gemiddelde = 4,07

Sfeer in de klas: Gemiddelde = 4,57

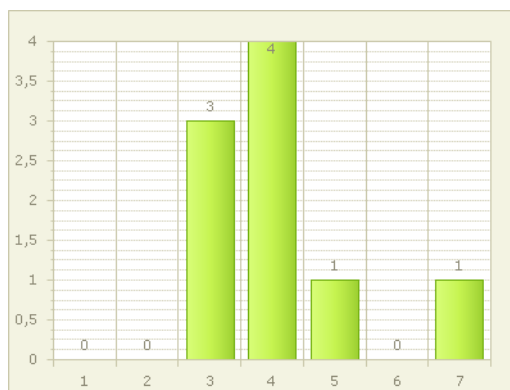
Uit de rapportage van de klimaatschaal blijkt dat in vergelijking met de normgroep deze klas op de kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties gemiddeld en op het cluster sfeer in de klas bovengemiddeld scoort. Dit is een voldoende tot ruim voldoende resultaat. Hieruit kan de conclusie getrokken worden dat dit blijkbaar een fijne klas is om mee te werken waar een goede sfeer heerst.

Middenmeting

Kwaliteit onderlinge leerling relaties:

Sfeer in de klas:

N = 9

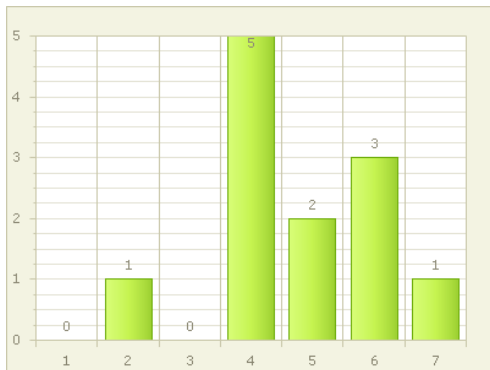
Kwaliteit onderlinge leerling-relaties: Gemiddelde = 4,22

Sfeer in de klas: Gemiddelde = 4,11

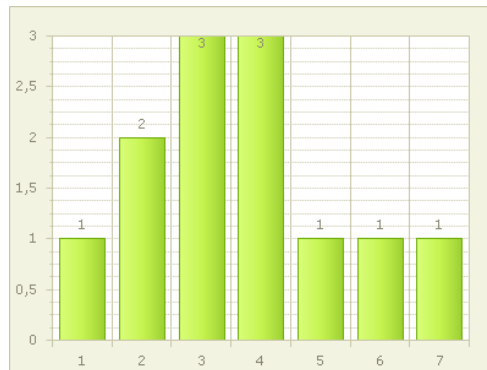
Uit de rapportage van de klimaatschaal blijkt dat in vergelijking met de normgroep deze klas op beide clusters gemiddeld scoort. Dit is een voldoende resultaat.

Eindmeting

Kwaliteit onderlinge leerling relaties:

Sfeer in de klas:

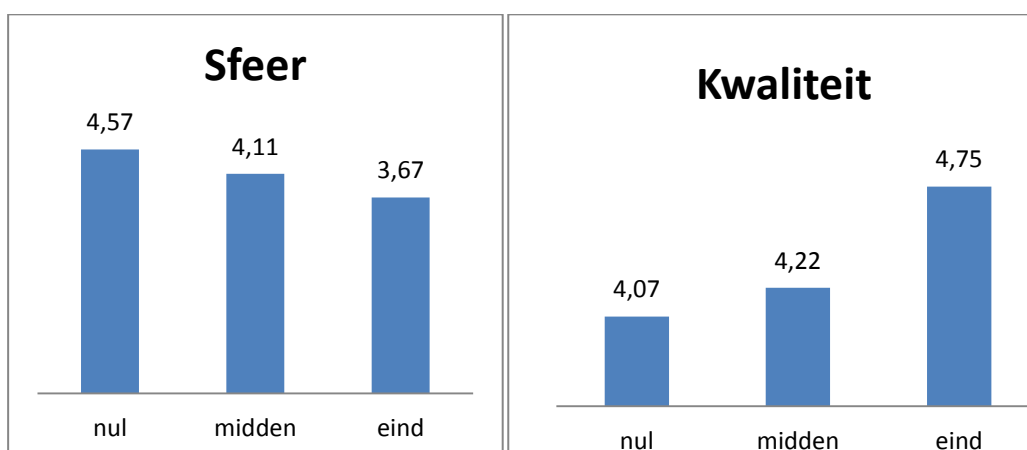
N = 12

Kwaliteit onderlinge leerling relaties: Gemiddelde = 4,75

Sfeer in de klas: Gemiddelde = 3,67

Uit de rapportage van de klimaatschaal blijkt dat in vergelijking met de normgroep deze klas op het cluster van de kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties bovengemiddeld en op de sfeer in de klas ondergemiddeld scoort. Hieruit kan de conclusie getrokken worden dat de sfeer de klas een aandachtspunt voor deze klas is.

Gemiddelden resultaten 3B klimaatschaal.

Kwaliteit onderlinge leerling relaties: Gemiddelde = 4,35

Sfeer in de klas: Gemiddelde = 4,05

Uit de rapportage van de klimaatschaal blijkt dat in vergelijking met de normgroep deze klas op het cluster van de kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties bovengemiddeld en op de sfeer in de klas gemiddeld scoort. Dit is een ruim voldoende tot voldoende resultaat. Hieruit kan de conclusie getrokken worden dat dit blijkbaar een fijne klas is om mee te werken, waar een goede sfeer heerst.

Verzameling data 3C

Nulmeting			Midden			Eind		
	Kwaliteit	Sfeer		Kwaliteit	Sfeer		Kwaliteit	Sfeer
Meisje A	4	4	Meisje A	3	3	Meisje A		
Jongen A	1	3	Jongen A			Jongen A	1	3
Meisje B	7	5	Meisje B	6	5	Meisje B	6	5
Meisje C			Meisje C	1	1	Meisje C	2	1
Jongen B	4	1	Jongen B			Jongen B	3	1
Meisje D	4	4	Meisje D	4	5	Meisje D	3	4
Jongen C	3	4	Jongen C	4	2	Jongen C		
Jongen D	3	4	Jongen D	1	3	Jongen D	1	4
Jongen E	3	4	Jongen E	1	3	Jongen E	1	3
Meisje E			Meisje E	2	3	Meisje E	3	4
Meisje F	4	5	Meisje F	2	4	Meisje F		
Jongen F	1	3	Jongen F	1	2	Jongen F	2	3
Meisje G	2	1	Meisje G	4	3	Meisje G	2	4
Meisje K	4	1	Meisje K			Meisje K		
Jongen G	3	3	Jongen G	2	3	Jongen G		

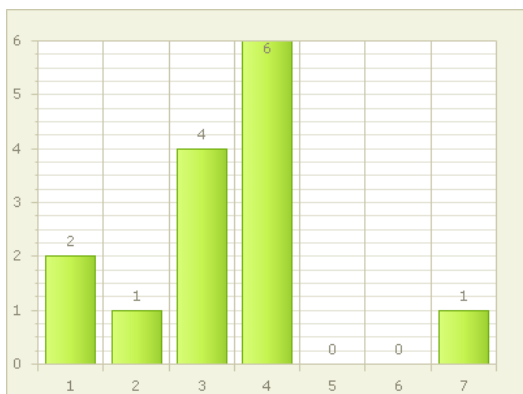
N = 15

Van deze groep zijn niet altijd alle leerlingen gelijktijdig aanwezig i.v.m. stage.

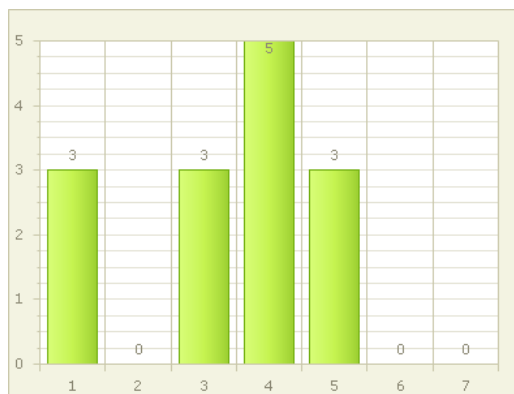
1=zeer laag, 2=laag, 3=ondergemiddeld, 4=gemiddeld, 5=bovengemiddeld, 6=hoog en 7=zeer hoog

Startmeting

Kwaliteit onderlinge leerling relaties:

Sfeer in de klas:

N = 13

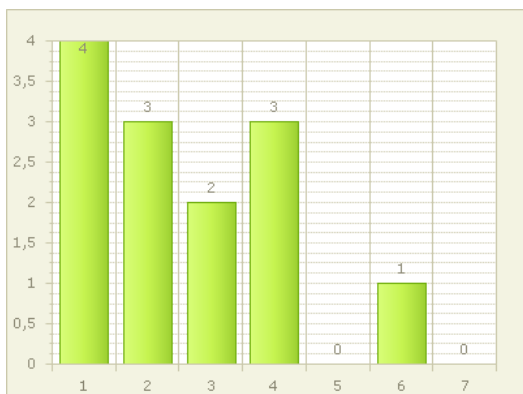
Kwaliteit onderlinge leerling relaties: Gemiddelde = 3,36

Sfeer in de klas: Gemiddelde = 3,36

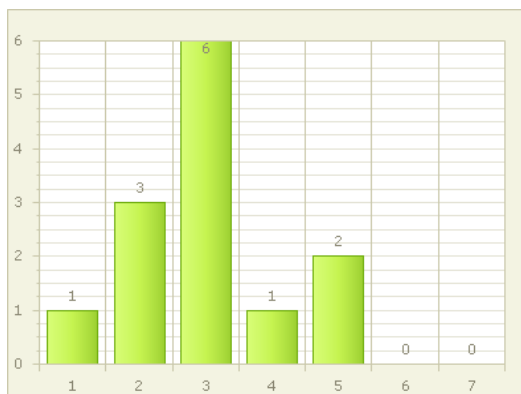
Uit de rapportage van de klimaatschaal blijkt dat in vergelijking met de normgroep deze klas op de kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties en op de sfeer in de klas ondergemiddeld scoort. Hieruit kan de conclusie getrokken worden dat zowel de onderlinge leerling-relaties als de sfeer in de klas aandachtspunten zijn voor deze klas.

Middenmeting

Kwaliteit onderlinge leerlingrelaties:

Sfeer in de klas:

N = 12

Kwaliteit onderlinge leerling relaties: Gemiddelde = 2,62

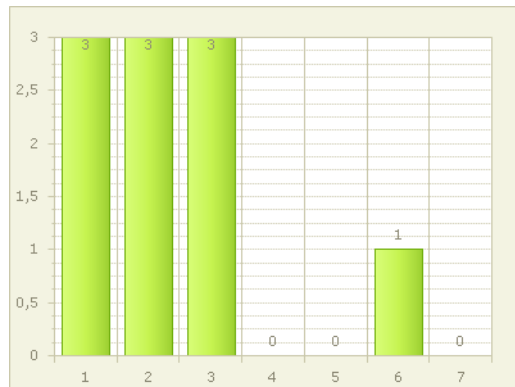
Sfeer in de klas: Gemiddelde = 3,00

Uit de rapportage van de klimaatschaal blijkt dat in vergelijking met de normgroep deze klas zowel op het cluster kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties als op de sfeer in de klas laag scoort. Dit is zeer zorgelijk en komt weinig voor. Alle leerlingen geven dan

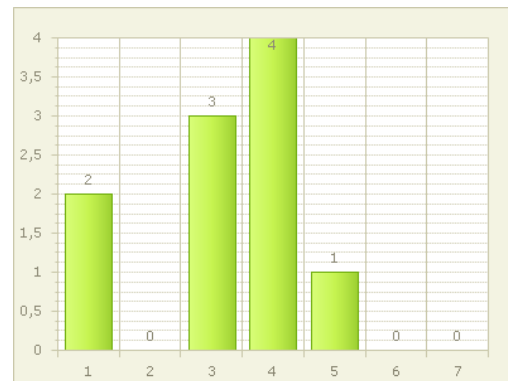
aan dat de kwaliteit van hun onderlinge relaties en de sfeer in de klas slecht is. Hieruit kan de conclusie getrokken worden dat vrijwel de meeste leerlingen zich niet veilig voelen in deze klas.

Eindmeting

Kwaliteit onderlinge leerling relaties:

Sfeer in de klas:

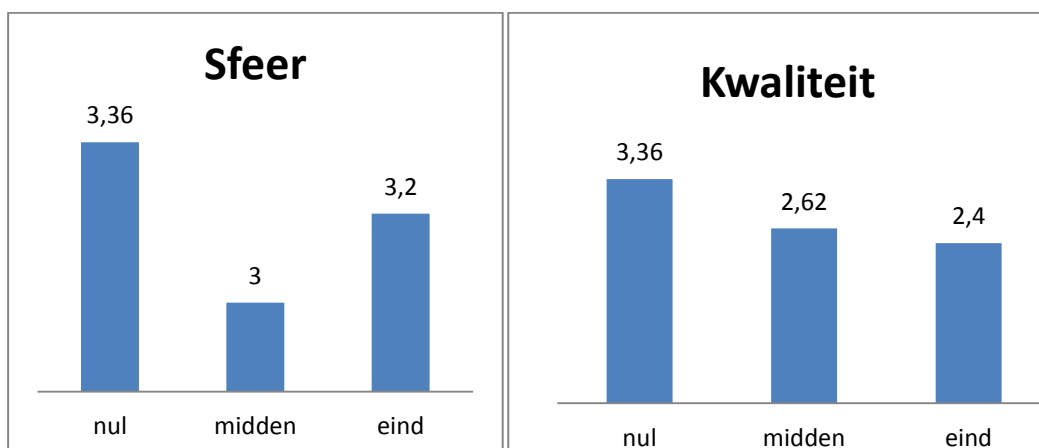
N = 10

Kwaliteit onderlinge leerling relaties: Gemiddelde = 2,40

Sfeer in de klas: Gemiddelde = 3,20

Uit de rapportage van de klimaatschaal blijkt dat in vergelijking met de normgroep deze klas op de kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties zeer laag scoort. Dit is zeer zorgelijk. Op het cluster sfeer in de klas scoort deze klas ondergemiddeld. Dit is onvoldoende. Hieruit kan de conclusie getrokken worden dat beide clusters aandachtspunten zijn.

Gemiddelde resultaten 3C klimaatschaal.

Kwaliteit onderlinge leerling relaties: Gemiddelde = 2,78

Sfeer in de klas: Gemiddelde = 3,16

Uit de rapportage van de klimaatschaal blijkt dat in vergelijking met de normgroep deze klas op de kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties laag scoort. Dit is erg zorgelijk. Blijkbaar beoordelen de meeste leerlingen dit als ondergemiddeld, laag en zelf zeer laag. Op het cluster sfeer in de klas scoort deze klas ondergemiddeld. Dit is onvoldoende. Beide clusters zijn daarom een aandachtspunt. Hieruit kan de conclusie getrokken worden dat er wellicht veel conflicten in deze klas voorkomen. Tevens lijkt het erop dat vrijwel de meeste leerlingen zich niet veilig voelen in deze klas.

Bijlage 4. Data gemiddelden J/M

1e jaars										
Meisje A	1	1	Meisje A	1	4	Meisje A	1	3	1,8	
Jongen A	4	3	Jongen A	3	3	Jongen A	3	4	3,3	
Jongen A	7	1	Jongen A	4	2	Jongen A	4	5	3,8	
Jongen A	3	7	Jongen A	3	7	Jongen A	4	7	5,2	
Jongen B	3	6	Jongen B	1	4	Jongen B	4	4	3,7	
Jongen B	4	7	Jongen B			Jongen B			5,5	
Jongen B	3	5	Jongen B	7	6	Jongen B	7	5	5,5	
Jongen C	2	4	Jongen C	1	4	Jongen C	4	4	3,2	
Jongen C	6	3	Jongen C	6	5	Jongen C	5	3	4,7	
Jongen C	4	5	Jongen C	4	6	Jongen C	5	7	5,2	
Jongen D	3	3	Jongen D	4	3	Jongen D	3	3	3,2	
Jongen D	7	1	Jongen D	3	4	Jongen D	3	3	3,5	
Jongen D	4	6	Jongen D	7	6	Jongen D	6	6	5,8	
Jongen E	3	2	Jongen E	3	4	Jongen E	3	4	3,2	
Jongen E	4	6	Jongen E	2	4	Jongen E	1	5	3,7	
Jongen E	4	5	Jongen E	4	4	Jongen E	6	6	4,8	
Jongen F			Jongen F	2	4	Jongen F	2	4	3,0	
Jongen F			Jongen F			Jongen F	4	5	4,5	4,2
Jongen G	3	4	Jongen G	3	3	Jongen G			3,3	

Meisje A	1	7	Meisje A	5	5	Meisje A			4,5	
Meisje A	5	4	Meisje A	4	5	Meisje A			4,5	
Meisje B	3	1	Meisje B	3	1	Meisje B	5	1	2,3	
Meisje B	4	7	Meisje B	1	7	Meisje B	4	7	5,0	
Meisje B	5	7	Meisje B	4	4	Meisje B	5	5	5,0	
Meisje C	4	4	Meisje C	7	5	Meisje C	7	3	5,0	
Meisje C	5	5	Meisje C	4	7	Meisje C	4	7	5,3	
Meisje C	5	5	Meisje C	5	6	Meisje C	6	6	5,5	
Meisje D	3	2	Meisje D	3	1	Meisje D	4	1	2,3	
Meisje D	5	3	Meisje D	4	4	Meisje D	4	4	4,0	
Meisje D	4	5	Meisje D	4	6	Meisje D	5	5	4,8	
Meisje E	4	2	Meisje E	4	3	Meisje E	4	3	3,3	
Meisje E	5	6	Meisje E	7	3	Meisje E	4	4	4,8	
Meisje E	7	7	Meisje E			Meisje E	7	7	7,0	
Meisje F	4	5	Meisje F	3	2	Meisje F	3	2	3,2	
Meisje F			Meisje F	4	4	Meisje F			4,0	
Meisje F	4	6	Meisje F	4	6	Meisje F	5	5	5,0	
Meisje G	2	4	Meisje G	4	4	Meisje G	4	2	3,3	
Meisje G	4	5	Meisje G	3	5	Meisje G	3	3	3,8	
Meisje H	1	5	Meisje H	3	6	Meisje H	4	4	3,8	4,3

3e jaars										
Jongen A	4	4	Jongen A	5	4	Jongen A	3	5	4,166667	
Jongen A	4	6	Jongen A			Jongen A			5,0	
Jongen A	1	3	Jongen A			Jongen A	1	3	2,0	
Jongen B	4	5	Jongen B			Jongen B	3	5	4,3	
Jongen B	2	4	Jongen B	6	5	Jongen B			4,3	
Jongen B	4	1	Jongen B			Jongen B	3	1	2,3	
Jongen C	4	6	Jongen C	4	5	Jongen C	5	3	4,5	
Jongen C	4	5	Jongen C	7	7	Jongen C			5,8	
Jongen C	3	4	Jongen C	4	2	Jongen C			3,3	
Jongen D	4	5	Jongen D	7	5	Jongen D			5,3	
Jongen D	5	3	Jongen D			Jongen D	6	3	4,3	
Jongen D	3	4	Jongen D	1	3	Jongen D	1	4	2,7	
Jongen E	1	3	Jongen E			Jongen E			2,0	
Jongen E	3	3	Jongen E	2	3	Jongen E	2	2	2,5	
Jongen E	3	4	Jongen E	1	3	Jongen E	1	3	2,5	
Jongen F	3	3	Jongen F			Jongen F			3,0	
Jongen F			Jongen F	3	3	Jongen F	6	1	3,3	
Jongen F	1	3	Jongen F	1	2	Jongen F	2	3	2,0	
Jongen G	5	5	Jongen G			Jongen G	7	7	6,0	
Jongen G	3	3	Jongen G	2	3	Jongen G			2,8	
Jongen H	4	5	Jongen H			Jongen H	5	3	4,3	
Jongen I	2	6	Jongen I			Jongen I			4,0	3,6

Meisje A	4	1	Meisje A	4	4	Meisje A			3,3	
Meisje A	4	4	Meisje A	3	3	Meisje A			3,5	
Meisje B			Meisje B	5	3	Meisje B	3	5	4,0	
Meisje B	5	4	Meisje B	4	4	Meisje B	5	2	4,0	
Meisje B	7	5	Meisje B	6	5	Meisje B	6	5	5,7	
Meisje C	4	5	Meisje C	1	4	Meisje C	3	3	3,3	
Meisje C	7	7	Meisje C	3	4	Meisje C	4	5	5,0	
Meisje C			Meisje C	1	1	Meisje C	2	1	1,3	
Meisje D	2	6	Meisje D			Meisje D	4	3	3,8	
Meisje D	5	5	Meisje D			Meisje D	4	6	5,0	
Meisje D	4	4	Meisje D	4	5	Meisje D	3	4	4,0	
Meisje E	2	4	Meisje E	3	3	Meisje E	3	4	3,2	
Meisje E	5	4	Meisje E	5	4	Meisje E	4	4	4,3	
Meisje E			Meisje E	2	3	Meisje E	3	4	3,0	
Meisje F			Meisje F	4	3	Meisje F	3	2	3,0	
Meisje F			Meisje F	4	3	Meisje F	6	4	4,3	
Meisje F	4	5	Meisje F	2	4	Meisje F			3,8	
Meisje G	5	5	Meisje G	5	4	Meisje G	4	4	4,5	
Meisje G	3	3	Meisje G			Meisje G	4	3	3,3	
Meisje G	2	1	Meisje G	4	3	Meisje G	2	4	2,7	
Meisje H			Meisje H			Meisje H	1	1	1,0	
Meisje I	3	5	Meisje I	2	5	Meisje I			3,8	
Meisje J			Meisje J			Meisje J	1	3	2,0	
Meisje K	4	1	Meisje K			Meisje K			2,5	
MeisjeA	3	4	MeisjeA	4	4	MeisjeA	4	4	3,8	3,5

Bijlage 5. Vragenlijst docenten

Vragenlijst, graag terugsturen voor 17 april

Conclusie 1:

De scores kwaliteit onderlinge leerling relaties en sfeer zijn bij de 1^e en 3^e jaars (deels) onder de norm.

1 Herken je dit?	ja/nee
2. Wat zou de oorzaak hiervan zijn?	
3. Welke aanbevelingen heb jij?	

Conclusie 2:

De sfeer en onderlinge relaties zijn bij de 3^e jaars duidelijk slechter dan bij de 1^e jaars.

1 Herken je dit?	Ja/nee
2 Wat zou hier de oorzaak van zijn?	
3 Welke aanbevelingen heb jij?	

Conclusie 3

Er is geen verschil in de scores tussen de jongens en de meisjes.

2 Herken je dit?	Ja/nee
3 Opmerking:	

Conclusie 4:

Een eenduidig systeem van gedragsregels op onze school geeft een verbetering in het pedagogische klimaat. De docenten moeten consequent op deze gedragsregels toezien en deze handhaven.

1 Ben je het hier mee eens?	ja/nee
2 Welke gedragsregels zouden hier onder moeten vallen?	

Hartelijk dank voor het invullen en tijdig terugsturen!

Bijlage 6. “Data vragenlijst docenten”

Onderstaande conclusies zijn voorgelegd aan 13 collega's

Conclusie 1:

De scores kwaliteit onderlinge leerling relaties en sfeer zijn bij de 1^e (deels) en 3^e jaars onder de norm.

	Herken je dit?	2. Wat zou de oorzaak hiervan zijn?	3. Welke aanbevelingen heb jij?
Docent 1	Nee	Omdat de lln anders zijn in de LO les dan een theorie les	x
Docent 2	Ja	De leerling van het pro zijn sociaal zwak. Hierdoor zijn zij minder / moeilijker in staat sociale relaties aan te gaan. Ze kunnen moeilijker inschatten of iets een grapje is of niet. Daarbij zijn de meeste leerlingen erg onzeker.	Veel aandacht besteden aan basisvaardigheden en sociale relaties. Hoe ga je met elkaar om, wat kan je wel zeggen en wat niet.
Docent 3	Ja	Low self-esteem, daardoor minder goede sociale vaardigheden. Het is ook gedeeltelijk aan de ouders te “danken”....	Vooraf veel met de lln in de klas samen doen, praten, spelletjes, veel over dit soort onderwerpen les geven
Docent 4	Ja/nee	Te weinig vaste structuur die schoolbreed word toegepast.	Ik denk dat het van belang is dat er gewerkt word met de zelfde methoden. Zodat het verwachtingspatroon voor de leerling

			voorspelbaar word
Docent 5	Ja soms	Er speelt veel in het leven van deze jonge mensen. Soms speelt er zo veel dat het deze leerlingen letterlijk "boven de pet" groeit. Zij hebben hiervoor nog geen handvatten en de enige manier die zij dan zien is om zich heen slaan. Dit gebeurt zowel figuurlijk als letterlijk.	Kijk goed naar de leerling. Ga na wat de oorzaak is van het gedrag. Bestraf niet, maar maak hun bewust van de consequentie van het gedrag. Geef hen een handvat waar zij mee uit de weg kunnen. Benoem wat jij ziet en vraag of dit klopt met hun werkelijkheid. Vraag hier op door zodat zij zich bewust worden van hun eigen gedrag.
Docent 6	ja	Te veel leerlingen met gedragsproblematiek in een groep. Groeps grootte. Leerlingen gaan te veel vrij uit bij wangedrag.	Kleinere groepen. Geen zmk leerlingen in de groepen. Consequent en uniform beleid bij overtreding schoolregels en wangedrag.
Docent 7	ja	Groepen te groot / te veel probleem lln	Kleinere groepen/geen REC 4 lln
Docent 8	Ja	Veel te grote groepen, probleem lln dus bij elkaar	Kleinere groepen

Docent 9	Ja	1 ^e jaars moeten hun groepsharmonie nog ontwikkelen. Bij de derdejaars ook en daar speelt een andere component. De ob mentoren besteden ogenschijnlijk meer aandacht aan gezellige dingen samen met de klas doen waardoor het groepsproces positief in beweging komt.	In 1 ^e jaar nog beter aansluiten bij processen van de basisschool. In 3 ^e jaar meer aandacht voor positieve groepsdynamiek.

Conclusie 2:

De sfeer en onderlinge relaties zijn bij de 3^e jaars duidelijk slechter dan bij de 1^e jaars.

	Herken je dit?	2 Wat zou hier de oorzaak van zijn?	3 Welke aanbevelingen heb jij?
Docent 1	Ja	Lin kennen elkaar al wat langer, dingen die ze wel/niet leuk aan elkaar vinden	Als de sfeer dan wel goed is, dit complimenteren.
Docent 2	Ja	De meeste derde jaars zijn aan het puberen. Gaan enorm groeien en weten zich geen houding te geven. Vinden elkaar interessant worden maar weten niet hoe ze dit vorm moeten geven.	In contact blijven met de leerlingen.
Docent 3	Ja	Dynamiek van de klas, denk ik. Volgens mij is dit een "redelijke" groep 1 ^e jaars....	
Docent 4	Ja	Misschien is er bij deze	Als mentor hier aandacht aan

		klassen minder aandacht besteed aan de sfeer in de klas en hoe je hier als klas aan kan werken.	besteden in de mentor les en als docent hier de tijd voor nemen in de les om onderlinge onenigheden en positieve dingen te bespreken of in elk geval te benoemen.
Docent 5	Nee.	De eerste jaars zijn nog onrustiger en onzekerder,. De 3 ^e jaars hebben al meer handvatten om met hun problemen om te gaan. Bij sommige leerlingen zijn echter de problemen nog steeds aanwezig, onderhuids spelen dezelfde problemen	
Docent 6	ja	Groepssamenstelling. Groepsgrootte Leerlingen gaan te veel vrij uit bij bejegening / pesten van medeleerlingen	Groepsgrootte kleiner maken. Geen combinatiegroepen van 18 leerlingen zoals nu de 3 ^e jaars in de techniek. Kijken welke leerlingen met elkaar kunnen omgaan. Strakker 'uniform en consequenter sanctiebeleid . Lik op stuk beleid. Om dit te bereiken oa ook formatie voor vrijmaken.
Docent 7	ja	Leeftijd / pubertijd. Zitten qua leren aan hun plafond.	Meer uitdagende praktijk en theorie lessen.
Docent 8	Ja	Puber gedrag. A-sociaal gedrag. Weinig normen en waarden	Vanaf eerste leerjaar regelmatig sociale vaardigheden trainen
Docent 9	Ja	Behalve de bovengenoemde punten is het ook een lastiger	1 zie boven 2 regelmatig sport/cultuur/

		leeftijd. De IIn verharder meer.	projecten waardoor IIn op een positieve manier moeten samenwerken 3 zonder het te benoemen schelden, en ongezellig gedrag niet toleren en telkens weer herstellen/wijzigen/verbeteren

Conclusie 3

Er is geen verschil in de scores tussen de jongens en de meisjes.

	4 Herken je dit?	2 Opmerking:
Docent 1	Ja	Omdat zij dit als een gewone test zien.
Docent 2	Ja	
Docent 3	ja	We weten al langer dan vandaag dat mannen en vrouwen even slim zijn ;-)
Docent 4	ja	Ik denk dat het een groepsproces is, hierbij is het niet van belang wat het geslacht is van de leerling
Docent 5	ja	
Docent 6	Ja	
Docent 7	Ja	De meiden doen niets voor de jongens onder
Docent 8	ja	geen
Docent 9	Ja	Ik denk dat de relaties wel verschillend van aard zijn maar voor beide groepen even ingewikkeld.

Conclusie 4:

Een eenduidig systeem van gedragsregels op onze school geeft een verbetering in het pedagogische klimaat. De docenten moeten consequent op deze gedragsregels toezien en deze handhaven.

	1 Ben je het hier mee eens?	2 Welke gedragsregels zouden hier onder moeten vallen?
Docent 1	Ja	Hoe ga je met elkaar om (Inn/docent) Wat mag wel/niet
Docent 2	Ja	We luisteren naar elkaar, we praten vriendelijk tegen elkaar. We respecteren elkaar. We zitten niet zonder toestemming aan elkaars spullen.
Docent 3	Absoluut	Respect hebben voor elkaar, luisteren naar elkaar/docent; vriendelijk tegen elkaar praten; elkaar niet aanraken; rennen door de klas verboden 30 min nakomen; gereedschap/materiaal expres mis(ge)bruiken 30 min nakomen; 3 x grote mond tegen de docent en de ouders worden gebeld; 6x grote mond ouders weer gebeld en 30 min nakomen; absoluut geen telefoon tolereren; andere afspraken over naar het toilet gaan (of allemaal telefoon inleveren) als je er 3x uit bent gestuurd, ouders op school uitnodigen, na 6x schorsen. Een aantal van deze dingen zouden in een contract gezet moeten worden/brief die de ouders ondertekenen als ze willen dat hun kind naar het Bladergroen kan. Helpt met ouders aan onze kant houden.
Docent 4	Ja	- Naar de docent kijken en luisteren wanneer hij/ zij de hand opsteekt. - Niet zomaar gaan praten, de hand opsteken wanneer de leerling iets wil vertellen, vragen of zeggen. - Goed gedrag zorgt voor positieve

		consequentie. (veel positief stimuleren) - Slecht gedrag zorgt voor negatieve consequentie. - Mobieltjes weg, tenzij docent hier toestemming voor geeft.
Docent 5	Nee,	we moeten natuurlijk een veilig pedagogisch klimaat creëren en handhaven. Er bestaat niet zoiets als een eenduidig systeem omdat elke docent deze op zijn/haar manier zal interpreteren en hiernaar zal handelen. De leerlingen merken dit en maken hier soms gebruik van. Ik vind dat niet erg, zolang wij maar met elkaar blijven communiceren Toon ten alle tijden respect naar elkaar.
Docent 6	Ja, volkomen mee eens.	O.A .Geen mobiel of mp3 gebruik in de les. Geen jassen aan in de klas. Zolang dit wel bij de ene docent wordt getolereerd en bij de ander niet zal de leerling hier misbruik van maken Grof verbaal geweld en wangedrag naar medeleerling of docent niet tolereren en meteen lik op stuk geven.
Docent 7	Ja	Minimaal aantal gedrags regels opstellen en deze consequent hanteren
Docent 8	ja	Aanspreken, verdragen, acceptatie van verschillen, mediators
Docent 9	ja	Ik kan nu alle schoolregels gaan opnoemen. Die over het algemeen juist positief en sfeerbepalend zijn opgesteld maar ik merk telkens dat docenten en leerlingen juist behoefte hebben aan duidelijkheid. Geen petjes in school. Niet roken op het schoolplein Bij alle grijze gebieden ontstaan problemen.

		(geen telefoon maar soms wel) Helaas denk ik dat deze grijze gebieden soms ook onontkoombaar zijn.
--	--	---

Bijlage 7. "Data gemiddelden per klas"

1A	Nulmeting		Midden			Eind			gem score	
	Kwaliteit	Sfeer		Kwaliteit	Sfeer		Kwaliteit	Sfeer		
Jongen A	3	7	Jongen A	3	7	Jongen A	4	7	5,2	
Jongen B	4	7	Jongen B			Jongen B			5,5	
Jongen C	4	5	Jongen C	4	6	Jongen C	5	7	5,2	
Jongen D	4	6	Jongen D	7	6	Jongen D	6	6	5,8	
Jongen E	4	6	Jongen E	2	4	Jongen E	1	5	3,7	
Jongen F			Jongen F	2	4	Jongen F	2	4	3,0	
Jongen G	3	4	Jongen G	3	3	Jongen G			3,3	
Meisje A	1	7	Meisje A	5	5	Meisje A			4,5	
Meisje B	4	7	Meisje B	1	7	Meisje B	4	7	5,0	
Meisje C	5	5	Meisje C	4	7	Meisje C	4	7	5,3	
Meisje D	5	3	Meisje D	4	4	Meisje D	4	4	4,0	
Meisje E	7	7	Meisje E			Meisje E	7	7	7,0	
Meisje F			Meisje F	4	4	Meisje F			4,0	
1=zeer laag, 2=laag, 3=ondergemiddeld 4=gemiddeld 5=bovengemiddeld, 6=hoog en 7=zeer hoog										
Gem score	4,0	5,8	4,9	3,5	5,2	4,4	4,1	6,0	5,1	4,7

1B	Nulmeting		Midden			Eind			gem score
	Kwaliteit	Sfeer		Kwaliteit	Sfeer		Kwaliteit	Sfeer	
Jongen A	4	3	Jongen A	3	3	Jongen A	3	4	3,3
Jongen B	3	6	Jongen B	1	4	Jongen B	4	4	3,7
Jongen C	2	4	Jongen C	1	4	Jongen C	4	4	3,2
Jongen D	7	1	Jongen D	3	4	Jongen D	3	3	3,5
Jongen E	4	5	Jongen E	4	4	Jongen E	6	6	4,8
Meisje A	5	4	Meisje A	4	5	Meisje A			4,5
Meisje B	5	7	Meisje B	4	4	Meisje B	5	5	5,0
Meisje C	5	5	Meisje C	5	6	Meisje C	6	6	5,5
Meisje D	4	5	Meisje D	4	6	Meisje D	5	5	4,8
Meisje E	5	6	Meisje E	7	3	Meisje E	4	4	4,8
Meisje F	4	6	Meisje F	4	6	Meisje F	5	5	5,0
Meisje G	4	5	Meisje G	3	5	Meisje G	3	3	3,8
Meisje H	1	5	Meisje H	3	6	Meisje H	4	4	3,8
1=zeer laag, 2=laag, 3=ondergemiddeld 4=gemiddeld 5=bovengemiddeld, 6=hoog en 7=zeer hoog									
Gem score	4,1	4,8	4,4	3,5	4,6	4,1	4,3	4,4	4,4

1C	Nulmeting			Midden			Eind			gem score
		Kwaliteit	Sfeer		Kwaliteit	Sfeer		Kwaliteit	Sfeer	
	Jongen A	7	1	Jongen A	4	2	Jongen A	4	5	3,8
	Jongen B	3	5	Jongen B	7	6	Jongen B	7	5	5,5
	Jongen C	6	3	Jongen C	6	5	Jongen C	5	3	4,7
	Jongen D	3	3	Jongen D	4	3	Jongen D	3	3	3,2
	Jongen E	3	2	Jongen E	3	4	Jongen E	3	4	3,2
	Jongen F			Jongen F			Jongen F	4	5	4,5
	Meisje A	1	1	Meisje A	1	4	Meisje A	1	3	1,8
	Meisje B	3	1	Meisje B	3	1	Meisje B	5	1	2,3
	Meisje C	4	4	Meisje C	7	5	Meisje C	7	3	5,0
	Meisje D	3	2	Meisje D	3	1	Meisje D	4	1	2,3
	Meisje E	4	2	Meisje E	4	3	Meisje E	4	3	3,3
	Meisje F	4	5	Meisje F	3	2	Meisje F	3	2	3,2
	Meisje G	2	4	Meisje G	4	4	Meisje G	4	2	3,3
1=zeer laag, 2=laag, 3=ondergemiddeld 4=gemiddeld 5=bovengemiddeld, 6=hoog en 7=zeer hoog										
Gem score		3.6	2.8	3.2	4.1	3.3	3.7	4.2	3.1	3.6

3A		Nulmeting		Midden			Eind			gem score	
		Kwaliteit	Sfeer		Kwaliteit	Sfeer		Kwaliteit	Sfeer		
	Meisje A	4	1	Meisje A	4	4	Meisje A				3,3
	Jongen A	4	4	Jongen A	5	4	Jongen A	3	5		4,2
	Meisje B			Meisje B	5	3	Meisje B	3	5		4,0
	Jongen B	4	5	Jongen B			Jongen B	3	5		4,3
	Jongen C	4	6	Jongen C	4	5	Jongen C	5	3		4,5
	Meisje C	4	5	Meisje C	1	4	Meisje C	3	3		3,3
	Jongen D	4	5	Jongen D	7	5	Jongen D				5,3
	Meisje D	2	6	Meisje D			Meisje D	4	3		3,8
	Meisje E	2	4	Meisje E	3	3	Meisje E	3	4		3,2
	Meisje F			Meisje F	4	3	Meisje F	3	2		3,0
	Jongen E	1	3	Jongen E			Jongen E				2,0
	Meisje G	5	5	Meisje G	5	4	Meisje G	4	4		4,5
	Jongen F	3	3	Jongen F			Jongen F				3,0
	Meisje H			Meisje H			Meisje H	1	1		1,0
	Meisje I	3	5	Meisje I	2	5	Meisje I				3,8
	Meisje J			Meisje J			Meisje J	1	3		2,0
1=zeer laag, 2=laag, 3=ondergemiddeld 4=gemiddeld 5=bovengemiddeld, 6=hoog en 7=zeer hoog											
Gem score		3,3	4,3	3,8	4,0	4,0	4,0	3,0	3,5	3,2	3,4

3B		Nulmeting		Midden			Eind			gem score	
		Kwaliteit	Sfeer		Kwaliteit	Sfeer		Kwaliteit	Sfeer		
	Jongen A	4	6	Jongen A			Jongen A				5,0
	Jongen B	2	4	Jongen B	6	5	Jongen B				4,3
	Jongen C	4	5	Jongen C	7	7	Jongen C				5,8
	Jongen D	5	3	Jongen D			Jongen D	6	3		4,3
	MeisjeA	3	4	MeisjeA	4	4	MeisjeA	4	4		3,8
	Meisje B	5	4	Meisje B	4	4	Meisje B	5	2		4,0
	Jongen E	3	3	Jongen E	2	3	Jongen E	2	2		2,5
	Meisje C	7	7	Meisje C	3	4	Meisje C	4	5		5,0
	Meisje D	5	5	Meisje D			Meisje D	4	6		5,0
	Meisje E	5	4	Meisje E	5	4	Meisje E	4	4		4,3
	Meisje F			Meisje F	4	3	Meisje F	6	4		4,3
	Jongen F			Jongen F	3	3	Jongen F	6	1		3,3
	Meisje G	3	3	Meisje G			Meisje G	4	3		3,3
	Jongen G	5	5	Jongen G			Jongen G	7	7		6,0
	Jongen H	4	5	Jongen H			Jongen H	5	3		4,3
	Jongen I	2	6	Jongen I			Jongen I				4,0
1=zeer laag, 2=laag, 3=ondergemiddeld 4=gemiddeld 5=bovengemiddeld, 6=hoog en 7=zeer hoog											
Gem score		4,1	4,6	4,3	4,2	4,1	4,2	4,8	3,7	4,2	4,3

3C		Nulmeting		Midden			Eind			gem score	
		Kwaliteit	Sfeer		Kwaliteit	Sfeer		Kwaliteit	Sfeer		
	Meisje A	4	4	Meisje A	3	3	Meisje A				3,5
	Jongen A	1	3	Jongen A			Jongen A	1	3		2,0
	Meisje B	7	5	Meisje B	6	5	Meisje B	6	5		5,7
	Meisje C			Meisje C	1	1	Meisje C	2	1		1,3
	Jongen B	4	1	Jongen B			Jongen B	3	1		2,3
	Meisje D	4	4	Meisje D	4	5	Meisje D	3	4		4,0
	Jongen C	3	4	Jongen C	4	2	Jongen C				3,3
	Jongen D	3	4	Jongen D	1	3	Jongen D	1	4		2,7
	Jongen E	3	4	Jongen E	1	3	Jongen E	1	3		2,5
	Meisje E			Meisje E	2	3	Meisje E	3	4		3,0
	Meisje F	4	5	Meisje F	2	4	Meisje F				3,8
	Jongen F	1	3	Jongen F	1	2	Jongen F	2	3		2,0
	Meisje G	2	1	Meisje G	4	3	Meisje G	2	4		2,7
	Meisje K	4	1	Meisje K			Meisje K				2,5
	Jongen K	3	3	Jongen K	2	3	Jongen K				2,8
1=zeer laag, 2=laag, 3=ondergemiddeld 4=gemiddeld 5=bovengemiddeld, 6=hoog en 7=zeer hoog											
Gem score		3,3	3,2	3,3	2,6	3,1	2,8	2,4	3,2	2,8	2,9

Bijlage 8. “Vragenlijst voor SMW naar aanleiding van uitslag Klimaatschaal”

Deze vragenlijst dient als leidraad voor het gesprek wat ik mondeling ga voeren met de zorgcoördinator van het OPDC.

Naar aanleiding van de resultaten van de klimaatschaal vielen enkele leerlingen op. Ik heb voor onderstaande leerlingen gekozen omdat zij van hun klas de laagste gemiddelde scores behaalden. Mede ook omdat er bij de eindmeting geen verbetering, soms zelfs een verslechtering te zien was.

Uit mijn onderzoek lijken een aantal aanbevelingen te volgen:

Ik verzoek je aan te geven met een cijfer van 1 tot 5 in hoeverre deze aanbevelingen zouden bijdragen tot een veiliger klimaat op school

1 is een negatieve bijdrage, 2 is geen bijdrage, 3 is een geringe bijdrage, 4 is een goede bijdrage, 5 is een uitstekende bijdrage

1. Er moet een duidelijk beleid komen met sancties wat wel en wat niet tijdens de les is toegestaan, bijvoorbeeld met betrekking tot jassen, petten, mobiele telefoons, eten, te laat komen. Docenten moeten dit beleid volgen. De leiding handhaaft dit beleid.

1	2	3	4	5

2. Docenten moeten een consequent beleid voeren

1	2	3	4	5

3. Als er gepest wordt moet de docent zowel de pestkop als de meelopers hierop wijzen.

1	2	3	4	5

4. Wordt er genoeg aandacht besteed aan het pesten?

1 2 3 4 5

5. Moet wellicht het pestprotocol aangescherpt worden?

1 2 3 4 5

Heb je nog andere opmerkingen of suggesties?

In het belang van mijn onderzoek zo ik het ontzettend op prijs stellen als je op bovenstaande vragen in zou willen gaan.

De resultaten van de antwoorden worden anoniem in mijn onderzoek verwerkt.

Ik ben jullie bij voorbaat dankbaar.

Groet van Miep

Bijlage 9. "Data gewogen gemiddelden"

1e jaars							gemiddeld totaal score	
	Startmeting		Middenmeting		Eindmeting			
Jongen A	4	3	3	3	3	4	3,33	
Jongen A	7	1	4	2	4	5	3,83	
Jongen A	3	7	3	7	4	7	5,17	
Jongen B	3	6	1	4	4	4	3,67	
Jongen B	4	7					5,50	
Jongen B	3	5	7	6	7	5	5,50	
Jongen C	2	4	1	4	4	4	3,17	
Jongen C	6	3	6	5	5	3	4,67	
Jongen C	4	5	4	6	5	7	5,17	
Jongen D	3	3	4	3	3	3	3,17	
Jongen D	7	1	3	4	3	3	3,50	
Jongen D	4	6	7	6	6	6	5,83	
Jongen E	3	2	3	4	3	4	3,17	
Jongen E	4	6	2	4	1	5	3,67	
Jongen E	4	5	4	4	6	6	4,83	
Jongen F			2	4	2	4	3,00	
Jongen F					4	5	4,50	
Jongen G	3	4	3	3			3,25	

1e jaars							gemiddeld totaal score	
	Startmeting		Middenmeting		Eindmeting			
Meisje A	1	7	5	5			4,50	
Meisje A	5	4	4	5			4,50	
Meisje B	3	1	3	1	5	1	2,33	
Meisje B	4	7	1	7	4	7	5,00	
Meisje B	5	7	4	4	5	5	5,00	
Meisje C	4	4	7	5	7	3	5,00	
Meisje C	5	5	4	7	4	7	5,33	
Meisje C	5	5	5	6	6	6	5,50	
Meisje D	3	2	3	1	4	1	2,33	
Meisje D	5	3	4	4	4	4	4,00	
Meisje D	4	5	4	6	5	5	4,83	
Meisje E	4	2	4	3	4	3	3,33	
Meisje E	5	6	7	3	4	4	4,83	
Meisje E	7	7			7	7	7,00	
Meisje F	4	5	3	2	3	2	3,17	
Meisje F			4	4			4,00	
Meisje F	4	6	4	6	5	5	5,00	
Meisje G	2	4	4	4	4	2	3,33	
Meisje G	4	5	3	5	3	3	3,83	
Meisje H	1	5	3	6	4	4	3,83	

3e jaars						gemiddeld totaal score	
	Startmeting		Middenmeting		Eindmeting		
Jongen A	4	4	5	4	3	5	4,17
Jongen A	4	6					5,00
Jongen A	1	3			1	3	2,00
Jongen B	4	5			3	5	4,25
Jongen B	2	4	6	5			4,25
Jongen B	4	1			3	1	2,25
Jongen C	4	6	4	5	5	3	4,50
Jongen C	4	5	7	7			5,75
Jongen C	3	4	4	2			3,25
Jongen D	4	5	7	5			5,25
Jongen D	5	3			6	3	4,25
Jongen D	3	4	1	3	1	4	2,67
Jongen E	1	3					2,00
Jongen E	3	3	2	3	2	2	2,50
Jongen E	3	4	1	3	1	3	2,50
Jongen F	3	3					3,00
Jongen F			3	3	6	1	3,25
Jongen F	1	3	1	2	2	3	2,00
Jongen G	5	5			7	7	6,00
Jongen G	3	3	2	3			2,75
Jongen H	4	5			5	3	4,25
Jongen I	2	6					4,00

3e jaars						gemiddeld totaal score	
	Startmeting		Middenmeting		Eindmeting		
Meisje A	4	4	3	3			3,50
Meisje B			5	3	3	5	4,00
Meisje B	5	4	4	4	5	2	4,00
Meisje B	7	5	6	5	6	5	5,67
Meisje C	4	5	1	4	3	3	3,33
Meisje C	7	7	3	4	4	5	5,00
Meisje C			1	1	2	1	1,25
Meisje D	2	6			4	3	3,75
Meisje D	5	5			4	6	5,00
Meisje D	4	4	4	5	3	4	4,00
Meisje E	2	4	3	3	3	4	3,17
Meisje E	5	4	5	4	4	4	4,33
Meisje E			2	3	3	4	3,00
Meisje F			4	3	3	2	3,00
Meisje F			4	3	6	4	4,25
Meisje F	4	5	2	4			3,75
Meisje G	5	5	5	4	4	4	4,50
Meisje G	3	3			4	3	3,25
Meisje G	2	1	4	3	2	4	2,67
Meisje H					1	1	1,00
Meisje I	3	5	2	5			3,75
Meisje J					1	3	2,00
Meisje K	4	1					2,50
Meisje A	3	4	4	4	4	4	3,83
Gewogen gem. 1e en 3e jaars, totaal start-, midden- en eindmeting							3,88

Positive Vibes

Workshop ter bevordering van het
groepsgevoel in klassen

OrthoPedagogisch Didactisch Centrum Waterland
Caroline v.d. Aakster, Jeffrey Post

Met dank aan:
Esther Bakker

Verantwoording

In de eerste maanden van het voortgezet onderwijs komt er veel af op leerlingen, zoals een nieuw en groter gebouw, verschillende docenten en nieuwe vakken. Een van de spannendste veranderingen is de nieuwe klas waarin zij komen. In deze klas zitten leerlingen van allerlei verschillende basisscholen met een eigen karakter en bagage. In de loop van de eerste weken krijgt iedere leerling een eigen rol. Soms neemt de leerling de rol zelf in, soms wordt deze rol opgelegd. Deze groepsvorming verloopt natuurlijk, maar niet altijd naar ieders zin. Buitensluiten, pesten, elkaar niet kennen (en dus ook niet gebruik maken van elkaars competenties), moeilijk kunnen samenwerken zijn herkenbare processen en komen de sfeer in de klas niet ten goede. Het Jan van Egmond Lyceum herkende dat in een aantal klassen en heeft gevraagd aan Caroline v/d Aakster en Jeffrey Post, beide medewerkers van het OPDC, om tijdens een themaweekweek een workshop aan alle eerste klassen te geven waarin wordt gewerkt aan het versterken van de klas als groep en waarin aandacht is om elkaar nog beter te leren kennen. Samen met Esther Bakker, zorgcoördinator, is er een workshop ontwikkeld.

Tijdens 90 minuten komen verschillende aspecten aan bod die de groepsvorming bevorderen. Zo worden er Energizers (uit: Energize en Energize II, E. Tielemans) gedaan om de leerlingen samen te laten werken en om elkaar beter te leren kennen.

Een veelbesproken onderdeel is 'De Lijn'. Leerlingen staan allen aan een kant van een streep en krijgen stellingen voorgelezen. Als zij de stelling hebben ervaren of als het voor hen geldt, dan stappen zij over de lijn. Waar het televisieprogramma 'Over de Streep/Challenge Day' veelal ingaat op het sociale leven van de leerling buiten school, is er tijdens de workshop gekozen voor stellingen die een relatie hebben met school om te voorkomen dat het onderdeel te veel losmaakt bij leerlingen en docenten. Leerlingen mogen geen vragen stellen of op elkaar reageren op dat moment, ze zijn stil en constateren alleen dat iemand over de streep gaat of blijft staan. De gesprekken over dit onderdeel zullen later op gang komen, op initiatief van de mentor of de leerlingen zelf, maar altijd in relatie tot school zodat het de veiligheid van leerlingen en docenten gewaarborgd blijft.

Actieve deelname van de mentor is gewenst in de vorm van observatie. De workshop biedt voor de mentor een goede kans de leerlingen in een andere situatie te zien dan de les. Er is een observatieschema toegevoegd waar de mentor aantekeningen per onderdeel kan maken.

De workshop is eenmalig. Hoewel er in de toekomst waarschijnlijk nog vervolgworkshops zullen worden ontwikkeld, is het aan de mentor/school om verder te bouwen op de workshops, bijvoorbeeld door middel van (klassen)gesprekken, onderdelen terug laten komen of een verslag.

Purmerend, april 2012

Inhoud workshop

Benodigdheden

Ruim lokaal met bewegingsruimte
Stoelen voor iedere deelnemer
Blanco A4 en pennen
Voorbeeld tekeningen
Tape
Stickers met naam
Kaartjes met namen met bekende personen
Pionnen
White board stiften

Vorbereiding

Pas de energizers of opdrachten eventueel aan de leeftijd het niveau van de groep
Plaats alle stoelen in een grote kring, houd wel een gat waar deelnemer door kunnen
Plak het tape in het midden van de kring op de grond

<i>Programma</i>	<i>Tijd</i>
Inleiding en voorstellen van de workshopsleider(s)	5
Energizer 'Op volgorde staan'	10
Groepsgesprek over school, klassen en groepen	8
Opdracht 'De Lijn'	20
Energizer 'In de knoop, uit de knoop'	10
Opdracht 'Elkaar beter leren kennen'	10
Energizer 'Doorgeeftekenen'	8
Energizer 'Wie ben ik?'	10
Afsluiting	5

Beschrijving per onderdeel

Inleiding en voorstellen van de workshopsleider(s)

De workshopleiders stellen zich kort voor en geven aan dat de komende 90 minuten in het teken staan van elkaar beter leren kennen, waarderen en respecteren, waardoor de klas sterker wordt dan hij al is. Het programma wordt aan de leerlingen kort genoemd. Belangrijk is om aan te geven dat er een afwisseling is in serieuze opdrachten en opdrachten waarbij je minder serieus hoeft te zijn. Noem expliciet dat er tijdens de workshop dezelfde regels gelden als tijdens de lessen, dus:

- Jassen en telefoons uit
- Tassen onder je stoel
- Als er iemand praat, is de ander stil
- Wanneer je wat wil zeggen of iets te vragen hebt, steek dan je vinger op
- Neem elkaar, maar zeker ook jezelf serieus

Er wordt aan de leerlingen gevraagd om voor zichzelf te bedenken hoe zij over hun klas en klasgenoten denken. Dit doen ze in stilte en houden ze voor zichzelf. Er wordt niet aan de leerlingen gevraagd om hierover wat te zeggen.

Energizer 'Op volgorde staan'

Leg aan de leerlingen uit dat zij een rij moeten waarbij de volgorde van een bepaalde eigenschap van belang is. Zij moeten zo snel mogelijk een rij vormen op lengte van haar. Geef aan waar de leerling met het langste en het kortste haar komt te staan. Als de leerlingen de rij hebben gevormd loopt de workshopleider langs om te controleren of het goed is.

De volgende opdracht is precies hetzelfde, maar dan op volgorde van leeftijd. Belangrijk daarbij is dat de leerlingen niet alleen letten op de leeftijd, maar ook op het moment dat zij jarig zijn. Ook nu controleert de workshopleider of de rij klopt door leerlingen te vragen wanneer zij jarig zijn en hoe oud zij dan worden.

Bij de laatste opdracht maken de leerlingen een rij op alfabetische volgorde van voornaam, maar dan zonder te praten of te lippen. Loop alle leerlingen langs en laat hen hun naam noemen.

De leerlingen gaan zitten. Bespreek met de leerlingen wat maakte dat de opdracht succesvol werd of niet. Samenwerken en communiceren zijn daarin sleutelwoorden

Groepsgesprek over school, klassen en groepen

De leerlingen zitten. De workshopleider vraagt aan de leerlingen wat voor hen school leuk maakt. Laat een aantal leerlingen hierover wat vertellen. Ga daarna in op wat een klas een echte klas maakt en een groep een echte groep. Wat is voor de leerlingen belangrijk in een groep en hoe ga je met elkaar om in een groep. Ook hier krijgen een aantal leerlingen de kans om wat te vertellen. Ga wat dieper in op bepaalde kernen en woorden, zoals 'respect' en 'samenwerken'.

Opdracht 'Lijn'

Geef direct aan het begin aan dat de leerlingen goed luisteren naar uitleg van dit onderdeel, aangezien leerlingen dan weten dat dit een serieuze opdracht is. Leg uit dat de gehele klas aan een kant van de lijn staat. De workshopleider leest vragen voor die te maken hebben met school. Op het moment dat een leerling een vraag heeft meegemaakt of heeft ervaren, stapt deze over de streep. Er mag tijdens en na het voorlezen van de vraag niet worden overlegd. Belangrijk is om aan te geven dat het de mening is van de leerling en dat deze zich niet moet laten leiden door de groep. Leerlingen reageren niet als iemand over de lijn loopt of blijft staan. Er wordt ook niets door de leerlingen of workshopleider gevraagd. Geef aan dat er eventueel na afloop van de workshop ruimte is om met elkaar hierover te hebben als iemand zelf daarvoor het initiatief neemt.

De workshopleider laat alle leerlingen aan een kant van de lijn staan en leest de vragen (zie bijlage) in de gegeven volgorde hardop op. Benoem regelmatig hoe knap het is dat leerlingen over de lijn stappen of blijven staan. Laat een aantal keer de leerlingen bewust kijken wie er aan de andere kant van de lijn staan. Blijf tijdens dit onderdeel er scherp op letten dat leerlingen niet met elkaar overleggen en praten, er niet wordt gelachen of verontwaardigd wordt gereageerd. Benadruk regelmatig dat het de eigen mening is van een leerling.

Laat de leerlingen vervolgens weer zitten.

Energizer 'In de knoop, uit de knoop'

Afhankelijk van de groepsgrootte worden de leerlingen verdeeld over twee groepen of blijven in een groep. De leerlingen geven elkaar een hand en maken een cirkel. De workshopleider stuurt de leerlingen onder elkaar door, over elkaar heen, etc., zodat er een knoop ontstaat. De leerlingen proberen door met elkaar te praten uit de knoop te raken, zonder dat ze de handen los mogen laten.

Een tweede variant is dat alle leerlingen dicht bij elkaar gaan staan. Ze doen hun hand omhoog en pakken willekeurig twee handen van verschillende personen. Ook hierbij proberen zij uit de knoop te raken en weer terug te komen in een cirkel, zonder daarbij de handen los te laten. De leerlingen mogen vervolgens gaan zitten.

Opdracht 'Elkaar beter leren kennen'

Leg de opdracht uit. De groep wordt in twee groepen verdeeld. Groep 1 maakt een cirkel in het midden van het lokaal. Zij staan met hun rug naar elkaar en gezichten naar buiten gericht. Leerlingen van groep 2 staan tegenover een leerling uit groep 1. De leerlingen krijgen 90 seconden de tijd om met elkaar te praten. Het gesprek gaat dan over zaken buiten school. Vraag aan de leerlingen welke vragen zij kunnen stellen. Voorbeelden hiervan zijn sport, hobby's, familieleden, huisdieren, etc. Als de 90 seconden voorbij zijn, schuiven de leerlingen in de buitenste kring drie plaatsen met de klok mee op. Zo komen ze tegenover een andere leerling te staan. Ook met deze leerlingen praten zij 90 seconden. Afhankelijk van tijd en groepsgrootte kan dit nog een aantal keer worden herhaald.

Energizer 'Doorgeeftekenen'

Verdeel de leerlingen over ongeveer 5 groepen. Leg een leeg A4-blaadje per groep verspreid over tafels in het lokaal. De groepsleden staan achter elkaar achter het blaadje. De voorste in de rij heeft een pen. De workshopleider maakt een simpele tekening met het liefst simpele vormen, zoals een huis, auto, boom. Deze tekening wordt getoond aan de achterste leerling in de rij. De leerling loopt terug naar zijn groep, geeft een begintikje op de schouder van degene voor hem en tekent vervolgens de tekening na met de vinger op de rug van de leerling voor hem. Als de leerling klaar is geeft deze een tikje op de schouder en vervolgens tekent de volgende leerling wat is gevoeld op de rug degene voor hem. Ook deze leerling begint met een tikje en eindigt hiermee. De leerling bij het blaadje tekent de vorm op een blaadje met de pen. De rij waarvan de tekening het meest lijkt op het origineel heeft gewonnen. Er mag vanaf het moment dat de tekening bekend is bij de achterste in de rij, niet meer gesproken worden. Bij praten volgt diskwalificatie.

Energizer 'Wie ben ik?'

Iedere leerling krijgt een plakker met een naam van een beroemd persoon op z'n voorhoofd geplakt. Je loopt door elkaar en je mag vragen stellen die alleen met ja/nee beantwoord kunnen worden. De vragen stel je telkens aan een ander. JE blijft dus niet met z'n tweetjes over en weer vragen. Als je het denkt te weten ga je op je stoel zitten. Vraagt niet zelf meer maar de andere leerlingen mogen jou nog wel vragen stellen.

Als tijd om is of iedereen denkt het te weten en zit dus dan maak je een rondje om te kijken of het klopt.

Degenen die het nog niet weten krijgen tips om het alsnog te raden.

Daarna pas stickers eraf halen.

Afsluiting

Vraag de leerlingen om opnieuw na te denken over hoe zij de klas en hun klasgenoten zien en of zij verschil daarin zien tussen voor de workshop en nu. Ook nu weer doen de leerlingen dit in stilte en houden ze dit voor zichzelf. Er wordt wederom niet gevraagd aan leerlingen om hierover te vertellen. Bedank de leerlingen voor hun medewerking en vraag hen de klas weer in normale opstelling te laten zetten, mocht dit nodig zijn.

Ik zeg NEE Tegen pesten!

Voor jullie ligt het werkboek “Ik zeg NEE tegen pesten”. De komende lessen zullen jullie gezamenlijk of alleen de opdrachten uitvoeren die in dit werkboek beschreven staan. Jullie zullen vast iets over pesten weten. Toch is het heel belangrijk om aan het onderwerp pesten aandacht te blijven besteden, omdat dit nog steeds te veel voorkomt. Wisten jullie bijvoorbeeld dat één op de vijf leerlingen wel eens gepest wordt? Dit is veel te veel. Ieder persoon die gepest wordt is er namelijk één te veel.

Zoals jullie hebben gelezen zijn er ontzettend veel soorten manieren van pesten. Tijdens de lessen zal hier nog verder op worden ingegaan. We leren nog meer wat pesten precies is, we gaan ons inleven in een persoon dat gepest wordt en staan stil hoe dat nou precies moet zijn voor het slachtoffer. Ook denken we als groep na wat we kunnen doen om het pesten tegen te gaan. Wanneer iedereen hier achter staat zou er al een hele verbetering te zien zijn!

We gaan dit werkboek in stappen doornemen. Bij de ene stap praten we klassikaal over het onderwerp, bij de andere stap maak je zelfstandig een opdracht, en bij weer een andere stap doen we een gezamenlijke activiteit. We gaan niet gehaast door de stappen heen omdat we de tijd moeten nemen om elkaar te begrijpen en het goed over het onderwerp te kunnen hebben.

We volgen de stappen van het **Enneagram model**. Het Enneagram model is al eeuwen oud. Enneagram betekent in het Grieks “negen punten” en “beweging”. Dit werkboek bestaat ook uit negen punten. We gebruiken het om meer inzicht te krijgen in pesten en in onszelf.

1

Welke vormen van pesten bestaan er eigenlijk? Op het bord worden verschillende categorieën opgeschreven. Ga in groepjes van twee of drie leerlingen zitten en bespreek zo veel mogelijk manieren van pesten en schrijf deze hieronder op. Samen verdelen we deze in de categorieën.

De categorieën zijn;

- **Verbaal pesten**

(Verbaal pesten is wat je met woorden doet. Bijvoorbeeld; Uitschelden of uitlachen)

- **Fysiek pesten**

(Fysiek pesten is lichamelijk pesten. Bijvoorbeeld; iemand slaan)

- **Intimidatie**

(Intimidatie is een ander woord van angstaanjagend of schrikrijkend. Bijvoorbeeld; iemand opwachten)

- **Isolatie**

(Isolatie is bijvoorbeeld iemand buitensluiten van een persoon)

- **Stelen of vernielen van spullen**

2

Maak voor jezelf de onderstaande oefeningen en bespreek deze klassikaal.

Wat voel je als slachtoffer van pesterijen, denk je? Kleur de bolletjes bij de gevoelens die volgens jou een belangrijke rol spelen.

0 Onzeker	0 bezorgd
0 Gespannen	0 wanhopig
0 Treurig	0 eenzaam
0 Angstig	0 vol zelfmedelijden
0 Woedend	0 machteloos
0 bitter	

Waarom pesten mensen, denk je ? Kleur het bolletje bij de goede antwoorden.

- Hij (of zij) houdt ervan andere leerlingen letterlijk of figuurlijk pijn te doen.	0
- Hij pest om zelf niet gepest te worden.	0
- Hij volgt blindelings de bevelen op van de leider van het groepje.	0
- Hij voelt zich eigenlijk erg onzeker.	0

Markeer de juiste term : pesten of plagen

Nick wordt aan de schoolpoort opgewacht door 5 kinderen van zijn klas. Ze nemen zijn rugzak en gooien alles eruit op straat. De anderen kinderen van zijn klas lachen hem uit. Nick blijft roerloos staan. Gisteren gebeurde net hetzelfde.

Dit is pesten / plagen

Anna heeft een nieuwe pop gekregen voor haar verjaardag. Haar broer, Ruben, vind het grappig om de kleren ervan uit te trekken. Als de kat met het mutsje van de pop Het huis rondhuppelt, weet Anna natuurlijk wat er gebeurd is...

Dit is pesten / plagen

Gianni bloost telkens als hij Lize ziet. Zijn vriend Dylan merkt dit en zingt voor Gianni: "Dit is liefde, dit is liefde...". Vervolgens barst hij in het lachen uit.

Dit is pesten / plagen

3

Hier gaan jullie kijken naar de film.. en beantwoorden de onderstaande bijhorende vragen.

4

Bij deze oefening werken we met stellingen. We verdelen de klas in twee helften. De ene helft betekent dat je voor de stelling bent, en de andere kant is tegen de stelling. Wanneer er een stelling wordt genoemd ga je aan de kant staan waarbij je jezelf het meeste thuis voelt. Waarom heb je ervoor gekozen om aan die kant te gaan staan? Bespreek dit klassikaal.

Stellingen:

1. Pesten doet pijn.
2. Pesten is af en toe best leuk.
3. Alleen jongens pesten.
4. Het is goed om af en toe gepest te worden, daar word je hard van.
5. Je moet tegen een geintje kunnen.
6. Kinderen die pesten moeten bestraft worden.
7. Volwassenen moeten zich niet met pesten bemoeien.
8. Sommige leerlingen vragen erom om gepest te worden.
9. Pesten is niet te voorkomen.
10. Pesten gebeurt vooral op school.
11. Soms helpt geweld tegen pesten.
12. Gepest worden heb je voor een deel zelf in de hand.

5

Jullie gaan aan de slag met een kaartspel dat jullie in de klas gegeven wordt. De klas wordt verdeeld in groepjes van 3 of vier.

6

7

Verzin met je groepje een eigen pestplan om het pesten tegen te gaan.

- Beschrijf wat volgens jullie pesten is.
- Beschrijf hoe jullie denken het pesten tegen te gaan.
- Beschrijf wat de consequenties zijn voor de mensen die zich niet aan de regels houden.

Nadat jullie in je groepje bij elkaar hebben gezeten presenteren jullie om de beurt in het kort wat jullie hebben opgeschreven en bedacht hebben.

[illegible]

8

Met de hele klas zetten jullie je handtekening op een A3-poster om te laten zien dat jullie tegen pesten zijn!

9

Wat hebben jullie geleerd tijdens de afgelopen lessen? Weten jullie nu wat pesten is? Denken jullie nu anders over pesten? Wordt er nu minder gepest op deze school? Bespreek dit klassikaal.

